11

Guillemin
(Bernard)

SERMONUM

LIBRI TRES.



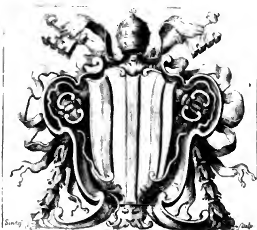
[illegible]

BERNARDI GUILIELMINI

C. R. SCHOLARUM PIARUM

SERMONUM

LIBRI TRES.



ROMÆ
Ex Typographio Paleariniano.
ANNO REP. SAL. CIƆ. IƆCC. XLII.

SUPERIORUM PERMISSU.

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO

BENEDICTO XIV.

PONT. MAX.

BERNARDUS GUILIELMINUS SCHOL. PIAR. P. F.



ERENDUM non est, BEATISSIME PATER, *ne rem Tibi non gratissimam faciant ii, qui Sanctitati tuæ offerunt, aut de-*

dedicant Clarissimo Nomini tuo libros, quos aut de Legibus cum Canonicis tum Civilibus, aut de Ecclesiastica Historia & Disciplina, aut de Ritibus Sacris & Theologicis Dogmatibus divulgant. Compertum est enim omnibus, Te quanquam variis semper Christianæ Reip. Muneribus occupatissimum, in hisce gravissimis studiis versatum esse eo fructu, ut quod in iis perfectum est ac summum, totum in Te exprimeres, ac veluti tuum efficeres, & eos, qui studia eadem digne recolerent, amares plurimum, ac laudibus & præmiis cumulares. Hinc fortasse putabit quispiam me non initurum apud Te eandem gratiam, qui non eorumdem studiorum specimen Tibi exhibeam, sed plane diversum, utpote quod ab amœnioribus literis Musarumque Choro unice petitum ac

depromtum eſſe videatur. Sed me non terret, nec valde movet ſuſpicio hæc, Beatissime Pater, *quum libellus, quem exhibere Tibi auſus ſum, Sermones contineat, quoſdam ſcilicet veluti duces Morum ac magiſtros vitæ bene ducendæ, quos pro Inſtituto meo præcipue ad erudiendam Juventutem, qua potui diligentia, elucubravi, & in Romanis Academiis magna ex parte publice pronunciavi. Nemo autem non videt hujuſmodi opus nulli decentius atque convenientius, quam Summo Pontifici dedicari. Is enim eſt Divino Jure conſtitutus Inſpector vitæ noſtræ ac Morum Cenſor primarius, cujus eſt æquum ab iniquo ſecernere, ſanctiſſimas Leges & interpretari & condere, quid quiſque ſequatur, aut rejiciat, definire, licentiam denique ſententia ſua damnare, atque infli-*

ςta interdum pœna cohibere. Quid vero dicam ſi, qui ea Dignitate ornatur, is Vir ſit, cujus vita integerrima ſanctiſſimique Mores lex eſſe poſſint palam propoſita bene vivendi, ac vivum ceteris ad colendam Virtutem incitamentum? Fauſte igitur ac feliciter mihi res vertet, Beatissime Pater, *quum hæc in Te duo complexa ſint, & ſuprema Dignitas, quam veneremur, & Virtus eximia, quam imitemur. Enimvero per omnes Honorum gradus ad Apoſtolicam Sedem aſcendiſti: ad ſingulos autem non paria ſolum, verum etiam majora merita attuliſti. Tantum abfuit, ut antiquiſſima Gentis tuæ Nobilitas Te, ut Patriciis bene multis evenit, faſtui, otio, luxui, deliciis traderet, quinpotius acerrimos admoveret ſtimulos ad omnes ſcientias celeriter*

com-

comparandas, & *ad semitam cujuscunque Virtutis strenue persequendam*. *Ex quo factum est ut ad Forum eloquentiam cum veritate*, *ad Tribunal doctrinam cum æquitate*, *ad primaria Sacerdotia prudentiam cum integritate conjungeres*: *ad hoc vero Augustissimum Catholicæ Ecclesiæ Imperium omnium votis efflagitatus*, *omnium plausu ac lætitia exceptus cum Divinarum* & *humanarum rerum cognitione sinceram Religionem*, *cum constantia* & *fortitudine beneficentiam ac liberalitatem*, *cum amplitudine denique ac majestate facilitatem privati pene hominis atque singularem humanitatem afferres*. *Quod igitur ego hisce meis Sermonibus nitor de Moribus formandis disserere ac statuere*, *id Tu*, BEATISSIME PATER, *re ipsa longe excellen-*

tius præstas. In Te enim perfectum, idemque efficacissimum exemplar continentiæ, laboris, vigilantiæ, Virtutumque omnium non Roma solum, non Italia, sed universus Orbis suspicit, amat, admiratur. Quamobrem Libellum hunc meum, in quo quædam vitæ tuæ imago adumbrata est ac delineata, non diffido fore SANCTITATI TUÆ *si minus propter tenuitatem ingenii mei acceptum & jucundum, saltem propter dignitatem rei non gravem neque molestum. Ex Collegio Ecclesiastico sexto Kal. Junii* 1742.

LECTORI S.

EXHIBEO Tibi, LECTOR BENEVOLE, Sermones, vel si mavis lucubrationes de Moribus, Carminibus comprehensas. Dices fortassis Sermones de Moribus metum incussuros nonnullis verentibus maledicentiam: comprehensos autem Carminibus non multis placituros: nam pauci sunt nunc temporis, qui ament Carmina, pauci, qui magni faciant. At satis mihi futurum est, si paucis iis placeant æquis rerum judicibus, qui vertunt non mediocri malo rei literariæ, & præpostero judicio ætatis nostræ, id negligere atque etiam repudiare, quod omnis antiquitas coluit atque amplexa est. Non enim ignorant homines sapientissimi non solum profanos Auctores maximi momenti res summa cum laude interdum versibus pertractâsse: verum etiam Viros bene multos sanctissimos atque gravissimos, quin etiam Prophetas ipsos cælesti Spiritu afflatos res Divinas magnamque Sacræ Scripturæ partem [a] hoc dicendi genere luculenter exposuisse. Quis igitur Carmina jure contemserit, quis non inconsulto, non injuste condemnaverit? Quod vero attinet ad metum nonnullorum, illi profecto Sermones meos timebunt injuria. Vide Tu, si libet, primum Libri primi, eumque testem adhibe animi mei veritatis quidem studiosissimi: non ejus tamen, quæ violando homines odium pariat, sed quæ vitia arguendo Virtutis amorem conciliet. Nihil enim mihi unquam antiquius fuit dicto P. Syri Mimi admonentis, *Pacem cum hominibus habendam esse, bellum cum vitiis*. Lege igitur absque metu ullo, & siquid boni inveneris, eo velim utaris plurimum, atque etiam perfruaris: quod vero inconcinni, duri, incomti occurrerit, id totum per me licet prætereas, damnes, deleas. Nulla enim scribenti mihi voluntas fuit, nisi quæ in faciendam Tibi rem gratam maxime propensa esset ac penitus occupata. Vale.

 JO:

a Videlicet Lib. Job a Cap. 3. usque ad v. 6. Cap. 42. versu hexametro compositum, Lib. Psalmorum, Lamentationes Jeremiæ, & omnia ferme Scripturarum Cantica. Vid. Præf. in Job, S. Hieron. qui citat Philon. Joseph. Orig. & Euseb. Cæsarien.

JOANNES FELIX
A VIRGINE PRÆSENTATA
Cl. Reg. Matris Dei Scholarum Piarum
PRÆP. GENERALIS.

Cum Librum, cui Titulus *P. Bernardi Guilielmini Cler. Reg. Schol. Piar. Sermonum Libri tres*, duo ex nostris, quibus commissum fuit, recognoverint, & approbaverint, ut typis mandetur, si iis, ad quos spectat, ita videbitur, facultatem in Domino concedimus. In quorum Fidem &c.

Datum Romæ in Ædibus nostris Scholarum Piarum apud S. Pantaleonem pridie Nonas Aprilis anno 1742.

Jo: Felix a Virgine Præsentata
Præpositus Generalis.

Laurentius a S. Hyacintho
Secretarius.

IMPRI-

IMPRIMATVR,

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro.

F. M. de Rubeis Archiep. Tarſen. Viceſgerens.

APPROBATIO.

SERMONES *P. Bernardi Guilielmini Cler. Reg. Scholarum Piarum* Juſſu Reverendiſſimi P. Magiſtri Sacri Palatii Apoſtolici ſumma legi cum voluptate ; in quibus nihil plane reperi, quod Fidei Catholicæ boniſque moribus adverſetur : nudi ſunt, atque venuſti ; mira Latini Sermonis caſtitas & elegantia, multaque in iis ad efformandos adoleſcentum mores accommodatiſſima. Quamobrem Libellum digniſſimum puto, qui typis edatur.

Datum Nonis Aprilis cIↄ. Iↄcc. xlii.

Michael Angelus Giacomelli SS̃mi Dñi Noſtri Cappellanus Secretus.

IMPRIMATVR,

Fr. Nicolaus Maria Ridolfi Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

INDEX

INDEX SERMONUM.

LIBRI PRIMI

SERMONES.

LIBRI SECUNDI

SERMONES.

LIBRI TERTII

SERMONES.

Primum

Primum ego me illorum, dederim quibus esse poëtas,
Excerpam numero; neque enim concludere versum
Dixeris esse satis, neque siquis scribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poëtam:
Ingenium cui sit, cui mens divinior atque os
Magna sonaturum, des nominis hujus honorem.

Q. Horat. l. 1. Sat. 4.

Hunc servare modum nostri novere libelli,
Parcere personis, dicere de vitiis.

Mart. l. 10. Epigr. 33.

LIBER



LIBER PRIMUS

SERMO PRIMUS.

Explicat ſcopum libri ſui. Indicat argumenta ſermonum. Profitetur, ubi reprehendit vitia, nullam ſe habere voluntatem ullius hominis indicandi, aut lædendi. Satyras damnat; unum dumtaxat earum genus licitum eſſe demonſtrat.



E Te Sermonum, JOSEPH [a] doctiſſime, nomen
Terreat; hunc titulum miſer incultuſque libellus
Præfert, ſed jaculis incedit nudus & ira.
Dicere de vitiis licet, atque opponere ſeſe
Relligioſum hominem contra decet; at mihi lex eſt
Parcere perſonis nullo violabilis ævo;
Nam labem ſcelus eſt alienæ inſpergere famæ.

A Adde,

[a] Joſeph Herculanus U. S. R. Secretarius Plumbi, Academiæ Inſecundorum Princeps, literis omnibus omnique humanitate ornatus Præſul.



Adde, quod e multis, quos omni ex ordine notos
Mi fecit ratio vitæ, aut occaſio felix,
Nemini ego, ſi non fallor, mihi nemo inimicus.
Cunctis namque fui concors & junctus amore,
Et ſiquem potui, juvi: tamen uſque recepi,
Et fateor, majora datis, animoque per omne
Tempus ero memori: Superi autem in me mala vertant
Omnia, queis alios læſi prudenſque volenſque.
Namque hæc fixa mihi eſt ſententia mente, nocere
Primum ipſi ſibi, deinde aliis, quiſquis nocet. Ergo
Nemo meis timeat quidquam a ſermonibus [a]: ipſam
Horreſcunt umbram Satyræ, & prodeſse laborant
Cunctis, puberibus præſertim; hi ſunt mihi curæ.
Ecquid enim luſtris juvat inſtituiſse duobus
Primam hanc ætatem concluſam pariete ſancto,
Vix male donatam ſi libertate voluptas
Abripit in præceps, & longo tempore cultos
Una dies ſæva percellit grandine fructus?
His timeo; nec enim quam ſint fragileſque, quibuſque
Expoſiti ventis, ignoro. Cum mihi vero
Jam rude donatos noſtra obſervare poteſtas
Nulla ſit, & ſcripto præſtet, quam voce monere,

Quam-

a Sermo ſucceſſit Satyræ, Satyra Comœdiæ, Comœdia Tragœdiæ, quæ omnia inventa ſunt ad perſtringenda hominum vitia. Quum enim apud Græcos lata lex eſſet, ne quis in quemquam expreſſo nomine diceret, aut ſcriberet, quod Tragœdi, & Comœdi faciebant magno publicæ tranquillitatis incommodo, teſte Hor. in Art. Poët. *in vitium libertas excidit & vim Dignam lege regi*: introducti ſunt Satyri, qui tacitis propriis hominum nominibus, eorum mores & vitia traducerent. Quum autem id ſenſim facerent, quam par eſt, licentius ac mordacius, Satyra quoque odio haberi cœpit, utpote *nomen maledicum vitiorum acerbe caſtigativum*, *Ideo Poeta noſter, ne lectores acerbitate nominis territi aufugiant, maluit ſermones, quam Satyras appellare*; inquit Aſcenſ. in Serm. Horatii explan. ubi ſubdit: *Sermo autem dicitur, eo quod feratur inter duos, aut plures viciſſim loquentes. Tunc enim dicitur ſermo, quando ad præſentes loquimur*. Acron vero hujus nominis cauſam hanc aſſignat: *quia* Horatius *vili potius ſermone, quam tumenti confecit*. Duplici autem hac de cauſa hi Sermones vocantur, cum quod *ad præſentes* habiti ſunt, ſaltem majori ex parte, tum quod *vili ſermone* confecti ſunt. Nemini ergo debent metum ullum, aut ullam maledicentiæ ſuſpicionem injicere.

Quantum eſt exiguis in viribus, inque juvandi
Antiquo ſtudio, cuſtodem denique qualis-
Cunque ſit, hoc illis ſtatui donare libello;
Qui ſi non renuent aurem præbere, monebit
Officii quemcunque ſui, ſeu deſtinet ille
Arma ſequi, malit ſeu Palladis alter in arte
Siſtere: ſive togæ vocet hunc illuſtre Latinæ
Munus, ſive illum in fœdus ſociale Hymenæus. [a]
Hæc eſt, inclyte Vir, noſtri farrago libelli,
Si pauca excipias conficta exempla [b] docendi
Virtutem cauſa, quædam & narrata, mihi quæ
Evenere [c], putem nec amicis noſcere vanum.

Ergo qui multum me diligis, inque virorum
Illuſtrem admittis cœtum doctamque coronam,
Aurea qui læti veniunt in tecta frequenter, [d]
Et venerantur Herum clarum virtutibus æque &
Artibus ingenuis, atque omni indagine rerum:
Ergo, inquam, quo me vultu dextraque benigna
Excipis, hiſce meum ne dedignere libellum
Excipere: invenies etenim te plurima digna:
Scilicet ore tuo ſapienter dicta, mihique
Lecta velut gemmas, ſed clauſas vile metallo.
Non tamen ex illo, quo fiunt arma: monere
Hoc iterum præſtat: nam ſi certantis ad inſtar
Quandoque exagitor, circum ficta oppida pugno.
Nullus homo eſt Baſſus [e], nullus Sanctonicus [f], aut qui
Nomen habet ſimile: ille eſt puta ſuperbia, falſa hic
Relligio, nemo contra non iret utramque
Armatus, nemo reprehenderet æquus euntem.

a Vid. Sermones libri primi.
b Vid. Sermones lib. 2.
c Vid. Sermones ultimos lib. 3.
d Singulis Mercurii diebus multi illuſtres & docti Viri in ejus palatium conveniunt, ubi erudite & ſapienter de præclaris quibuſque artibus, ut ſeſe offert occaſio, diſputant. Idem fit apud March. Lucatelli veterem auctoris amicum, ſingulis diebus Lunæ, idemque diebus aliis apud alios Illuſtres Viros Urbis.
e Vid. Serm. 5. lib. 3.
f Vid. Serm. 8. lib. 2.

At furor est hominem signato nomine lingua
Figere, & opprobriis media prosternere arena.
Nam præbent aconitum pro medicamine diræ, [a]
Et vitio majore minus curare laborant.
Quanquam quos homines, quanta virtute & honore
Claros interdum aggrediuntur, & illita felle
Spicula vipereo jaciunt! sed in axe sereno
Clara micant, & progrediuntur Sidera, quidquid
Ranæ atro ex limo fœdaque palude coaxent.
Laus est magna penes sapientes, indiciumque
Claræ virtutis sese tollentis in altum,
Invidia & probrum; recidunt, vertuntque profundum
Uulnus in auctorem, cruciantque domestica monstra.
Nam qui carnificem ignoti, restimque timendam
Vitant, semper habent in amaro pectore testem,
Qui cogit sceleris longas expendere pœnas.
Vidi ego febre senem properantem ad limina lethi,
Altum & mœrentem, quod semper adesset imago
Dirarum [a], quas condiderat juvenilibus annis,
Nec magis admisso miser angebatur ab ullo.
Ecquis enim, lacrimans aiebat, vulnera per me
Inflicta haud paucis curavit? nam maledictis
Nil citius volat, excipiturque libentius; ævo
Scripta manent, unoque oritur numerosa propago
Nata in perniciem multorum, & plena veneno.
Læsi hos, tutari quos virtus atque potestas
Contra debuerat furiosi militis arma.
Hos, inquam, illæsus læsi, sum aggressus & ultro.
Heu quæ me miserum lacrimæ, quæ vota piabunt
Hoc scelere! Hæc contra nitebar, & apta timorem
Pellere, quæ poteram, dicebam; sed fuit anceps
Exitus, hocque super mihi nunc spes plena timore est;
Namque ratem a portu novus æstus agebat in altum.
Hinc

a Videlicet Satyræ.

Hinc semper cavi, si quem fortasse canino
Rictu adolescentem novi, ne limen iniret
Pieridum, aut plusquam versum unum conderet, huncque
De variis hominum officiis & mutuo amore,
Quo sese amplecti naturæ lex jubet, & quem
Ipsarum edocuit durissima corda ferarum.
Non laceratur enim tigris a tigre, ursus ab urso.
Ergo feris homines pudeat didicisse magistris.
Quantum his consilio, quantum ratione supersunt,
Tantum odii præeant, tantum moderamine & iræ.
Permissum est Satyræ genus unum scribere, mentem
Arrigat urtica quisquis mordetur ab illa.
Namque operis magnum est exemplar, & optimus auctor,
Et major Juvenale, auctore & quolibet aureæ
Ætatis [a]: stilo hic tenui nitidoque juventæ
Gesta suæ scripsit. Scripsit sua furta suamque
Perfidiam: stultos non dissimulavit amores,
Non odia & rixas & quæque pudenda patravit.
In se ipsum invehitur, fremit, urget, se premit unum,
Et socios scelerum queritur, non indicat ullum.
Augustine, sequi tua si vestigia quisquam
Audet, & ulcisci sua coram admissa fatendo,
Plaudemus, quod nostra quoque Heroes ferat ætas,
Et peccati odio superari posse pudorem
Nunc quoque demonstret, vulgi & dicteria vinci.
Quod si nemo viget tam forti pectore, [b] saltem
Hoc ab eo petimus, ne crimina fingat, iisque
Ustulet ora Viris illustribus, aut manifestet
Clam commissa: bonum namque est pretiosius auro
Nomen, & integræ sunt jura sacerrima famæ.

a S. Augustinus.

b *Ut verecundius de se omnes scribant necesse est, si quid est laudandum, & prætereant, si quid reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit fides, minor authoritas.* Cic. ad Lucej. fam. l. 5. Et Arist. apud Laert. lib. 5. cap. 1. *Nemo de se debet prædicare vel in laudem, vel in vituperium.*

SERMO SECUNDUS.

Fausto ingenuo adolescenti absolutis studiis ex collegio discedenti dat varia monita.



AUSTE, mihi a teneris genitor quem credidit annis
Formandum studiis & moribus, hæc quoque dicta
Accipe quondam a te poscentis plura magistri,
Munere nunc solum veri fungentis amici.
Tempora prætereunt: nonus jam labitur annus,
Auges quo modicum numerum dignissimus unus
Nostrorum juvenum. Jam cunctæ Palladis artes,
Jam rerum secreta tibi patuere retecta
Hinc Peripatetica, sed clarius inde lucerna
Democriti. Tandem quod votis sæpe petisti,
Liberioris iter vitæ patulosque penates
Ingrederis, dominusque tui rerumque tuarum.
Nil tibi præteritis de moribus objicio, nil
De studiis: etenim præter magnam ingenii vim,
Patria quam virtus dedit & tibi fidus amicum
Nascenti, assiduum facilisque volensque laborem
Palladia nulli cedens in laude tulisti.
Adde, quod ingenti Divorum munere fictus
Es meliore luto; vidi urbanumque probumque:
Vidi, jam fatear, vultuque habituque modestum
Corporis: auctor erat puræ Deus incola mentis
Harum virtutum, sed cultor sedulus ille,
Ille, tuo lateri qui affixus qualibet hora
Hæsit nunc tristi, læta nunc fronte monendo

Te quid erat dignum vitatu, quidve petitu:
Sed nunc liber abis & nostra lege solutus
In mare præruptum: facili sine cortice nare
Incipies: age, FAUSTE, manu bene nitere utraque,
Nitere, FAUSTE, utroque pede, omnes exere vires:
Namque altus gurges, quem tranas, sunt vada multa,
Inque volutata circum furit æstus arena.
Si rapit absorptum dubiæ semel impetus undæ,
Nequicquam clamabis; eo nam litore rarus
Vir bonus appellit, digitos supponere mento
Qui possit gelidoque ori, quod plurimus imber
Jam subeat; comitum ridebit cetera turba,
Et te forte mori tacitum quis coget. Aquæ fons
Regis in æde fuit, fontis sed pervius usus
Omnibus: accedunt æstumque sitimque molestam
Forte levaturi complures, quos nec honestas,
Nec ratio, sed aquæ conjunxerat una cupido.
Ut grex, quem multo vexavit Sirius igne,
Fontem obsederunt facto velut agmine, turbam
Præter & urgentem, caput uni pondus adauxit,
Labitur & præceps. Risum per longa volutant
Atria crudeles socii, bibit auribus ille,
Naribus ille miser bibit & clamore dehiscit
Horrifico. Pransum regem tunc somnus habebat.
Ecce autem minitans resupino mystace & hasta
Helvetius laxus braccas, croceusque ruberque
Apparet; fugiunt risores, solus in unda
Qui superârat, opem poscit. Quis crederet? olli,
Sponte, inquit lictor, tacitusque illabere fundo,
Aut cogam: domini jubet alta silentia somnus.
Mergitur infelix, victoque ut ab hoste redisset,
Tranquilla ad valvas accensus fronte resedit.
Rides? At caveas aliquo ne tempore de te
Paucis historiam mutatis fama loquatur,

Exem-

Exemploque tuo fieri posse omnia credas.
Urget præcipitem momento temporis uno
Sæpe bonum comes improbus, exultatque ruina.
Quos igitur fugias homines sermone docebo
Te facili atque brevi. Delectant otia multos,
Qui sola tentant operosi plurima lingua,
Sive ubi solicito potatur calda ministro,
Sive ubi densum humeris cogunt spectacula vulgus.
Omnia magnarum norunt secreta domorum,
Norunt, quem renuit trepidans Babylonia regem,
Quid Moschi, quid Thraces agant: tamen ignorant se,
Quamque domus fragili sua sit tibicine fulta.
Garrulitas ridenda, sed est metuenda, minores
Quæ ferit & magnos nullo discrimine lingua.
Quisquis nunquam habitat secum, sed semper ubique est,
Fœnum habet in cornu, longe fuge, FAUSTE: dicacis
Fama nocet, nullum secretum creditur illi,
Qui plenus rimis ex omni parte fatiscit.
Sed non tota mali summa est in vortice linguæ:
Sunt alii, quibus officiunt magis ocia, quique
In pejora ruunt. Vinum, Venus, alea, morum
Et pestes aliæ testes, quæ conficiunt rem
Quamlibet ingentem quatuor, vel quinque kalendis.
Sed quæ res periit, potis est fortuna referre,
Jus habet in corpus nullum. Si decidit ævi
Flos, teriturque vigor vel tota nocte choreas
Quum ducunt, lætumque melos lugente pudore
Solo, vel dubiis cœnis, vel fornice nigro...
O ramosa lues Musæ reticenda pudicæ!
Si vigor his, inquam, tentari cœperit, herbas
Frustra contundet Glaphyrus, frustraque papyrum
Ambiguam inficiet longa ratione Galenus.
Nec data cera Deos, nec picta tabella movebit,
Qui sæpe indomitam pœna hac fixere juventam.

Novi

Novi ego præclara ditique ex ſtirpe creatum
Egregium forma juvenem cunctiſque beatum
Naturæ donis: pater hunc, licet unicus eſſet,
Et matre invita dederat formare ſevero
Nobis imperio: namque ingens ſpiritus olli
Extulerat vanas & avita ſuperbia criſtas.
Impatiens fræni duras traduxit apud nos
Tres, quatuorve hiemes, ut equus, qui carcere clauſus
Plura loco ante fugam veſtigia figit eodem,
Et robuſta premit, mordetque repagula. Tandem
Erupit: finem exſpectas metamque laboris?
Ex thermis Pauli quinto poſt menſe mihi fit
Obvius, apprenditque manum, dicitque ſalutem,
Qua caret ipſe: peto nomen; namque oſſea dextra,
Et turpes macie vultus, oculique madentes
Imbre putri, vox & tuſſi interrupta frequenter
Ignotum mî reddiderant. Multo ora pudore
Suffuſus, veſtris nunquam ô de ſedibus, inquit,
Greſſum amoviſſem. Petimus nocitura, datiſque
Largiter amentes fruimur, lætique venenum
Hauſtu avido bibimus. Nec plura loquutus abivit
Greſſu incerto, obiitque diem vix menſe peracto.
Hoc tibi de folio recitatum crede Sybillæ
Exemplum. Miſeri taceo nomenque genuſque;
Nil prodeſſe tibi, ſed multum cetera poſſunt.
Si noctu vigilare lubet, patet Alpheſiboei [a]
Muſarumque domus: ſi forte pericula mavis
Evitare, parant tenebræ quæ plura per urbem
Noctivagis, pluteumque tuum libroſque recentes,
Quorum non parva eſt tibi copia, conſule ſolus.
Conſule & antiquos, nec profeciſſe putato

[a] Nomen Arcadicum Clariſſimi Viri Marii Creſcimbenii, cujus ædes perpetuo literatis omnibus patuerunt. Fuit Generalis Cuſtos, & Pater Arcadiæ. Frater ejus Philippus C.R. Scholar. Piar. floruit & ipſe non mediocri literatura.

Te quidquam, nisi quæ sunt jacta minoribus annis
Semina virtutum recolas, durusque labores
Maturam in frugem deducere, quæ nisi canis
Non datur: omnis enim juvenum sapientia flos est
Herbaque [a], quam totam siccus depascitur annus.
Sed jam liberius tecum loquar: ingenua non
Contentus forma mihi sæpe es vergere visus
In luxum, quanquam simulaveris. Indolis hujus
Invenies alios, quorum est perfrictus in ore
Jam pudor: hos inter si fluxeris, hoc ego de te
Suspicor, hoc metuo, ne tortis arte capillis
Et gravis unguento, (caput hoc juro, allia mallem
Olfaceres [b]) speculi censura comtulus, atque
Ornatus mulier bis captæ more Lacænæ
Occurras quandoque mihi: non larva, nec atri
Me Lemuris facies offendet acerbius. Ista
Non uno servo contenta est forma, nec uno
Curru: sunt Phrygiæ vestes & galbana rasa
Et gemmæ digitis, & apex quærendus & aurum
Pileolo: bibulæ sua sunt munuscula danda
Albinæ; nec enim caret hoc cacoëthes amore:
Danda est & famulis creberrima sportula avaris,
Ne te abigant: vivunt nam sæpius ære clientis,
Quam dominæ. Sed qua tibi tanta pecunia vena,
FAUSTE, fluet? Meus, inquis, habet ditissimus agri
Quadringenta [c] pater. Brevis est & fabula pulchra,
Quæ modo mî subiit. Torquebat solis ab ortu

Ad

a *Adolescentia significat fructus futuros: reliqua tempora demetendis fructibus, aut percipiendis sunt accommodata.* Cat. Maj.

b Ejusmodi objurgatione adolescentem unguentis delibutum castigatum fuisse a Vespasiano, ac petitione magistratus frustratum tradit Suet. in ejus vit. *Nihil enim est aut nequius, aut turpius effœminato viro.* Cic. 3. Tusc.

c *Age dic: dares veniam coquo tuo, si quum obsonia plus æquo salsa daret, diceret sibi copiam salis esse?* Inquiebat Zeno Cittius ad similem responsionem. Laert. lib.7. cap.1.

Quadringenta autem sestertia erant

pro-

Ad noctem multam funem post terga relictum
Ocnus arundinibus teneris juncoque palustri.
Sed quid? ut assidui studiumque laborque diei
Cessârat, nil funis erat; nam turpis asellus
Post tergum domini tantundem funis edebat,
Aversis oculis quantundem torserat ille.
Agri dives erat juncique uberrimus Ocnus,
Illi sed deerat, quo fune ligaret asellum.
Tu cave, post patrem post funem tertius unquam
In scenam venias, fieres nam fabula tota.
  Plura forent dictis addenda, sed imminet umbra
Jam major, currusque vocat, qui te feret Albam,
Placat ubi genios in aprico rure soluta
Roma foro & studiis autumno læta reducto.
Innuit impatiens en virga mulio, eundum est;
FAUSTE, vale: te forte sequar vice functus & ipse
Post aliquot soles. Jucundæ in collibus Albæ,
Aut in Aricino dicam tibi cetera clivo.
Interea recoles, quæ dixi stans pede in uno
Pauca hodie; sed multa satis servare volenti.



proventus annuus, seu census Dignitatis Equestris. Qui enim ad ejusmodi summam pervenissent Tiberii Neronis edicto inter Equites Romanos numerabantur. Is etiam constituit, ne cui jus esset gestandi aurei annuli, & sedendi in theatro Lege Julia in quatuordecim Ordinibus, nisi cui ingenuo ipsi patre avoque paterno sestertia quadringenta census fuissent. Vid. Plin. lib.33.cap.2. 400. vero sestertia respondent summæ circiter 10000. nummum hodiern. Monet. Rom. Librarum vero Gallicar. circiter 50000.

SERMO TERTIUS.

Pergens Fausto dare monita, hortatur ad colendam Religionem, deterret ab ambitione, excitat ad studium Jurisprudentiæ, & ad ineundam gratiam Potentiorum, cujas captandæ & conservandæ modum docet.



Alve, Fauste, iterum: specus hic, nisi fallimur, ille est,
Qui dedit Umbricio sedem, quum fessus in Urbe
Vivere iter Cumas properaret, remque domumque
Totam una veheret rheda, caroque sodali
Ultima verba daret [a]. Non est Urbs alta Quirini,
Vivis qualis erat Juvenalibus, Umbriciisque.
Artibus ingenuis locus est, sunt multa laborum
Emolumenta. Thorum quoniam facit herba, fluitque
Hinc fons ingenuo topho (nam marmora prisca
Trivit longa dies) patet inde virentibus agris
Fertilis Ægeriæ vallis, sedeamus, & audi
Quæ tibi ab incœpto Romæ sermone supersunt.
Multis Umbricius causis, quas tristis Aquinas
Sæpe tibi attonito numeravit, abibat ab Urbe:
Multis te causis hortabor in Urbe morari.
Relligio mores mutavit, & omnia Sancti
Principis exemplo nota & virtute reguntur.
Non impune datum est peccare, aut nectere fraudes.
Crede, locus meritis non ullus apertior Urbe
Roma, non ullus Roma est doctisque probisque
Utilior: quicunque sacram dicteria in Urbem

Jactat

a Vide Juven. Sat. 3.

Jactat mente furens, aut Romæ non fuit unquam,
Aut admisit ibi, quibus illam temnit & odit.
Nam peccatur, ubi nebulo coit unus & alter,
Quos siquis veniat Cato, tristi dissipat ore. [a]
Te primo docui sermone quid evitares;
Attentum hoc breviter, quæ sint facienda, monebo.
Ordiar a sacris [b]: namque hinc incœpta petuntur
Quælibet, huc redeunt. Divinis rebus adesto,
FAUSTE, libens, jugique Deum pietate manuque
Purus adorato: crede hinc faustumque futurum
Et felix, animo votum quodcunque movebis.
Fortunæ Deus est rector, moderator honorum,
Auctor opum; siquis quidquam desiderat horum,
Huc adeat, vel si demens aliunde requiret,
Probrum pro titulis pœnam pro munere poscet.
Ambitione nihil tenebroso erupit ab Orco
Turpius in terras, nil sævius. Illa verendam
Fallit amicitiam, socium fœda arte ab honore
Dejicere aggreditur, rapit haud concessa favori
Munera, vim tentat, sancti convellit & æqui
Leges: quid tandem linquit mala pestis inausum,
Quæ patre calcato solium conscendere suasit? [c]
Non hac, FAUSTE, via, non his anfractibus ibis
Ad trabeas æque Superis invisus & imis.
Votis pone modum, de te nil grande tuisque
Coram aliis narra, tacito nec pectore senti.
Sola meret dominos divina modestia Fasces,
Solaque contemnit, dura quum sorte negantur.
De te, quod non sis evectus honore, queretur

Ne-

a Comœdi nescio quid turpe populo exhibituri, audito Catonis in theatrum adventu, omnes aufugerunt.

b *Prima officia Diis immortalibus debentur*. Cic. 1. Offic.

c Tullia Ser. Tullii filia, uxor Tarquinii Super. regium solium aditura conspecto in via patris necati cadavere, aurigam ejus reverentia lora retorquentem compulit, ut per medium patris cadaver carpentum ageret.

Nemo, ferent omnes, si non merearis, acerbe.
De studiis age quod superest, quodque utile Romæ
Censeo præ cunctis. Dat Justinianus honores,
Auget opes idem. Jus anceps nosce, & agendis
Causis verba para Baldi mentemque profundam.
Jure domus sua cuique, suus servatur agellus;
Jure greges, tabulis res jure relicta supremis: [a]
Jus sontes damnat, delatos crimine falso
Absolvit, populos pariter regesque gubernat.
Uno quæque loco, modicis ars quæque tenetur
Limitibus, potis est quia duci vita sine illa:
Omnibus una locis omnique scientia juris
Tempore consulitur: labefactat omissa potentes
Urbes, communis vitæ sacra vincula solvit. [b]
Adde, palatinis tibi quod nascentur in hortis
Forte brevi violæ, quas mite Favonius aura
Nutriet, ut sancte commissas rexeris urbes,
Atque tuis oculis causas inspexeris æquum
Judicium dicturus. Opem dabit unica legum
Norma, fidem nulli potiorem tutus habebis;
Namque carent odio leges, nec amore moventur:
Res & gesta sacra pendunt in lance, nec aurum
Croesi, nec vultum formamque Lycoridis ardent.
Sed quoniam novus es, nec sæva pericula nosti
Incustoditæ minitantia ubique juventæ;
Fabor in aure aliquid. Veniet tibi siqua Lycoris
Obvia, siqua tibi juvenum de more placebit,
Mollibus & verbis ea mollia verba vicissim
Reddet, & absentem propter pallescet uterque:

Heu

a *Nihil est in civitate tam diligenter retinendum, quam jus civile. Etenim hoc sublato nihil est, quare exploratum cuiquam possit esse, quid suum, aut quid alienum sit.* Cic. pro Cæcin.

b *Qui jus civile contemnendum putat, is vincula revellit non modo judiciorum, sed etiam utilitatis vitæque communis.* Idem ibid.

Heu mihi! de FAUSTO, de jure & legibus actum est.
Namque solet curas alias sua cuique Lycoris
Excutere, & dominans se sufficit omnibus unam.[a]
Hos, FAUSTE, occursus fugies cane pejus & angue:
Illud enim bibitur solis quandoque venenum
Luminibus[b], pectusque subit, populatur & artus.
Rectius invises Proceres, sacrique Senatus
Purpureos Patres integræ exempla daturos
Vitæ, & aperturos aditum studiisque bonisque
Artibus. Horum aliquem totis tibi viribus opta
Fautorem: sanguis tibi primus honestaque forma[c]
Amplum iter expedient, sanctum & penetrale recludent,
Deinde probi mores, oculi non cuncta videre
Proni, parca manus gestu, sermonibus apta
Lingua, tacere potens, donec te jusserit ille
Respondere. Fidem dictis servare memento
Perpetuam: tibi non mentiri impune liceret.[d]
Illius arcanum nunquam scrutaberis, & si
Quod tibi committet, secreto in pectore condes.
Non commendabis, nisi quem bene noveris intus,
Quique sua possit vita tua dicta tueri.
Nullius mores, nullius facta reprendes,
Præcipue Procerum. Imberbi censore quid usquam est
Intolerabilius? Longo nil tempore posces,
Nec nisi quum multis adiget te dicere, siquid
Sive tuis opus est incœptis, sive tuorum.
Hoc caput est: breviter dices, qua parte laboras,
Quaque tibi primum possit succurrere verbis:

Ce-

a Nam *furore amoris nihil est vehementius*. Auth. quibus modis Nat. effic. leg. 6. Novimus.

b *Oculi sunt tota nostra luxuria; hi nos in omnia quotidie vitia præcipitant, mirantur, adamant, concupiscunt*. Quint. in Declam.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error. Virg. Ecl. 8.

c Liberalis facies commendatoria ad nationes omnes Epistola. Ex Arist. ap. Stob. Serm. 63.

d *Plurimos læsere, pessum imo dedere mendacia*. Vet. Jamb.

Cetera ſponte feret. Non aulam creber adibis,
Non rarus nimium; hac ratione ignotus & illa
Contemtus fieres. Sed quem video advenientem?
Non fallor, jam noſter adeſt TENCINUS [a], & illum
Umbella noſco rubra rubroque galero
Et veſte & numero ſervorum: huc advenit Alba
Paſſibus incedens lentis; mora nulla, venito,
Occurramus: eo nihil eſt humanius uſquam,
Nil generoſius. Hiſce fides eſt proxima dictis.

SERMO QUARTUS.

Adoleſcentem philoſophicis rebus plus æquo addictum hortatur, ut mentem vertat ad ſalubriorem meditationem.



CARTESI de mente mihi ſententia [b] certa eſt
Exemplo, DIODORE, tuo: nam mens tua ſemper
Cogitat, inque ipſo vigilans fugit otia ſomno.
Nocte dieque ſophos volvis, priſciſque recentes
Componens ſatagis verum reperire: quibuſdam at
In rebus latuit ſemper, ſemperque latebit. [c]
Non mihi ſunt anni Priami, vel Neſtoris, inter
Verſor adhuc quintam decadem, vidique ſophiam
Ter mutare vices. Priſcum ſyſtema receſſit

Adve-

a Eminentiſſimus Cardinalis de Tencin Archiepiſcopus Lugd. Galliar. Primas, Regis Chriſtianiſs. Legatus apud Sanctam Sedem.

b *Cogitatio a me divelli nequit. Si ceſſarem ab omni cogitatione, illico eſſe deſinerem ... ſum igitur præciſe res cogitans.* Cart. Medit. 2.

c Antiqua eſt querela a Democrito ad nos uſque pervagata, phyſicarum rerum veritatem in puteo truſam deliteſcere.

Adveniente novo, quod erit vetus, ut volet alter
Neutonus, vel Lebnitius. Si nil magis unum eſt
Quam verum, cur multa animos ſententia verſat?
Cur tot tam multis fervent certamina ſeclis?
Ut quo torqueris [a], ſtudium moderatius optes,
Atque ex incertis diſcas emergere, res &
Diſcere vitæ aptas ducendæ, & quærere mores.
Hæc hominem, DIODORE, decet meditatio, verum hæc
Repperit, hæcque potis ſola eſt præſtare beatum. [b]
Utilitatis enim quid habebis, ut omnia nôris
Naturæ ſecreta, atque unus feceris aurum,
Naturæ ſi non Auctorem nôris, eique
Parueris? Quid ſcire juvat num materies ſit
Compoſita ex atomis, aut poſtremo ex elemento,
Si non perpendis dilabi quolibet in te
Momento, celeremque ſuo minitare ruinam
Pondere nil contra Libitinæ tela paranti
Ex virtute, manet quæ ſola in funeris hora?
Immortalem animam centum rationibus, atque
Priſcorum ſenſu ſapientum oſtendere, doctum eſt:
At nil deque domo deque hoſpite ſolicitum eſſe,
Illam qui excipiet digreſſam corpore, ſtultum.
At capit aſtrorum motus, phænomena, vel quæ
Apparent cælo, vel quæ terraque marique,
Explicat, & quales ſint res quantæque minutim
Penſat, & evolvit denſa e caligine cauſas. [c]
Hoc bene, ſi juvenes doctura viam properaret
Ticinum, aut Piſas: ſed magnum portat in æquor
Vaſculum aquæ: nulla eſt quanquam indoctiſſima quondam
Secretas inter mentes a corpore, quæ non

a *Strenua nos exercet inertia .... quod petis hic eſt.* Hor. lib. 1. Ep. 11.

b Id. ep. 3. *Hoc opus, hoc ſtudium parvi properemus & ampli, Si patriæ volumus, ſi nobis vivere cari.*

c *Virtus, integritas, probitas in homine, non linguæ volubilitas, non ars, non ſcientia requiri ſolet.* Cic. pro Planc.

Præcellat te notitia, primumque ſophorum.
Referet haud igitur num plurima ſciveris, unum hoc
Quæretur, fueritne tibi mens crimine pura.
Notum ibi vel pueris pluſquam experientia monſtrat
Cuiquam doctorum nunc pene magiſtra virorum.

Poſt æs pneumaticum ſiphoneſque, experiundum eſt
Quid noſtris ſolidum ſit rebus, quid diuturnum. [a]
Omnia præcipitum labuntur ad inſtar aquarum.
Sis mihi tu teſtis, ROMA inclyta, nam quod in Urbe
Terrarum domina contingere cernimus, orbis
Sentit idem totus. Mihi non evolvere mens eſt
Secula priſca: etenim ſi quis fortaſſe rediret
Cæſar, ubi ſua tecta, ſuos ubi quæreret hortos,
Balnea, naumachias, turres, templa, amphitheatra?
Rudera nil præter pavidus ſpectaret in Urbe
Non Urbem inveniens, non ſe, non oſſa ſuorum.
Haud ego bis decimo repetam quidquam altius anno.
Imus ubi fuerant ædes, ubi ſunt modo, nuper
Ivimus: huc illuc ſubierunt marmora, turpes
Aſperam ubi lateres faciem oſtendere, platea
Latior hæc, brevior facta illa eſt. Terra lapiſque
Mutatur: quid nos, ſumus heu qui pulvis & umbra!

VERTICE jam quinto ſedet Auguſtiſſima rerum
Infula, quæ multos pro votis omnibus annos
Inſideat. Procerum quot funera vidimus, atque
Florentum juvenum? nobiſcum quique ſuperſunt
Seclo orti elapſo, quam intra mutantur & extra?
Vix ſanum invenies: dolet hic podagra, dolet ille
Aſthmate, ſurdeſcunt aliqui, multi ſine vitro
Haud noſcunt paſſu diſtantem tertio amicum.
Jam frontem ſulcant rugæ, jam tempora circum
Albeſcunt crines ſiccoque humore recedunt.

Quis

a. *Nemini exploratum poteſt eſſe, quomodo habiturum ſit corpus, non dico ad annum, ſed ad veſperum.* Cic. 2. de Finibus.

Quis curas animi quis acumina dixerit, aut quum
Spes urget, timor angit, amor quicunque moleſtus
Exagitat, pendet lis, agris grando minatur,
Subter & uruntur miſeras hypocondria coſtas?
Annos adde decem: noſtrum quot terra recondet,
Vel quot eo ſpatio peplum lugubre notabit?
Omnes ut veſtes veteraſcimus: unus & idem
Ipſe es, magne Pater Superumque hominumque, tui nec
Anni deficient poſt ſecula mille: ruina
Urgetur quidquid non in te nititur uno.
Proxima ſtultitiæ eſt hominum ſapientia, ſoli
Quæ ſatis una ſibi eſt, & nomine gaudet inani.
Qui ſibi multa negat, quorum eſt brevis uſus, & aurem
Præbet conſiliis æquum ſuadentis amici,
Solicitus ne ſe facti ullius atque cupiti
Pœniteat, toti præponimus hunc Peripato.
Hic, DIODORE, ſapit, loculos qui pandit egenti,
Divitis a miſero qui vim defendit avari,
Nullum qui lædit, læſus qui parcit, & illam
Non putat illuxiſſe diem ſibi, qua bene non eſt
De populo meritus, nullumque lucratus amicum. [a]
Utilius cauſas meditabere ſerius horum, [b]
Quam fluxumque, ſalemque maris, geneſimque colorum.

a *Non ſibi ſoli ſe natum homo meminerit, ſed patriæ, ſed ſuis, ut perexigua pars illi relinquatur.* Idem ibid.

b Socratis *omnis oratio & in virtute laudanda, & in omnibus hominibus ad virtutis ſtudium cohortandis conſumebatur; perfectum ſibi opus eſſe ratus, ſi quis ſatis eſſet concitatus ſua cohortatione ad ſtudium cognoſcendæ percipiendæque virtutis. Quibus enim id perſuaſum eſſet, ut nihil mallent ſe eſſe, quam bonos viros, iis reliquam facilem eſſe doctrinam.* Deſid. Jacot. de Doctr. Philoſophor. ex Cic.

SERMO QUINTUS.

Viro Patricio gratulatur non quod uxorem duxerit nobilem, pulchram, divitem; ſed quod probam. Eum hortatur ad agenda viro digna, & ad imitanda exempla majorum ſuorum.



N priſcis ſiquid ſapienter Roma triumphis
Inſtituit, fuit ille, duci qui ſervus ovanti
Adſtabat, monituſque dabat geſtatus eodem
Curru, ne victor ſibi plauderet, & populari
Inflatus nimium fortaſſe dehiſceret aura. [a]
Namque coronati poſtes, denſæque feneſtræ,
Et via tecta croco, & cives e ſedibus omnes
Effuſi celſo ſublimes pegmate, miſti
Vel populo ambiguo clamantes: jo triumphe
Certatim, ſonitus fidium clangorque tubarum
Et plauſu & lætis plena omnia vocibus ire
Tranſverſum victorem agerent, facileque caducum
Sinciput afficerent ſubita vertigine, ni quis
Hunc prope mortalis naturæ teſtis adeſſet,
Qui tot læta inter fati meminiſſe doceret.
Adſum ego, MARCELLINE, tibi comes additus unus
Tot laudatores inter, qui certa monere
Ordiar, & prono populo contrarius ibo.
Inſtar enim victoris ovas, veheriſque per urbem

Aura-

a Imperatori triumphanti adſtabat ſervus auream coronam geſtans imminentem capiti victoris, quod ſic Juven. explicat Sat. 10.

Quippe tenet ſudans hanc publicus, & ſibi Conſul
Ne plaudat, curru ſervus portatur eodem.

Aurato curru, vehitur LUCRETIA [a] tecum,
Vosque omnis tectis & agris effusa juventus
Turbaque miratur matrum: vos versibus astra
Incomtis tollunt pueri super, atque puellæ:
O digno conjuncta viro pulcherrima conjux! [b]
O par, cui nullum Venus æquum junxit, & in quo
Regna Cupido tenet, tota & vis fervet amoris!
O .. sed ego medius cœptos abrumpo triumphos:
Nam pars una chori jure atque ex ordine canto,
Non quæ qualiscunque mihi dictavit Apollo:
Omnia namque novis solet indulgere maritis
Ductus adulator, nec veris gaudia falsa
Secernit, vitiis metuit nec prodere laudes.
Me culpabit Hymen, solos qui admittit amores,
Qui lususque jocosque procax & libera verba
Et Fescenninos [c] in connubialia festa.
Quid mihi cum nato Veneris Bacchique remoto
Longe homini sacris ab talibus? Ille juventæ
Sola voluptatis dulcissima pocula præbet,
Ille suis facibus flammas succendit in unum
Corpus in ardentesque genas oculosque micantes:
Quid multa? insanit. Nil mirum: nam quid amaret,
Ni quod eum a puero fœdi docuere parentes?
Non ita formabis, dederint quam Dj tibi prolem,
MARCELLINE, tibi tua nec LUCRETIA solam
Ob faciem, ob nigros oculos, ob labra placebit
Purpurea: heu! veluti flos decidet ista venustas:
Vultum ruga brevi, frontemque senilis arabit,
Et tua quanquam aderit, sit ubi LUCRETIA quæres,
Quæ-

a Nomen uxoris.

b Talis est, qualem optat Juv. Sat. 6.
Sit formosa, decens, dives, fœcunda, vetustos
Porticibus disponat avos, intactior omni
Crinibus effusis bellum dirimente Sabina.

c Fescennini versus dicti a Fescennia urbe Etruriæ, vulgo Gallese, ut putant, cantari soliti in nuptiis, pleni erant omni obscœnitate & probro.

Quæret idem de te, & mirabitur illa viciſſim.
Non igitur quod ſponſa pari formoſa marito
Nupſerit, aut grandi faciat te dote beatum
Judicio vulgi: non quod gradiatur amicta
Ornatus Argivæ Helenæ, collumque manuſque
Sidera gemmarum vario ſplendore laceſſat,
Vel quod ab Aſſaraco genus aut Antenore ducat,
Gratulor: hæc ſiquidem bona ſunt communia multis,
Queis animi dotes deſunt moreſque pudici.
Immo Threjicio quæ Creſſa puella tyranno
Nubit, habet pretioſa magis melioraque, ſive
Naturam ſpectes, nam lecta e millibus una eſt;
Seu fortunam, auro nam Ganges ditat, Erythra
Gemmis & Xanthus Phrygianis veſtibus: ultra
Nil habet, immo mali, quam dos, eſt portio major:
Quippe viro mala ſponſa malo datur, unde propago
Deterior veniet. Sed abibam longius, ad te
Jam redeo, lætorque, novelle marite, quod uxor
Orta domo magna, non ulli dote ſecunda,
Non ulli forma tibi ceſſerit: hæc tamen aucta
Tantis muneribus nullo ſit turgida faſtu,
Nullis fortunæ illecebris ſit capta, nec auſa
Quidquam horum, peccant quæ magni ſæpe penates.
Quin ea divitias, formam, genus, & quod amare
Sueſcimus inſani multaque extollere laude,
Deſpicit, una animi reputans bona, dotis & inſtar
Virtutem oſtentans ſolam, referenſque parentem
Moribus innocuis utrumque diſertius, ipſa
Quam voce, inceſſu, præſtantis imagine formæ.
Artes edidicit tenues monſtrante ſevera
Matre, omnes arcente feris & vecte cinædos.
Illa ſuas molli veſtes intexuit auro,
Pinxit acu pallam, capitis redimicula nevit
Fila manu ducens ſubtilius arte Batava.

Artem

Artem at longe omnem divina modestia vincit.
  Vive tui, sponse o felix, securus amoris;
Non hæc ornando capiti cirrisque ligandis
A quarta octavam famulas adhibebit ad horam,
Non hæc, moris ut est hodie, longa otia ducet
Inter amatores oculis subducta mariti: [a]
Namque ubi sunt hodie prisci connubia secli,
Cumque pudore fides sacri & reverentia nodi?
At tua semper erit tecum LUCRETIA, vel cum
Discedes peregre, te corde animoque sequetur
Clausa domi famulas inter, nunc pensa operamque
Distribuens, nunc thure lares geniosque vaporans,
Atque manus puras tollens felice mariti
Pro reditu, paribus quem votis ambo petetis.
Jussa dabis, conjux lætissima jussa facesset,
Nilque vetabis, opus nisi quod moderatius & rem
Curet utramque, potest si res non una videri
Horum, quos animus regit unus & una voluntas.
  Præerit illa domi; tu publica munera obibis,
Consilioque reges urbem, patribusque præibis
Forti animo suadens leges serventur ut æqui,
Ut bona contineat pax & concordia cives,
Pareat & duro repressa licentia fræno.
Nam quibus assuesti juvenilibus artibus, ense
Ludrica vel tentans certamina, vel pede terram
Pulsans, atque viam faciens sine termino, agensve
Aut Davum aut Pyrrhum toto plaudente theatro:
His, inquam nugis vale dic, jocularia & ista
Grandior abjicias: etenim quod comicus & quod
Saltator faciunt, vel quod mirmillo mariti
Non sunt patricii dignum decus. Haud nisi raro
Utere; nempe domi quum res tibi facta forique,

Quum

a Cum hujusmodi forte uxore dicebat Hipponax, *duos dies esse jucundissimos: alterum, quo ducitur, alterum, quo effertur*. Apud Stob. Serm. 68.

Quum fuerit consultum agris pecudumque magistris,
Aut curis solves animum studiisque severis. [a]

Ne longum faciam, majorum exempla tuorum
Consule: nam pictos horum longo ordine vultus
Aspicis, & tecum muto licet ore loquentes
Hortantesque sequi, vel quos in rebus agendis
Rexit consilium rara & sapientia, vel quos
Juvit naturam causasque inquirere rerum.
Hi MARCELLINÆ gentis nomenque decusque
Excoluere, tuum facturi hac lege, propages
Ut famam gestis, moresque imiteris avorum. [b]
Hoc age, MARCELLINE, viam virtutis apertam
Corripe: jam faciet pulchra te prole parentem,
Deque suis addet LUCRETIA moribus, & vos
Et vestros natos similes utrique parenti
Agnoscentque suos atavi, serique nepotes
Nati ad virtutem vestigia vestra sequentur.

SER-

a *Ludo & joco uti quidem licet, sed sicut somno & quietibus, ceterisque quum gravibus seriisque rebus satisfecerimus*. Cic. 1. Offic.

Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum. Hor. lib. 1. ep. 14.

b *Cur Allobrogicis & magna gaudeat ara*
Natus in Herculeo Fabius lare, si cupidus, si
Vanus & Euganea quantumvis mollior agna,
Si tenerum attritus Catinensi pumice lumbum
Squalentes traducit avos, emtorque veneni
Frangenda miseram funestat imagine gentem?
Tota licet veteres exornent undique cera
Atria, nobilitas sola est atque unica virtus...
Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer: ambiguæ siquando citabere testis
Incertæque rei, Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere causas. Juven. Sat. 8.

SERMO SEXTUS.

Adoleſcenti Militiam adire cupienti exponit belli incommoda. Ne verò minus æque ſentire videatur de arte nobiliſſima, ſubdit ejus decus & emolumenta.



VESTES urbanas pertœſus & otia pacis
Ad Martemque ſagumque ruis, MARCELLE, nec audis
Conſilium timidæ matris, nec vota puellæ
Nobilis & pulchræ, qua te cupit illa morari
Conjugium objiciens properanti. Tertius adſum
Hinc harum lacrimis accitus & inde rogatu
Sæpe tuo, tanquam gravis hæc me judice cauſa
Sit dirimenda. Foret mihi ſi res integra, nec te
Ad bellum hortarer, nec acerbum matris inirem
Conſilium. Quid enim juveni ſit durius uſquam
Connubiale jugo? [a] Vitæ cum matre per annos
Pluſve minuſve decem ducendæ commodus eſſem
Suaſor utrique: nurum nam tardius illa volentem
Imperitare [b], domum conduceret, ipſe periclis
Liber ab innumeris tacite fieres vir, & aptus
Duro oneri prolis formandæ moribus, atque
Rite domus moderandæ. Iſtæc ſententia ſi te

a Plato l. 4. de leg. cenſet uxorem non ducendam ante trigeſimum annum. Ariſt. 5. Polit. c. 16. non ante trigeſimum ſextum. Ea quippe ætate & corpus robuſtius eſt & conſtantior animus aptiorque ad familiam adminiſtrandam. Quod ſi juniores ſæva illa Veneris urtica momorderit, nullum mea ſententia ſalubrius remedium, quantum fieri poteſt inter pares, celeri conjugio.

b *Antiquum poetam audivi ſcripſiſſe in tragœdia,*
Mulieres duas pejores eſſe, quam unam. Plaut. in Curcul.
Uno animo omnes ſocrus oderunt nurus. Terent. in Hecyr.

Commovit, verbum non amplius addo. Sed horrens
Te Bellona vocat: noſco vultumque oculoſque:
Nam nutas, voceſque alias non percipis æquus.
I quo cœpiſti pede: demum non ita peſſum
Bellatoribus omnia eunt, ut eos quoque nisu
Matrum nos lacrimis, nos & complexibus arctis
Diſtineamus. Agros colit hic, nemus ille pererrat
Venator, multi cumulata mercibus æquor
Nave ſecant, multi variis ſeſe artibus ortu
Præclari licet exercent: ſed maxima turba eſt
Nobilium nata omnigenos haurire liquores,
Ludere, græcari large, dormire profundum,
Nil urbi præter numerum addere, demere fruges
Humano generi. Poſtremos odit & horret
Mater amans operum, primos non approbat. Ergo
Quid ſupereſt, quod agas? ſoli ſervire Minervæ
Non vis, nec mutos ævum inter ducere libros.
Macte animo, MARCELLE, bonas tibi ſuggerit artes
Mavors: miles eris, non qualis Homericus ille,
Uno qui cecidit pugno, terramque momordit:
Nec qualis Plautinus erat, quem riſimus ambo
Altum in Phylacidæ [a] denſo doctoque theatro,
Dum rueret, tereret, diſperderet omnia verbis. [b]
Miles eris, bellumque tibi prius hoſte movebis
Quolibet: eſt nam te tibi nemo infenſior ipſo.
Arma modumque dabit vincendi bellicus ardor:
Nam fauces veteri ſolitus recreare Falerno,
Placabis quandoque ſitim vel flumine vivo,
Vel, ſtomachum cohibe, viridi ſpiſſaque lacuna.

Mol-

a Nomen Arcad. clariſs. viri Franciſci Laurentini Generalis Cuſtodis Arcadiæ, cujus voce ac præceptis formati egregii adoleſcentes Plautinas comœdias ſolent docte naviterque agere omnium doctorum virorum ac procerum concurſu & plauſu.

b Vid. apud Plaut. Militem glorioſum, cujus *machæra*
. . . . *miſere geſtit fartum facere ex hoſtibus*. in Prol.

Mollibus in plumis longo das lumina ſomno:
Is ſed erit brevior, quum laſſus in aſſere duro
Procumbes, gravido nutans aut vertice circum
Terga fugacis equi vice lecti mollis habebis.
Dulciſonos calamoſque lyraſque in tympana rauca
Terribileſque tubas mutabis: ahenea pulchris
Induces facili pro murice tegmina membris.
Multa feres facieſque, gelu patieris & æſtum,
Nec queſtus lacrimaſve ſines erumpere, quod Mars
Longis exciperet ſannis altoque cachinno.
Denique naturæ votis contrarius ibis:
Namque aliter non fit miles, MARCELLE, nec arma
Qui ſe non vicit, feret uſquam victor in hoſtem.
 Altera militiæ lex eſt, quam non violare
Bis licet [a]: hanc imis ante omnia fige medullis.
Parendum eſt ducis imperio quæcunque jubentis,
Aut amnis reperire vadum, aut tranſire natatu,
Aut penetrare hoſtis latebras, aut fallere ſilva.
Nunc primum hoſtilem per apertum invadere murum
Urbem, nunc agmen poſtremum claudere, contra
Tutarique ſequentem hoſtem, nunc pulvere cœco
Surgit ubi nubes & denſa cadavera plumbi
Fulmen ſternit, eo ruere atque laceſſere mortem.
 Hæc metuam? capitis mihi in urbe pericula centum
Occurrunt paria, objecto terrore minora,
Damno eadem. Nam quid mors iſtæc diſtat ab illa?
Num minus hic, dubia qui cœna crudus obivit, [b]

 Pu-

a *In bello errare bis non licet.* Ex adag. Nam capitalis eſt quælibet in ducem contumacia.

b ....*tremor inter vina ſubit, calidumque trientem*
Excutit e manibus, dentes crepuere retecti.
Uncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris.
Hinc tuba, candela, tandemque beatulus alto
Compoſitus lecto craſſiſque litatus amomis
In portam rigidos calces exponit.
Perſ. Sat. 3.

Putreſcit, quam qui tormenti glande petitus
Extemplo riguit? num qui vino vel amore
Fervidus [a] aſcivit ſibi dirum in pectore vulnus,
Procumbit melius, quam qui mucrone vel haſta
Pro rege aut patria certans definiit ævum?
Cauſa necis laude hunc decorat, probro afficit illum.
Confirmas igitur quo me terrere laboras.
  Macte animo, juvenis generoſe, haud te moror ultra.
Imo gradum ut citius moveas, poſt aſpera dura
Omnia felicis tibi jam clariſſima dicam
Prœmia militiæ. Quacunque ex ſtirpe creatus
Induit ut ſagulum, genus exuit, atque aliquo eſſe
Incipit in numero: vallum non litigat extra,
Nec procul a caſtris: fit liber, & omnibus idem
Aut ultro colitur, caſtrenſi aut veſte timetur.
Nam fit militibus quæcunque injuria, regem
Lædit, & ultrices ciet omni ex parte cohortes.
Urbe autem capta ſigniſque ex hoſte relatis
Victor ut exultat, prædam dum vectat, opimas
Et legit exuvias! illi par nulla voluptas.
  Perge age jam mihi dic forti quis milite honoris
Plus habet & lucri? nulla eſt domus ampla nec ullum
Nobile ubique genus, cui non ſua Stemmata [b] primus
Indiderit miles factis umbone notato
Clarus & induperatori delectus ad omne

Diſ-

---

a Periculoſam juvenis indolem deſcriptam habes uno verſu ab Hor. l.1. epiſt. 1.

Invidus, iracundus, iners, vinoſus, amator.

Sed *Nemo adeo ferus eſt, ut non miteſcere poſſit,*
Si modo culturæ patientem præbeat aurem. Ibid.

b *Multaque præterea ſacris in poſtibus arma,*
Captivi pendent currus curvaque ſecures,
Et criſta capitum & portarum ingentia clauſtra,
Spiculaque clypeique ereptaque roſtra carinis. Virg. 7. Æn.

Hinc originem habuere Stemmata Nobilium, *quibus multo plus affert dignitatis res militaris, quam juris civilis gloria.* Cic. pro Muræn.

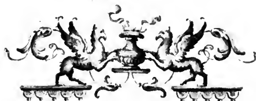
Discrimen belli. Quis agros atque oppida magnis
Obtinuit titulis, quæ non & baltheus unctæ
Vel caligæ dederint? Bello ingens copia rerum
Nobilitasque venit. Tibi non aliunde vetusta
Fulget origo, tuis nec tanta acessio facta est
Rebus: utrumque atavis servare & reddere debes
Auctum postgenitis. Laus est exordia parvis
Ducere principiis. Partes ne posce tribuni
Primo aditu, meritis nec præmia quære priora.
Olim tyro fuit Pompej victor [a], & orbis
Terror Alexander; nodosam vertice vitem
Et Marius fregit, quum pigra castra dolabra
Lentus muniret. Sed prisca hæc fulmina belli
Prætereo: Moschos [b] qui nostra ætate ab agresti
Usu & more rudi claras traduxit ad artes,
Armis & nostris docuit certare modoque:
Ignotus princeps didicit navale Batavo
Fabrorum in numero duras agitare secures
Et terebras, pinis acta testudine costas
Innectens, sternensque humili tabulata carina:
Nec puduit juvenem pedites numerarier inter,
Et fossas aperire, & tympana tundere buxo.
Non hos tyrones, MARCELLE, Gradivus inani
Spe pascit; primi venient ad munera pili,
Atque olim tensa conducent agmina dextra.
Disce ubi vel densare manum, vel tendere cornu
Res poscat, rursum vel flectere; quæ juga turmæ
Utilius teneant, quæ valles, quo statuenda
Castra loco, qua parte dolos fugiasve struasve.
Disce quid addiderint antiquo tempora bello

No-

a Julius Cæsar.

b Petrus Alexiovitz dux Moscorum par antiquis ac fortissimis quibusque Imperatoribus. Vid. ejus vit. in hist. Acad. Reg. Scient. an. 1725. pag. 141. edit. Amstelod.

Noſtra, quid abſtulerint [a]. Nam propugnacula & arma
Olim poſcebant majori robore membra,
Majori nunc vi poſcunt & acumine mentem.
Eminus hic etenim pugnatur, cominus illic.
Natura haud modico tibi robore membra creavit,
Ornavitque animum meliori munere, magno
Ingenio [b], quo qui non pollet, inutilis arma
Induit ad lixas mittendus onuſtaque plauſtra.
Eſt alias inter ars belli longa; Vegetj [c]
Noſtrorumque frequens præclara volumina verſa:
Pugna ſed diſces plus libris omnibus una. [d]



SER-

a Inventio pulveris pyrii & bellicorum tormentorum artem militarem, valde immutavit, ut legentibus vitam v. g. C. Cæſaris & Ludovici Magni patet.

b *Illud ingenii magni eſt præcipere cogitatione futura, & aliquando ante conſtituere, quid accidere poſſit in utramque partem, & quid agendum ſit, quum quid evenerit: nec committere aliquid, ut aliquando dicendum ſit:* non putâram. *Hæc ſunt opera magni animi & excelſi & prudentia conſilioque fidentis. Temere autem in acie verſari, & manu cum hoſte confligere, immane quiddam & belluarum ſimile eſt: ſed quum tempus neceſſitaſque poſtulat, decertandum manu eſt, & mors ſervituti turpitudinique anteponenda.* Cic. 1. Offic.

c Lege Vegetium ſatis purum & elegantem auctorem veteris rei bellicæ: recentioris vero Errardum, Stevinum, Dogenium, Sardum, Marchium, Davillæum &c. in quibus artis militaris ſtudioſus nihil deſideret.

d Irridet eos Hor. qui ſe artem aliquam ſcire putant ſine praxi & exercitatione.

. . . . Sapiens crepidas ſibi nunquam
Nec ſoleas fecit: ſutor tamen eſt ſapiens: quo?
Ut quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque
Optimus eſt modulator, ut Alfenus vafer omni
Abjecto inſtrumento artis, clauſaque taberna
Sutor erat: ſapiens operis ſic optimus omnis
Eſt opifex, ſic rex ſolus. Vellunt tibi barbam
Laſcivi pueri &c. l. 1. Sat. 3.

SERMO SEPTIMUS.

Narcissum Aulæ famulatu initiatum hortatur, ut vana ornamenta deponat. Ostendit præter virtutes alias in Aula maxime necessariam esse patientiam. Studia & mores Aulicolarum describit.



OSTQUAM quid faceres hæsisti tempore longo,
Aulicola es tandem, NARCISSE: recenter ab ore
Barba revulsa, comæ cincinno & pulvere multo
Comtulæ, in obsequiis pronum caput, & pede dextro
Urbane cedente retro, manus utraque blando
Ori admota, dein nobis porrecta beatis,
Et vestis, qualem Ganymedes gessit, & aurea
Pyxis Havanensi folio, vel cornea cæpa
Farta Argentoratensi, & glans balsamo Etrusco
Una, alia Hungaricæ Reginæ plena liquore,
Horarumque index rutilans, pictumque flabellum,
Et reliqua, incedit qua vix Urania pompa, [a]
Declarantque novum vitæ genus, & quod adisti
Urbanum munus. Sed si, NARCISSE, tulisti
Ambiguam præter nihil ista crepundia in Aulam,
Non tibi pro votis res cedet, erisque, quod olim
Illa fuit cornix, cui cum sorderet amictus
Ater, & horrentes rugoso in corpore plumæ,
Collegit plumas alias viridesque rubrasque
Et flavas glaucasque, caput tum versicolore

Crista

a Quum adolescens quidam comtior, ut Narcissus hic noster, Diogeni proposuisset quæstiunculam, *Dic tu mihi prius,* inquit, *utrum sis masculus, an fœmina.* Laert. l. 6.

Crista exornavit, stellato & syrmate caudam
Pavonum in morem produxit, & addidit alis
Eoæ volucris spolia, & se denique forma
Alitis ignotæ spectandam præbuit amplo
Concilio volucrum. Primo est mirata caterva
Prodigiosum animal non ullo tempore visum.
Sed mox quum rauca cornicula voce salutem
Dixit, aves fraudem novere, & psittacus alas
Vellere, & auratam pavo discerpere caudam,
Et reliquæ corpus nudare. Venusta aliena
Veste odium movit, propria turpissima risum.

Quæ, NARCISSE, geris, tua non sunt, vel potius tu
Non es, quæ geris. Ex alieno carpere laudem
Atque tumere, injustum est insanumque. Quis ergo es
Detractis spoliis quærendum est atque putandum.
Servitio Procerum nitidos sectaris honores,
Magnorumque requiris opem validumque favorem.
Consilium non damno, rear licet esse latentem
In patriis laribus, privata aut qualibet æde
Tranquillum tutumque magis, quam trudere se se
Turbam hominum in mediam, crebro quos æstuat inter
Invidia, ambitio, insatiabilis ardor habendi.
Perge tamen, sed non tibi sit grave pauca monentem
Auscultare. Meis nec enim sermonibus aures
Nunc primum præbes: docui nam semina rerum
Te, sparsique levi, ceu spargor & ipse farina
Horum, inter cives quæ monstrant ducere vitam.

Rides, quum noster tibi Glabro fit obvius, ille
Aulicola a puero Glabro, cui terga flagellat
Fictitiæ pars una comæ, pars altera pectus,
Utraque non molli non crispo facta capillo,
Sed rigido & recto, caudæque simillima equinæ,
Rara pilis, unum bis pectine tacta per annum,
Crinibus Anchisæ consuta, aut Nestoris: ala

Im-

Imminet occipiti, claretque foramine multo
Pileus, & noſtro non multum diſpare forma.
Ad decus accedit capitis de gutture linum
Pendens & bifidum, nigrum quod longior uſus
Fecit, & e gelido creberrima guttula naſo.
Adde manus lotas ſolis quandoque kalendis,
Et cœnum, veteri quod craſſius hæſit alutæ,
Et plenas olido manicaſque ſinumque tabaccho.
Heus apage; hæc etenim movit mihi nauſeam imago.
Cauponæ melius, quam Glabro ſerviat aulæ,
Inquis. At extremum Glabro luridus occupat unum,
Tu, NARCISSE, aliud. [a] Cauponæ convenit ille,
Tu ſcenæ: nam utrumque nitens mediocriter Aula
Reſpuit, hunc propter ſordes, te propter odores.
Neuter captabit fortunæ munera: nam ſit
Quamvis capta oculis, naſo bene pollet acuto.
Hunc igitur propera muliebrem ponere mundum,
Orna animum virtute, & corpus veſte virili,
Inde aliquid ſpera. Sed qua virtute, requiris.
Dictis adde meis animum. Patientia primum
Eſt opus Aulicolis, magna hinc patientia, demum
Aulicolis opus eſt patientia maxima [b]. Noli ut
Verboſum ridere nimis: nihil eſt pleonaſmi
Hoc ſermone: imo hac nunc es formandus in arte,
Et debes audire iterum. Patientia primum
Eſt tibi opus, dominum ſeu ſpectas, ſive ſodales.
Pharmacon hoc ſummo cape mane, hoc veſpere ſero.
Viſne, ut agas melius perſonam, hic experiamur?
Heus, NARCISSE. Vocat dominus, fuge, curre. Volaſti
Quamlibet, argueris nimis eſſe moratus. At hoc, quod
Impero, fac citius. Rurſum curriſque faciſque,

E Len-

a *Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt*. Hor. l. 1. Sat. 2.

b Aulicola interrogatus quomodo in Aula profeciſſet, reſpondit: *Injurias accipiendo, & gratias agendo*. Sen.

Lentus es usque tamen. NARCISSE, venito. Tulisti
Factum opus. At quid id est operis? nihil hoc facit ad rem,
Vecors, in pedibus caput est tibi: te meliorem
Perge, voca; primus quicunque occurrerit, ille est.
NARCISSE. En revocat. Sosio quid pronus in aurem
Dixisti? fateare: scio namque omnia. Forte ut
Dicere cœpisti causam, tibi terga repente
Vertit, & abrupto sermone minatur. Ad istæc
Mussasti? periisse puta: scit enim omnia, & ultra.
NARCISSE. Ecce quater media te jam vocat hora:
Ne scapulis, ne fronte cave testeris, amaro
Siquid habes animo, nam trabs paries que loquuntur,
Et tabulæ & statuæ: mutum preme corde dolorem,
Ique libens; semper lætos ostendito vultus,
Dicito verba favis mage dulcia, poscito magnam
Erratis minimis veniam, sis denique ad omne
Imperium domini facilis, velut igne propinqua
Cera premi in cunctas, vertique parata figuras:
Nam non vitares funesta pericula vitrum.
At meus, inquis, herus non est his moribus: illo
Nobilius nihil est, nihil est humanius usquam.
Donat sæpe, jubet raro, cum nemine quidquam
Conqueritur; mihi quin oculo connivet amico,
Meque amat ante alios. Tibi cetera gratulor, ævum
Nam priscum tales dominos vix protulit: ast hoc
Postremum, NARCISSE, fides si certa fatenti est,
Non bene vertet. Heri primum testantur amorem,
Blanditias adhibent, dextra amplectuntur amica,
Ut sensim explorent animum moresque suorum:
Deinde ista siquid patet arte, quod ante latebat,
Illico friget amor, mellitis aspera verba
Succedunt, veræ & fictis amplexibus iræ.
Anne aliquid latitat, cujus te forte puderet,
Si notum fieret? veteri es bene notus amico:

Verum audi ſolus. Ludis, NARCISSE, bibiſque,
Cetera ſcit quædam Phyllis, niſi nomine fallor,
Quam ſæpe inviſis, cui donas munera, propter
Quam tabeſcis. Ab hoc, fumi nihil igne vereris
Effluat ad dominum? luſor, potator, amator
Non poteris latuiſſe diu. At ludoque meroque
Jam dudum abſtineo, nec certos exeo fines,
Aut in utroque modum: virtutem Phyllidis ipſa
Phyllide amo magis, atque ideo ſine Phyllide poſſum
Vivere: quod rarum eſt noſtram inter conditionem.
Qua mî igitur culpa dominus ſuccenſeat? Ipſa hac,
Quod culpa caruiſſe putas: nam cauſa querendi eſt
Semper in arbitrio domini; reus eſt, domino qui
Non ſubito conſentit. Aget, quod forte laboret
Mutare, & facti recidat ne dedecus in ſe,
In te ipſum vertet [a]; quia peccat nemo potentum.
Ecquid ages, diceſve alieno errore gravatus,
Qui neſcis, NARCISSE, tuos, renuiſque moneri?
Hic labor, at muto quantuslibet ore ferendus.

Hoc quoque finge animo, quod magnis ſemper in Aulis
Evenit. Aſſiduus noctuque diuque ſecundo
Conclavi ſtabis, dominoque fideliter annis
Pluribus auſcultabis anhelans muneris hujus,
Alteriuſve vices. Veniet te junior alter,
Imberbis, ſciolus, ſibi fidentiſſimus, atque
Omnitenens, primoque loco ſtatuetur, & illi
NARCISSUS plenus meritis caniſque capillis
Serviet. O miſerum, nitida qui fidit in Aula!
O tormentum ingens, ſævum, crudele! dolebis,
Nec lamentari, tua nec producere jura
Fas erit: imo ſenex truderis ineptus in ædem
Aulicolis miſeris erectam in fine Suburræ, [b]

 Si

a *Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi*. Hor. l. 1. ep. 2.

b Ad templum Sancti Laurentii in Fonte.

Si nihil in ſeros loculis ſervaveris annos.
Hocne ſapit ſtomacho ? tamen eſt glutire neceſſe.
Sunt hodie, NARCISSE, ſenes rerum omnium egeni,
Queis hilaris nupſit prima fortuna juventa,
Quique potentis heri fuerant amor, atque voluptas.
Sic olim tumuit quadrupes phaleratus, & aurea
Mandit fræna, trahit nunc trito epirhedia collo.
Sed de cirratis jam ſermo ſodalibus eſto:
Hinc etenim pariter tibi multa ferenda ſuperſunt.
Ergo tibi, NARCISSE, oculo connivet amico,
Teque amat ante alios dominus. Seges iſta futura eſt
Rixarum fœcunda: movet nam filius albæ
Gallinæ invidiam, movet hæc terramque erebumque,
Ne fortuna diu tibi rideat: utque pudendum
Per latebras ſerpat vitium, primum eſſe ſuſurrant
Te delatorem: frontem tibi nemo ſerenam
Oſtendit, præſente ſilent te protinus omnes.
Hic nixus cubito dormit, fœde ille lacertos
Tendit hians, abeunt alii, duo crebra viciſſim
Verba ferunt timidi, tendas ne proximus aures.
Peſte laborantem certatim arcere videntur.
Os aperis, alius te ſcommate figit aperto,
Tecto alius jaculo mage vulnerat. Ilia bilis
Si tibi movit, & incendit color igneus ora,
Rident, jucundam gaudentque reponere ſcenam.
Objurgas, centena tibi vox obſtrepit auri
Acrior; haud aliter quam quum latrat icta lyciſca,
Undique concurrunt hirti, allatrantque moloſſi,
Mordentque, & præſtat cauſam perdendo paciſci.
Nam ſi cum domino quereris, poſciſque nocentes
Ad pœnam, hunc circum cuncti velut agmine facto
Te contra pugnant, & veris falſa remiſcent,
Donec ſuſpicio de te gravis inſidet illi,
Quamque merent ipſi, tu pœna dignus haberis.
I nunc,

I nunc, & fodes aliorum nomina defer,
Nil, mifer, ergo tibi fupereft, nifi probra fupino
Ore bibas, crudufque imo fub pectore condas.
  Ingenui fed non, inquis, tam turpia mifcent
Jurgia; difceptant civiliter, & fimulare
Confilium vultu noverunt. Hinc quoque ne te
Non facile expedias, vereor: nam liber & ultro
Candidus es, proprio res & cognomine dicis.
Vecordem dicis vecordem, fallere fuetum
Dicis mendacem, gibbum, lufcumque, glabrumque,
Quisquis ut eft, quemcunque vocas. Non utitur Aula hac
Nomenclatura; filet, aut virtutis amictu
Abfcondit vitium. Vecordem, fallere fuetum,
Prudentem dicit, cautumque, & monftra pufillis
Indigitat nævis [a]. Sed adhuc enormius erras.
Care, tibi quisquis dixit, dextramque prehendit;
Exultas, olim Pylades ut nactus Oreftem:
Pandis ei fubito fecreta, omnique doces de
Vita, de ftudiis, fidibufque armifque, præifti
Queis omnes focios, æquaviftique magiftros.
  Quas tribuis laudes tibi, libertafque loquendi
Diffidium parient plufquam civile: vocabit
Te quis Ariftotelem, quis Ariona, vel quis Achillem.
Nobiliora hæc funt gibbo, lufcoque, glabroque
Nomina, fed probrofa magis tibi dicta; refultant
Atria nam longo poft hæc præconia rifu.
Addunt judicium prudens, animique fagacis
Vim magnam, natumque novum gratantur Achatem
Cui-

a —— *hunc varum diftortis cruribus, illum*
Balbutit fcaurum pravis fultum male talis.
Parcius hic vivit, frugi dicatur; ineptus
Et jactantior hic paulo eft, concinnus amicis
Poftulat ut videatur. At eft truculentior, atque
Plus æquo liber, fimplex fortifque habeatur:
Caldior eft, acres inter numeretur
Hor. l.1. Sat.3.

Cuilibet Æneæ; laudant ſecreta tenentem,
Solertemque virum, emiſſis hinc inde cachinnis.
Ni regis hic animi jamjam turgentis habenas,
Verum auſcultabis velamine tu quoque demto.
Nam nihil ignoſci ſibi vult, qui garrit in omnes.

Fer, NARCISSE, alios: nullo patientia fructu
Uberiore viget. Pulcher te & turpis amabit,
Te doctuſque indoctuſque: omnes nam ſibi plaudunt
Utlibet, idque audire pudet, quod non pudet eſſe,
Aut facere. Hinnit equus, bos mugit, cetera promunt
Bruta ſonum, quoties locus & res poſcit & hora.
Diſce docendus adhuc quod monſtrant bruta; ſilendum eſt,
Niquid habes melius verbis, atque oris hiatu.

At caveas, moneo, ne quum ſincerior eſſe
Deſinis, aſſentere: etenim hoc eſt turpius illo. [a]
Mi ſatis eſt, ſi non nebulonum more, bonorum
Traducis mores, & iniqua laude ruentes
Sponte ſua in vitium veluti calcare perurges.
Audita virtute hilares oſtendito vultus,
Aſpectu vitii coram ſerpentis eoſdem
Contrahe; nam verbis reprehendere munus & ætas
Et pudor impediunt. Vitium magis ore ſilenti
Subtriſtique premes, quam nos ſermone, Deoque
Vindice demonſtrato. Æquali eſt tanta poteſtas.

Aulicolam aſt aliqui fortaſſe probumque piumque
Ridebunt. Fies ideo improbus? huic ſcopulo, omnes
Quo ſemper fatui pereunt, hærebis? at iſtam
Cur non cæſariem attondes, pompamque decuſque
Fœmineum, ſapiens quod ridet quilibet? aut cur
Verborum effluvio differs opponere vallum,
Quum plures in te reprehendant hoc vitium, quam

Qui

a *In obſequio comitas adſit; aſſentatio vitiorum adjutrix procul amoveatur, quæ non modo amico, ſed ne libero quidem digna eſt*. Cic. in Læl.

Qui te ſtulte ridiculum probitate putarent? [a]
 Horum rumores facias uno aſſe minoris,
Nec cura, crepitent ſeu ſurſum, ſive deorſum. [b]
Sola etenim probitas tibi conciliabit amorem,
Atque fidem domini: livorem vincet & aſtus;
Hoſque prius, qui te riſerunt, coget honorem
Ferre tibi, vacuumque caput nudare, tuiſque
Plaudere ſi minus, at non obtrectare triumphis.
Cujus enim pectus non expugnabis honeſtis
Moribus, ingenuo vultu, ſermone benigno,
Parco & prudenti, cuicunque favere parato,
Nulli animo nocuiſſe, omni procul ambitione,
Arte procul miſeros homines ſpe paſcere inani?
 Eja agito, NARCISSE, viam percurrito apertam.
Si non pervenies ad rerum culmina, recte
Factorum capies ingentia præmia laudes,
Atque illam, imbuitur quæ nullo felle voluptas. [c]



SER-

a *Ceterum ſi te video celebrem ſecundis vocibus vulgi, ſi te intrante clamor, plauſus, & pantonimica ornamenta obſtrepuerint, ſi tota civitate te fœminæ puerique laudaverint; quid ni ego tui miſerear, quum ſciam, quæ via ad iſtum favorem ferat?* Seneca Epiſt. 29.

b Verba ſunt pene ipſa Senecæ contemnentis ejuſmodi nebulones.

c *Nunquam mehercule ego neque pecunias, neque tecta magnifica, neque opes, neque imperia, neque eas, quibus maxime adſtricti ſunt, voluptates in bonis rebus eſſe numerandas duxi; quippe cum viderem homines rebus his circumfluentes, ea tamen deſiderare maxime, quibus abundarent.* Cic. in Parad.

SERMO OCTAVUS.

Quintum lucri cupidum hortatur ad amplectendas nobiles artes Architecturæ, Picturæ & Sculpturæ quarum Deum auctorem esse demonstrat. Clementem XII. Pontificem Maximum bonarum artium fautorem & Urbis instauratorem laudat.



URSUM, QUINTE, petis qua
vitam præstat in arte
Ducere; sæpe datis ignoro mercle quid addam
Consiliis. Nostras ad Musas
castra penumque
Vix hortor transferre: quid
has mihi consulis artes,
Inquis, quæ studio plerunque
coluntur inani?
Quid prosunt Musæ, quid vestra poëmata, nugæ?
Quis vatum locuples per carmina factus? amarum
Dant apiumque hederamque; quid hoc, ubi scissa lacerna
Admittit frigus, premit aut angusta domi res?
Hæc tu in tantorum conventu & luce virorum?
Os occlude, miser, ne te tuus indicet esse
Abderitanum [a] sermo. Nil deficit illi,
Qui nil optat; [b] habent Musas & carmina vates,
Id satis est, miseris non sunt satis omnia [c] avaris.
At miscere tibi quoniam libet utile dulci,
Ingenuoque homini dignam vis pergere ad artem:
Non longam ire viam jubeo: Capitolia votis

Ipsa

a Abderitas populos Thraciæ stupori mentis obnoxios fuisse tradit Cic. l. de Nat. Deor.

b *Non esse cupidum pecunia est: non esse emacem vectigal est; contentum vero rebus suis esse, maxima sunt certissimaque divitiæ.* Cic. in Parad.

c *Desunt inopiæ multa, avaritiæ omnia.* Sen. ep. 168.

Ipſa tuis hodie ſunt reſpondere parata. [a]
Hunc teſtor florem juvenum, qui gnaviter artes
Exercent promuntque, quibus Deus auctor honores
Contulit ingentes, ingentia contulit omnis
Præmia conditio. Noſtris mentem arrige dictis:
Nam tua res agitur. Quid cauſæ dixeris eſſe,
Quinte, quod ad ſtudium pueri quum vique minisque
Sint cogendi, ultro natura & ſponte feruntur
Ad pingendi artem ſculpendique ædificandique?
  Aſpicis hos etenim cuneis parvaque ſecuri
Ligna parata focis turmatim ſcindere, vile
Cogere cæmentum, lapides vectare, lutoque
Nunc vel in ædiculam componere, nunc vel in hoſtem
Moliri oppoſitum vallum turrimque timentem
Vim zephyri: cultrix vel parvula turba Deorum
Templa facit, niveis ornatque altaria vittis.
Sæpe vides alios calamo, ſetiſve coactis
Nunc ſpumantis equi, nunc Thracis in arma ruentis
Effigiem formare: quod & riſu ora reſolvat,
Addunt inventis nova, vel jam fingere diſcunt
Naturæ maculas imitantes turpius: Aulo
Enormem appingunt naſum, Rutilæque tumentem
Amplificant gibbum, Tuccam faciunt Polyphemum.
At quis non veteri lino, cretave ſequaci
Corpora noſtra puer, quæ non virguncula format,
Et locat in cunis, & parva in ſede reclinat?
  Rides, Quinte? docent tamen hæc nos philoſophiam
Ludicra: nam pueri divina ab origine ſenſum

 Ho-

a Tertio quoque anno nobilium artium architecturæ ſculpturæ & picturæ monumenta publice exponuntur in Capitolio ad excitanda laude & præmiis juvenum ingenia, legata ad tam præclarum inſtitutum pecunia a Clem. XI. Pont. Max. bonarum artium fautore ac patrono. Habitus eſt hic ſermo in acad. ibi magnificentiſſime celebrata an. 1732. coram Eminentiſſimis S. R. E. Cardinalibus & ampliſſimo conſeſſu ex omnibus Ordinibus.

Horum traxerunt operum, praxiſque capacem. [a]

Artibus his uſus Deus eſt, quum prodiit extra
Se ipſum operans, artes has limo immiſcuit udo,
Ex quo conſtamus. Juſſit natura creatrix
Res cauſis prodire pares, ſimilique moveri
Indole. Quando igitur Deus eſt primordia rerum
Aggreſſus, cuicunque locum ſignavit in orbe
Æde velut magna: cælos ad fornicis inſtar
Erexit duplici nitentes cardine, terras
Libravit medias immobile fundamentum.
A terris undas, & ab undis abſcidit auras:
Pars ſuprema Deos, volucres agitabilis aer,
Terra feras cepit, ceperunt æquora piſces.
Hinc omnis fabricæ ratioque ordoque domorum
Doricus Etruſcuſque. Dehinc mirabile cœpit
Sculptor opus. Docilem fingens manus abdita limum
Condidit humanos artus vultumque decorum,
Oſſaque cum nervis hærentia, cumque micanti
Junctas arteria venas, tenuiſſima pellis
Quas tegit objectas oculis tamen atque videndas.
Hoc primum eſt, opifex quod caſtigavit ad unguem,
Hoc tibi, Praxiteles, tibi magne Lyſippe, imitandum
Hoc dedit exemplar fictor Deus ante Prometheum.

At quis ſat digno celebrabit carmine, facto
Quas veneres pictor divinus, quoſque lepores
Addidit? Ex auro flavos per terga capillos
Demiſit, candore eboris frontemque manuſque
Obduxit, pinxitque genas violiſque roſiſque,
Juſſit & ex oculis cæleſtibus æmula flammis
Lumina ſuccendi. Sed dixerit omnia nemo
Ornamenta hominis: ſiquidem latet intus imago

Al-

a ——— *venerabile ſoli*
Sortiti ingenium, divinorumque capaces,
Atque exercendis capiendiſque artibus apti,
Senſum a cæleſti demiſſū traximus arce,
Cujus egent prona & terram ſpectantia. Juv. Sat. 15.

Altera nobilior, divæque ſimillima [a] formæ,
Quam non noſtræ artis, non noſtri ſanguinis edunt.
Hanc, Quinte, integritas; pudor hanc probitaſque fideſque
Et veri decorat ſpecies & cultus honeſti.
Illi nil humilis tellus, nil aſtra dederunt:
Eſt divina quidem, ſed ſcripta in pulvere imago:
Quælibet aura nocet, delet fera quælibet illuc
Appulerit. Mentem cohibe, ſi forte tumeſcit,
Pelle voluptatem, nulla eſt fera ſævior illis.
  Ad rem propoſitam redeamus. Nos Deus eſſe
Artifices voluit; pueros infudit in ipſos
Nobilium ſpecies operum, quæ ſiquis inerti
Deſidia liber primis tractabit ab annis,
Hunc olim divinum hominem fore nemo recuſet,
Qui ſit templa Diis poſiturus, tecta domoſque
Magnificas homini, ſecuras civibus arces:
Qui revocet, Libitina, tuis heroas ab urnis,
Et longum donet vitam producere in ævum
Marmore vel Phrygio, vel nobilis ære Corinthi:
Arbiter aut olim venturi temporis ante
Ora oculoſque alta res in caligine merſas
Facunda exponat tabula. Vidi ora ſeveri
Judicis, extremo qui tempore faſque nefaſque
Diſcutiet: vidi miſtum, aut vidiſſe putavi
Ingenti turbæ pavidum te, Quinte, ſed ibam
Pone ego pallidior. Spectanda eſt triſtis imago
In Vaticano: [b] ſæpe huc te confer, ab illa
Et ſapere, & mores componere diſce per artes
Fidas virtutis comites vitæque magiſtras. [c]

 Non

a *Quid parem Deo facit? animus, ſed hic rectus, bonus, magnus. Quid aliud voces hunc, quam Deum in corpore humano hoſpitantem?* Sen. ep. 3.

b Judicium extremum in proſpectu aulæ Sixtinæ pictum ab immort. mem. viro Mich. Ang. Bonarota.

c *Sicut initium ædium eſt janua, ſic ad virtutem primus aditus eſt encyclopædia.* Phil. L. de Prof.

Non dum te ista movent? Supereſt ut, Quinte, videres
In Capitolinis hodie quæ ſedibus illas
Gloria conſequitur. Priſcos ubi Roma triumphos
Duxit, & extremæ cumulavit munera terræ,
Hic artes omni potiores laude celebrat,
Queis delubra, domos, monimentaque cetera debet,
Atque alias inter nitidum caput extulit urbes.
Hic ſua victori proponit præmia; quanquam
Ipſa ſit una ſibi merces victoria & unum
Munus honor. Quantam dant Lumina prima Senatus
Purpurei lucem! quantam qui Maximus orbem
Divino regit imperio, paribusque tuetur
Conſiliis CLEMENS! In apricum, quod vetus ætas
Signorum obruerat, profert, moleſque petitas
Temporis inſidiis operoſo marmore fulcit,
Ornat & arte pari: Divis nunc æde paranda,
Nunc tabulis mentes acuitque, manuſque potentum
Fervidus artificum movet, & decora alta reformat
Artibus ingenuis, priſcæ non invida laudi. [a]

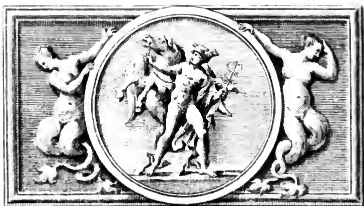
Hæc legis, & cupidus famæ lucrique moraris?
Eja age, conſiliis quantocius utere, dumque
Pono modum dictis, dubiæ tu ponito menti.

LIBER

---

[a] En tibi inſcriptio ſubjecta æreæ ſtatuæ ei in Capitolio erectæ.

CLEMENTI . XII . PONT. MAX
OB . SENATUS . PRIVILEGIA . AMPLIFICATA
EXORNATAM . ÆDIFICIIS . URBEM
LAXATAS . AREAS
DIRECTAS . PROLATAS . STRATASQUE . VIAS
VETERA . SIGNA . MULTO . ÆRE . COMPARATA
IN . CAPITOLIUM . INVECTA . MAGNIFICEQUE . DISPOSITA
S. P. Q. R.
OPTIMO . ET . MUNIFICENTISSIMO . PRINCIPI
STATUAM . DECREVIT
A . S . CIↃ. IↃCC. XXXIV.



LIBER SECUNDUS

SERMO PRIMUS.

Timet libro suo in lucem edito. Dicit se scribere ad erudiendam juventutem exemplo P. Paulini, cujus orationes laudat. Poësi unice intentos non probat, sed eam dumtaxat tanquam ornamentum aliarum disciplinarum concedit.



N, Pauline, tibi promissus sæpe libellus
Prodiit in lucem. Vidisti membra seorsum,
Nec corrugasti nares, veluti tuus est mos
Ad tricas apinasque [a]: at judicis instar amici
Feceris hoc, vereor: nam quam mihi curta supellex
Sit, me non fugit: fateor noscoque falilli
Quantula sit mensura mei. Jam pagina discet

No-

---

a *Suns apinæ tricæque, & siquid vilius istis.* Mart. l. 14. ep. 1. nempe res nullius momenti, dictæ ab his duobus oppidulis nullo negocio a Diomede eversis.

Noſtra, quid interſit privatæ dicier auri,
Dicier & cunctis, qui pangunt carmina, vel qui
Acres olfaciunt emuncta carmina nare.
Horum ego judicium formido. Nam quid ubique eſt
Tam miſerum tam turpe, tibi quam ſiquis ab æde
Muſarum antiſtes dicat: cur carmina condis, [a]
Aut quo hæc admiſſo meruere piacula chartæ,
Queis crocus & ſcomber foret aptior, & piper & thus?
Si mihi quis notus Muſis & carminis auctor
Dixerit hæc, contra nil reſpondebo, ſed ultro
Omnia concedam largus pro quolibet uſu.
Hæc tamen haud multum me libera verba movebunt,
Horum ſi fuerint, qui culpant non quia craſſe
„ Compoſitum, illepideve putetur, ſed quia nuper,
„ Vel quia turpe putant parere minoribus: [b] illis
Non ſcribo: verſent antiquos, juſſa ſequantur
Unica majorum: aſt auctoribus officit ætas
Si præſens, quidquid dicent, facientve ſecundum,
Hiſce laborabit vitiis [c]. Hæc denique ſumma eſt:
Scribo juventuti, cui vena Poëtica cordi.
Nos etenim ratio vitæ præfecit alendis
Ingeniis juvenum [d]: hos exempla domeſtica ſcalpunt
Valdius externis. Hi te, PAULINE, Latinæ
Purgatum auctorem linguæ mirantur, & omnes
Ore tuo pendent taciti, quum verba figuris
Omnibus exornata facis, priſcamque loquendi

In-

a *Nec ſatis apparet, cur verſus factitet, utrum*
Minxerit in cineres patrios, an triſte bidental
Moverit inceſtus: certe furit. Hor. in Art. Poët. Illi enim videtur malum poëtam, dum verſus factitat, pœnam luere pro magno aliquo facinore.

b Idem lib. 1. epiſt. 1.

c Nempe unum erit ex operibus præſentis temporis, quæ ab illis improbantur.

d Inſtitutum Scholarum Piarum, ut ex nomine patet, eſt Juventutem ſtudio literarum allicere ad Pietatem, ac bonis moribus informare. Ordinem hunc fundavit Romæ an. 1622. Ven. P. Joſeph Calaſantius Nob. Aragon. qui ibidem magna Sanctitatis fama obiit an. 1648. 8. Kal. Sept. ætat. an. 92.

Instauras artem. Dixit Germania laudes
Te dignas [a], dicetque alias, imitanda juventæ
Quod monimenta locas Ciceroni proxima. Eidem
Hos ego versiculos dicto, ne forte libebit
Quum post Virgilios Flaccosque recentibus uti,
Omnes cogantur conflare aliunde libellos,
Qui modice hunc nostrum, paucos si exceperis, ante-
Cellunt: qnin multi velut ægri somnia, mentes
Corrumpunt teneras, falsarum & imagine rerum
Deludunt. Ergo bonus es formare Poëtas?
Non mihi tale mei bene conscius arrogo munus,
Nec veluti tu oratores, ita fingere vates
Possum ego, nec cupio. Miraris? idonea rebus
Omnibus eloquii vis & divina Minervæ
Ars est, quæ populos concordi in pace tuetur,
Quæ leges & jura foro defendit iniquis
Judiciis, Divûmque metu, aut virtutis amore
A vitiis homines absterret, & ardua celso
Suadet adire animo: quæ verbo denique ut uno
Omnia concludamus, honore [b] potitur & ære.
At quis consequitur Fasces, quis colligit aurum,
Qui solas coluit Musas? mihi parcite, Musæ,
Vester inops chorus est, [c] nullo ardet murice Pindus.
Ergo meis totus præceptis nemo Poëta

Fiet,

---

a Vid. Act. Erudit. Lipf. an. 1727. pag. 546. & act. 1729. pag. 191. quæ referunt orationes elegantiss. P. Paulini a S. Josepho Schol. Piar. in Archigym. Rom. Eloquen. Profess. Editæ fuerunt Romæ an. 1727. & Liphæ 1728.

b *Duæ sunt artes, quæ possunt locare homines in amplissimo gradu dignitatis, una imperatoris, altera oratoris.* Cic. pro Muræ.

c *Quid petis a Phœbo? nummos habet arca Minervæ,*
Hæc sapit, hæc omnes fœnerat una Deos.
Præter aquas Helicon, & serta lyrasque Dearum,
Nil habet, & magnum, sed per inane sophos.
Quid tibi cum Cirrha? quid cum Permessidos unda?
Romanum propius, divitiusque forum est.
Illic æra sonant: at circum pulpita nostra
Et steriles cathedras basia sola crepant. Mart. l. 1. ep. 76.

Fiet. Homo ſoli nemo ſibi naſcitur; omnes
Utilitate aliqua naturæ lege tenemur
Et prodeſſe aliis, & nullum lædere: quis mî
Ex puris putis præſtabit utrumque Poëtis?
Aut ſatyras ſcribet, ſapiens quas nullus amavit,
Quaſque premunt celeres probroſa morte ſecures:
Aut ſi non tanto chartam calamumque veneno
Inficiet, turpes quandoque docebit amores,
Et putris in Venerem ſua late incendia fundet,
Et dicet juvenum curas & libera vina:
Aut etiam, ſi Djs placet, arma viroſque ſonabit.
Nil ſuper hoc? quanquam bella omnia, docta, diſerta,
Non ſatis eſt. Adriæ peragrabam litora nuper,
Adque diem multam pranſurus ſiſto vocante
Me caupone, ſuam & multis laudante culinam.
Haud mora, piſciculos aſſos apponit, & inquit;
Heſterni venti rhombos ſoleaſque profundo
Sub mare merſerunt; damnum reparabimus iſtis
Parvis, ſed ſapidis. Dum laudat, prandeo, ſed quo
Plus edo, acuta fames minus exaturatur: ephœbus
Diſcum affert aliumque aliumque, ego feſſus edendo
Non ſaturatus eram. Cauſam, PAULINE, requiris,
Qui ſcis nec ventrem mihi vulturis eſſe, nec urſi?
Piſciculi multum ſucci, nil carnis habebant.

Admoneo juvenes ſcriptor, quod voce magiſter
Sæpius admonui, mihi nec ſuccenſuit ullus
Vel pater illorum, vel avunculus: eſſe Poëtas
Hos ego non hortor; nam carmina quiſquis ut artem
Eligit, atque colit, rebus fit ineptus agendis,
Non ſibi, non aliis accommodus. Ergo Poëſim
Damnas? haud equidem: nam ſic me Djque Deæque
Semper ament, ut ei nil detraho; ſed neque plura
Cedo, quam ſit par. Homini placet eſſe Poëſim,
Quod color eſt rebus: rerum ſubſtantia plena eſt,
Omni-

Papilus at tanto non corpora noſtra periclo
Tractat, quanto animas Proculeius. Id licet illi,
Quod libet, hoc mores ſyſtemate dirigit uno.
Si libet ulciſci, licet ultio: namque ideo ungues
Et bilem natura dedit, juſſitque tueri
Quemque ſuum nomen, nihil & præponere honori.
Quidquid avarities, quidquid veſana libido
Suaſit, poſſe aliqua fieri ratione modoque
Contendit: potis eſt quod nemo reſiſtere amori,
Aut quod ſemper abeſt curtis bona portio rebus,
Quodque dolis cuicunque licet communibus uti.
Mentiri urbanum eſt: nam verum lædit amicos.
Icciroo ignoret licet omnia Silius, aſtra
Ferto ſuper doctrinæ laude, licetque Camilla
Luſca ſit, hanc oculos Veneris vultumque Dianæ
Intrepidus dic habere. Humeros quum vertet uterque
Hunc Bavium dices, hanc Gorgona: namque loquendi
Nocturnis ſeges eſt conventibus atque diurnis
Præſentum laudare, abſentum carpere vitam.
Noſtras hæc tu ergo conflas incendia in ædes,
Nec tenſum metuis, geſtat quem Jupiter arcum?
Heus, bene ducendæ, Proculei, dogmata vitæ
Non natura dabit; nec enim diſtinguit honeſtum
Capta tot illecebras inter mentiſque tumultus.
Conſule, quam legem Superûm Pater indidit imis
Senſibus, idque, quod interius te ſæpe remordet.
Verſa Majorum leges & ſancta vetuſtæ
Ætatis monumenta, alia & ſententia menti
Surget, & in patulo gradieris tramite recti.
Tunc mihi doctor eris morum vitæque magiſter.
Sed non humano generi quicunqne putat ſe
Scire, vel eſſe aliquid, ſemper nocet; imo relaxant
Multi animos, riſumque movent. Quis non Cato ponat
Triſte ſupercilium, quum noſter Mævius œſtro

Percitus, undivomos equitat delphinas Arion
Alter, & algentes medio urit in æquore Nymphas,
Auritosque trahit scopulos, atque humida regna
Temperat attonito vocis modulamine Nereo?
  Quis non excipiat magno te, Flacce, cachinno,
Gallica qui in cœtu dicis liberrimus omni
Verba solœcismis fœcunda, tonasque superbus
Puram Sorbonam? Ligerim tamen esse doces nos
Magnam urbem, Juram fluvium, Vogesumque paludem.
Scilicet est illi tredecim lustrata diebus
Gallia tota, loqui Gallo sermone diserte
Edidicit totidem. Mirantur at Itala virgo
Et mater, gaudentque novo discuntque magistro.
  Si fuso has posito delectat discere sacram
Historiam (siquidem Synodos & Dogmata Patrum
Lectitat, & sacri rimatur viscera Libri [a]
Multa hodie doctor mulier [b]) monstrabo magistrum
Plurima callentem, Flacco nec forte secundum.
  Cœtus habebatur doctorum nuper, eramque
Si minus ex his, ex cœtu tamen unus. Agebat
De vita quidam priscorum & moribus, ad nos
Pervenisse querens nil præter furfur inanem
Et paleam. Quis enim jejunia nostra precesque
Comparet antiquis? ajebat: quis revocatus
Prisco de tumulo priscæ vestigia vitæ
Nunc ulla inveniat? Protensis auribus unus
Jamdudum adstabat, tansaque silentia dextra
Imperat, & pleno de pectore multa reponit.

Tum

---

a Satius esset si doctæ hujusmodi fœminæ nihil præter unam, alteramve sententiam scirent & citarent ex Sacris Literis. v. g. Salomonis Prov. 31. *Quæsivit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum . . . & digiti ejus apprehenderunt fusum*. Aut D. Pauli 1. Cor. 14. *Mulieres in Ecclesiis taceant . . . Siquid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.*

b Alludit ad Comœdiam Gallico sermone scriptam, cui titulus: *La Femme Docteur*.

Tum vocem intendens; pessum dedit hæresis, inquit,
Una pias gentes, & rupit fœdera. Nomen
Sed fatale fugit modo me. Prædicimus omnes
Nomina multa. Sabelljne? abnuit. Anne Manetis?
Haud hujus larvæ. Fors Nestorii, vel Arii?
Neutrius. An quisquam priscorum? Non ego tempus
Supputo: at hæresiarcha modo quoque sævit, & urget
Ingentem turbam. Calvinum hic, ille Lutherum
Suggerit. Haud horum quisquam, respondet, & ungues
Rodit, & irritat repetito verbere frontem.
Omnes intenta dum turpia mente volutant
Nomina, circum oculos exultans volvit, & ohe!
Inveni, exclamat: jam plaudite. Lethifer ille est
Ille Rigorismus [a]. Dicendo fervet, ut omnes
Risu improviso disrumpimur ilia, & alter
Alterius nixus scapulis lacrimatur. At ille
Serius atrum hominem diris vovet omnibus atque
Imo Orco, patitur nec quemquam dicere contra.
Quodque magis mireris, homo est canusque togatusque, [b]
Et qui hominum mores multorum vidit & urbes.
Mi male res vertant, si te hoc narrando fefelli.
Ille senex risum movet, iste juvenculus iram,
Iste mihi a læva, quem multi nomine dicunt
Mercurium, reliqui sed rectius Ardelionem.
Est primum imberbis, nec adhuc bene quinque peregit
Lustra; tamen quisquis sermo incidit, inserit audax
Se medium, vult atque chorum moderarier unus.
Auctorum didicit densissima nomina, frontes
Multorum inspexit titulosque typosque librorum.
Audivitque tuum Systema, Copernice, Ticho,
Audivitque tuum: vidit numerosque crucesque
Algebræ, solisque viam, cœlique meatus,
Et terram omniparam, & phænomiferum aera, & æquor

a *Rigorismum* credebat esse hominem. b Obiit magno eruditionis fato.

Ennofigeum. Ut me paucis, cofmum & mycrocofmum.
Ingerit hæc repetit, refricat, requoquitque moleftus
Omnia in omne loco, noftrafque interficit aures.
Huic aliud tam multiplici decus adde Sophiæ.
Novit enim Procerum fecreta, & murmura vulgi,
Nomine quemque fuo vocat, atque negocia folus
Omnium agit, mutat, vendit, licitatur, emitque,
Et facit, ut facias. Sibi prætor nomina dixit
Profcriptorum, uxor fibi Confulis acta fenatus
Omnia narravit. Fruftra, Maro, habere cupifti
Centum ora & centum linguas; fervatur in iftam
Monftrum hoc ætatem: loquitur mihi plurimus ore hoc,
Huic alio, linqua compellat Symmachon una,
Calliodorum alia. Si ullo vos tempore, Mufæ,
Aras fi veftras colui, & mediocria dixi
Carmina, adefte precor mihi nunc, & grande periclum
Hinc arcete, hominem procul amandate profanum.
Polliceor vobis flores apiumque hederamque.
Quod fi me pœnas violati numinis ufquam
Veftri a me luere optatis, non abnuo: quovis
Ibo, quidquid agam, a me dummodo diftet hirudo hæc.
Perpetuus Samuelis [a] ero comes, omnia pronis
Auribus accipiam verba illius: haud querar, ut me
Vefte trahet, tectumque libens, olidamque tabernam
Ingrediar; cernam ligulas, femoralia, cuncta &
Frufta lucernarum: nova credam quæque, videbo
Repentes quamvis blattas & plurima cribra;
Omnia denique agam Calepino liber ab ifto.
Audior haud folum impunis, fed munere magno
Pieridum ornatus; namque, optime Galle, mihi fis
Obvius, & fævo miferum difcrimine folvis.

Quæ

a Samuel pro quocumque Judæo. Judæi autem præcipue Romæ nihil non agunt, ut merces fuas venditent. Circumftant, orant, trahunt per veftes, enecant demum imperitos & advenas, quibus per eorum vicum tranfire contigerit.

Quæ docti ignorant multi, fumum cupientes
Vendere, novisti, nec ubique ostendere tentas.
Dicendi polles vi cum oratore, poëtis
Carmine respondes afflatus Apolline multo.
Nactus es historicum? Græcam, Latiamque renarras
Historiam: rerum naturam discutis inter
Philosophos: agili revolutas arte choreas
Ducis, ubi matrona decens & virgo pudica
Lætæ conveniunt: armis, ubi ludrica Martis
Prælia miscentur, certasque, refersque coronam.
Quid de pingendi, calamis, fidibusque canendi
Arte loquar? Docto facis ore manuque magistra
Quæque vides. Cunctas in res tibi tanta facultas.
Non tamen his turges: nam notis plura vides te
Ignorare, pudet nec palmam cedere multis.
Socratica est laus magna animos compescere norma.

SERMO OCTAVUS.

Sanctonicum simulatorem probitatis corripit, & conatur ad bonam frugem revocare. Nonnulla ejus vitia ei ob oculos exponit. Hortatur, ut talis esse curet, qualis cupit videri.



ONEC te sola novi, SANCTONICE, fama,
Nil mercle integrius, nil sanctius esse putabam.
Omnia credebam: deerant miracula sola,
Ut tua proclivi colerem vestigia fronte,
Eque via gressus te prætereunte referrem,
Sistere non ausus, non ausus tangere vestem.
Heu quantum nocuit multis, SANCTONICE, se inter
Insi-

Insinuare homines, animumque offerre videndum!
Ex quo te propius vidi, tua verba pependi,
Inspexi mores, mensus sum a vertice ad imum;
Esse aliorum hominum similis mihi visus es, atque
Ut verum fatear, meliorem forte putavi
Te Cinnam, ficta qui nil probitate colorat.
Quid nostros oculos inspergis pulvere, quum non
Fallere eum possis, qui fixit lumina cælo,
Quique dedit colubros & acutum cernere lyncas?
Usque modo nobis fama es dominatus, iniquum
Sed modo quasso jugum, falsis & vera repono:
Nam nequit hic alio pelli medicamine morbus.
Immortali animæ junxerunt Numina corpus
Tanquam mancipium dominæ servire paratum,
Poscit ubi virtus, ubi publica poscit egestas. [a]
In cute curanda, SANCTONICE, totus es, aut quum
Abditus in pluma tranquillo pectore somnum
Perflas in lucem multam, aut lodice relicta
Omnia solicitus quum quæris Commoda [b], nil nos
Nostraque procurans, tibi dummodo sit bene soli.
Quis dicat tenero quam sit tibi lingua palato
Deliciosa? Cibos vulgares olfacis, atque
Corrugas nasum: nec enim sapor ille papillas
Vellicat, aut grato permulcet acumine fibras. [c]
Haud ita fastidis truttam, mullum, ostrea, jure

Quæ

---

a Nihil novi videtur statuisse Christiana Etnica, quum statuit corpus in servitutem redigendum. Nam Cicero *exercendum est corpus*, inquit, *& ita efficiendum, ut obedire consilio rationique possit in exequendis negociis & in labore tolerando*. 1. Offic.

Major sum, & ad majora genitus, quam ut sim mancipium corporis mei. Sen. ep. 65.

b *Sic gerere nos debemus, non tanquam propter corpus vivere debeamus, sed tanquam non possimus sine corpore*. Sen. ep. 14.

c *Nec sibi cœnarum quivis temere arroget artem,*
Ni prius exacta tenui ratione saporum...
Est operæ pretium duplicis pernoscere juris
Naturam &c. Hor. l. 2. Sat. 4. ubi irridet Epicureos abdomini natos.

Quæ bonus immergit ſapido coquus; haud ita turdos
Ficedulaſque crocum referentes clunibus aureis,
Et lepores & apros, lento quos verſat in igne
Verna olidus, ſenſim inſpergens fumante butyro.
Forti convenit hæc homini gula, mollitieſque?
Nullus habet guſtum virtutis Apicius, uni
Natus non aliter, quam muta animalia ventri.

Jam quæ te mulier, vel quis te mollior infans
Rebus in adverſis? Palleſcis, ſpemque animumque
Deſpondens ſubito, quereris, lacrimaris, omittis
Omnia cœpta: animi eſt tibi vis tantilla puſilli.
Aſt hortabaris nos forti pectore contra
Adniti quidquid fortuna ſiniſtra tuliſſet.
Nam Deus eſt, rumpit qui gaudia noſtra, daturus
Multo olim majora. Igitur, SANCTONICE, dicta
Confirmas his exemplis, hoc pectore, vultu hoc?
Priſcorum hiſtorias facile eſt narrare, docere &
Verbis, paucorum eſt virtutem oſtendere factis.

Inſtat ſiquod opus, careat quod laude lucrove,
Indignaris, & hoc, inquis, non pertinet ad me: [a]
Et quod agis, quanquam rarum exiguumque ſit, illud
Multo teſte facis coram, aut mediocriter actum
Nobis amplificas narrans operamque modumque,
Et quo conſilio durum ſuperare laborem eſt
Conceſſum, & quanto viciſti obſtacula niſu,
Et quo cum populi ſtudio Procerumque favore.
Strenuus hinc una ſuperas facta omnia lingua.

Ad morbos animi quoniam devenimus ultro,
Vix & opinantes, in iis inſiſtere multum,
Eſt operæ pretium. Magni &, SANCTONICE, veri
Sunt

a *Si non ipſo boneſto movemur, ut viri boni ſimus, ſed utilitate aliqua atque fructu, callidi ſumus, non boni. Nam quid faciet is in tenebris, qui nihil timet niſi teſtem, vel judicem?... Qui virtutem pretio metiuntur, nullam virtutem, niſi malitiam putant.* Cic. 1. de Leg.

Sunt morbi, quanquam non sentis [a]: imo minantur
Iccirco casum graviorem, & taliter ægros
Igne solent medici curare, altumque stuporem
Excutere immisso vi ferro. In moribus autem
Saucius, est satis ut patientem præbeat aurem,
Atque fidem vero, curamque impendat honesto.

Vanum est ostentare humili, SANCTONICE, fronte
Virtutem: colit illa animum, penetrale verendum
Cordis habet dominans: hominem extra nomen inane est.
An tu humilis [b], qui gente nova satus, & mihi nota,
Semper avos memoras atavosque, ubi sanguine clari
Atque magis probitate viri decus illud, ut udum
Calcavere lutum, exemplumque ab origine prisca,
Non fumum cepere? Humilis tu, primus in omni
Qui cupis esse loco, tristi qui concidis ore,
Quum tibi quis titulos oblitus non dedit omnes,
Aut non exhibuit sat prono vertice honorem?
Nil usquam est vanum, si hoc non, SANCTONICE, vanum est.

At mihi succenses, vultumque ostendis acerbum,
Audenti ambiguos animi penetrare recessus.
Da veniam, quod sum vitium dicturus, apertum est.
Si tibi momento non omni credimus, aut non
Assentimur iis, narras quæcunque probasque,
Turbaris, clamas, dominaris, ut imperiosus
In servos herus, aut tardum induperator in agmen.
Adde & vindictæ, quo forte moveris, amorem.
Cur, siquis læsit me, vel pulsavit Amyntam,
Frigidus es, nostroque malo nil tangeris? Imo
Corripis iratos, suadesque ignoscere sonti.

Est

a *Ideo difficulter ad sanitatem pervenimus, quia nos ægrotare nescimus.* Sen. ep. 51.

b Humilitas, ut vides, hoc loco Ascetarum sensu accipitur; nempe Virtus ea eximia, quæ fundamentum est ceterarum. Apud antiquos Latinos & nomen vile quiddam & abjectum significabat, & Virtus prorsus ignorabatur.

Eſt animus ſiquidem parvus, quem injuria vincit.
Hæc tibi, quum res noſtra agitur, ſententia conſtat,
Digna quidem teſtiſque viri ſententia magni.
At tibi ſi nocuit dicto, factove quis, urſum
Tutius irritaviſſet: nam evadere ab urſo
Sæpe datum eſt, a te ſons nemo recedit inultus.
Ponticum ab officiis arces, Lepidumque ab honore
Deturbas: nobis coram hunc, nos carpis iniquo
Coram aliis animo. Luimus te judice pœnas
Noſtrorum ſcelerum, quæ Relligione revelas
Motus, & officio cenſoris. Nam quod iniqum eſt,
Non debet latuiſſe diu, ne ſerpat, & ulcus
Proferat in partem ſinceram, atque omnia perdat.
Hic ſancti flagrant impuris ignibus ignes,
Atque profana piæ miſta eſt, SANCTONICE, flammæ.
Nam virtus violata minus, quam injuria pungit
Te tua, & objecta virtute ulciſceris hoſtem.

Donec plena adeo tibi pendet mantica tergo,
Eja age, jam frugi vir deſine velle videri.
Sis potius. Non difficilis res ulla volenti eſt.
Certum ergo ad medium revocandi ſunt tibi mores,
Ultra quod, citraque nequit conſiſtere rectum.

Numinis effigiem quondam efformare Sacerdos
Mente volutabat, quum pruno occurrit, & illam
Protinus admota tondetque ruitque ſecuri,
Atque orditur opus. Rectum de robore curvo
Ut faceret, geminare ictus & vulnera anhelus
Debuit, & tenuis ſuperavit portio trunci.
Ut frontem cœpit formare aureſque oculoſque,
Incidit in nodos, ferrumque hebetavit acutum
Vincere duritiem conſtans: ſed in ore remanſit
Læve licet, nævus multus, nec corpore toto
Defuit. At gnavus livit gypſumque coloremque
Antiſtes, ſimulacrum & caſtigavit ad unguem,

Et plebi exposuit devotæ [a] rite colendum.
Ex pruno tantus labor est effingere Numen.
Nos ipsi sumus obliquæ, SANCTONICE, pruni,
Nodosæque; sacrum quemque ut redigamur ad usum,
Multo opus est ferro, multaque bipenne, recidat
Quæ trunci vitia, & ramos abscindat inanes.
Uni tanta penus ventri non convenit, unum
Non tot eget tunicis corpus. Gaza additur arcæ
Quid nova, ubi brevior restat via, funus & instat
Jam cano capiti [b]? Quid fumus, & aura popelli
Debilibus lippisque oculis cerebroque caduco?
Hæc sunt abscindenda irritamenta malorum:
Omnia, & incipies ex curva prunus habere
Formæ aliquid rectæ. Sed non hæc ultima rerum est.
Nitere concretos quoque pruno evellere nodos.
Sunt, qui nobiscum crescunt, SANCTONICE, nodi,
Non aliter tumuisse animo, quam rana, superbo,
Atque sibi soli mentem & partes sapientis
Contemtis aliis committere: protinus ira
Quidquid ob adversum ebullire, ac poscere pœnas:
Velle omnes servire sibi, se subdere nulli.
Nodorum series horum est vincenda, priusquam
Oscula, vota, preces populi mereatur imago:
Et siquis superest nævus, quo nemo carere
Est unquam visus, nisi pauci Numine pleni;
Expolias, patiensve feras. Fac denique de te
Auxilio Superûm, quod fecit rite Sacerdos
De pruno, & melior prima nova fama redibit;
Sectantem at fugiet levis, æternumque latebit. [c]

LIBER

a Propensæ ad Religionem secundum significationem Christianæ Legis.

b *Potest quidquam esse absurdius, quam quo minus via restat, eo plus viatici quærere?* Cat. Mag.

c *Gloria umbra virtutis est: fugientes magis ac magis sequitur.* Sen. de Benef. c. 1.



LIBER TERTIUS

SERMO PRIMUS.

Laudat BENEDICTUM XIV. P. O. M. præcipue ob animi nitorem, ac ſinceritatem. Tranſit hinc ad perſtringendam ſimulationem, ac fraudes, quarum cauſa præcipuæ ſunt avaritia & ambitio: deinde ad Pontificis laudes regreditur.



RIMA Te quanquam dignum, BENEDICTE, Thiara
Omnia conſtituant, priſco de ſanguine origo [a]
Scilicet, & vultus Majeſtas & vigor ævi
Et Patris bonitas & rebus nata gerendis
Dexteritas & vita bonas traducta per artes
Et probitas & Relligio, qua cedere nulli
Sueviſti a puero: tamen his magis omnibus una

[a] Lambertus Nobilis Germanus cum Othone Magno in Italiam venit, ubi præclariſſimæ Gentis Lambertinæ auctor fuit. Vid. Hiſt. Bononien.

Me movet, atque rapit Virtus hoc tempore rara:
Nempe animi nitor ille oculis manifestus & ore,
Illa tenax veri sententia, quæ Tibi in omni
Constitit officio, media & concrevit in aula.
Hæc, BENEDICTE, Deo similem Te præstitit æque,
Atque Petri Solium rerumque Suprema Potestas.
Namque Deum nobis ostendit in omnia plenum
Non magis imperium, quam quod verum omne fideli
Pectore conclusit, nec quemquam fallere novit.
Nostri o prodigium secli! quo fucus obumbrat
Omnia, nec sensus animorum verba revelant,
Verba fide prisca vacua & contraria factis.
Majorum sanctos mores sinceraque dicta
Turpis avaritia [a] infecit, corrupit iniqua
Ambitio [b]: vitium quod utrumque cupidine fervet
Immensa, atque ad se trahere omnia nititur, ad quæ
Quum jus deficiat virtus & vera, necesse est
Fraudes atque dolos moliri, fingere vultus,
Pingere sermonem, verborum invertere sensum.
At procul est pestis Regum assentatio [c] nostri
Principis a solio, sanctisque Penatibus. Ille est
Veræ laudis amans, hæc falsæ prodiga sensim
Incustoditas Magnorum illabitur aures,
Pervaditque animos, & dulci corda veneno
Imbuit. Ut nacta est male pronum pectus in iram,
Vindictam laudat, compellit & ultro volentem
Ulcisci: siquem transversis aspicit hirquis
Vultuque incessuque animi testarier ignem
Incesti, pharetram gerit ipsa Cupidinis, arcum
Concutit, infligit nullo medicabile vulnus

Tem-

a *Corrupti sunt depravatique mores admiratione divitiarum*. 2. Offic.

b *Maxime adducuntur plerique, ut eos justitiæ cupiat oblivio, cum in bonorum cupiditatem inciderint*. 1. Offic.

c Diogenes interrogatus, quænam bestia morsum haberet omnium nocentissimum, respondit: *Si de feris interrogas, est obtrectator, si de mansuetis, adulator*. Laërt. l. 9.

Tempore. Mentitis rationibus urget iniquam
Causam, ubi propendet judex; ubi sacra profano
Ore quis attingit, convellit & impius, Obben
Induit, & foedo Spinosam pectore manat.[a]
Ausa nefas tantum, quod crimen grande putabit?
Cum lurcone gulosa vorat, vacuatque trientes
Cum potore; rapit, vel coeco subtrahit ungue
Cum latrone, facit cumque omnibus omnia. Solam
Temnit egestatem, nec lædere parva veretur
Corpora. Suspicio de me siqua incidit Aulo,
Deque Lyco, melior mihi quo, nec amicior alter,
Hac fingente nefas, aut amplificante minuta,
Protinus efficimur Gyaris, aut carcere digni.
Ex nigro quid non album facit, aut ex albo
Nigrum? Adolescentes prognati sanguine claro
Vix primo tacti rationis lumine vitæ
Omnibus obseptum hinc vitiis, virtutibus illinc
Ingrediuntur iter: jam illorum sedulus hæret
Palpator lateri; discrimen turpe & honestum
Nullum inter reputans connivet, si illecebrosis
Principiis ætas improvida flagitiorum
Se dederit, si ludo si dapibusque meroque:
Frangi animum turpi concedit inertia, amori
Dat veniam, credit quæcunque licere juventæ.
Heu quam his seminibus patriæ seges ampla malorum
Imminet, hinc habitura quot est Respublica monstra!
Cur potius juvenes, animus quibus integer atque
Nativus rubet ore color, quum quidlibet audent,
Vir mulierve gravi non increpat ore, secatque
Radicem vitii in duram quercum olim abituri,
Quam solum valido prosternet turbine lethum?

Cur

a *Semper auget assentatio id, quod is, cujus ad voluptatem dicitur, vult esse magnum*. Cic. in Læl.

Cur nemo dicat, quæ res eſt tantula, verum? [a]
Ne tantam recti trahat ignorantia turbam
In ſcelera & fraudes. Verum non audiit unquam
Picta & olens multa balanitide, nocte dieque
Septa viris Lalage, quam Numinis inſtar adorant,
Ni quod adorantes reverentia longius arcet
A ſtatuis Divûm. Verum non audiit unquam
Anſatus, tumidis buccis, ſermonis avarus,
Qui ſolus pulcher, dives, ſapienſque beatuſque
Eſt ſibi Fronto; ſumus nos turba & inutile vulgus.
Pauca quis hæc vacuas utrique ſuſurret in aures:
Quod ſic, Fronto, tumes, odium es juvenumque ſenumque,
Tu famæ, Lalage, ſtudioſior eſto ſecundæ.
Hoc nude dictum, ſincero & pectore curat
Sæpe graves morbos [b]. Eſt tanta potentia veri.
  At verum illud ubi eſt? Spes lucri ſiqua refulget,
Merx antiqua nova eſt, corrupta annona ſalubris,
Luſcus cernit equus, corroſus tabe valet bos.
Nam quæ ſunt avidis injuſta negocia avaris?
  Utile mentiri docet hos, mercede minori
Mos alios docet urbanus civilis & uſus.
Omnia mancipiis ſunt plena ad cuncta paratis
Servitia: obſequiis fervet via, fervet & aer
Nomine amicitiæ repetito iterumque iterumque.
Hiſce a mancipiis, ab amicis hiſce venuſtis
Poſce aliquid; color ore fugit, vox faucibus hæret
Conſpecto velut angue; domi cras eſſe negabit
Servus herum, quum pulſabis, fruſtraque redibis.

O qui-

a Quia hæc ſola eſſe videntur, *ex quibus verum ſæpiſſime auditur; pueritia, ſomnus, imprudentia, vinolentia, inſania*. Cic. in Topic.

b *Eſt interdum ita perſpicua veritas, ut eam infirmare nulla res poſſit*. Pro Quintio. C. Auguſto ſedenti pro tribunali ac mortis ſententiam in multos pronuncianti redditæ ſunt per manus multitudinis tabellæ Mœcenatis inſcripto hoc monito: *Surge carnifex*. Surrexit illico Auguſtus, vitamque omnibus condonavit.

O quibus in latebris clausa est nitidissima Zona, [a]
Zona auro pretiosa magis purisque lapillis,
Quam fugiens terras Dea veri [b] pulsa reliquit?
Serpere nam falsum quum cerneret undique, fertur
Paucos antiqua virtute, fideque vocatos
Sic effata. Palam mihi vivere in orbe negatur,
Vertitur & vitio verum. Mens est remeare
Sedes ad superas. Ne sueti fallere, fallant
Vos quoque, linquo meam vobis, ac divido Zonam.
Incedet siquando animis formido, dolose
Nequis agat dicatve, premet sub pollice partem
Quisque suam, quoties labiumque manumque movebit.
Quisquis is est, illum coget nova dicere verum
Quæstio, & urgebit tormentis valdius ipsis.
Namque insensibiles in conscia pectora trudit
Particulas vero prægnantes perspicuoque,
Evulsisse habiles falsum ab radicibus imis.
Illi consilio firmati & munere Divæ
Noverunt fraudum artifices, vulpesque dolosas
Altum riserunt jejuno ventre abeuntes.
Horum erat in numero juvenis prudensque probusque,
Cui puero abstulerant nummosque domumque propinqui.
Nec mora: prædones notos in jus vocat. Illi
Soliciti ad testes concurrunt causidicosque,
Addicuntque sibi pretio. Nec enim ardua res est
Verba emere, & modico perjuria cogere lucro.
Ergo die dicta partes se judice coram
Sistunt, turba ingens hinc, inde juvenculus unus.
Incipit Hermogenes clarissima jura clientum
Pectore facundus proferre & maximus ore.
Tum jussus causam juvenis defendere, dextram
Inserit in loculos tacitus, premit atque potentem

Fu-

a Per Zonam hanc rationem & conscientiam intellige, cujus præcipua lex est: *Non violare homines*. 1. Offic.

b Veritas.

Funiculum. Risu dignum & mirabile visu!
Pallet causidicus, vocesque in pectore tentat
Claudere, sed frustra: invito labuntur ab ore.
Ergo se orditur contra, & sua dicta refellens,
Non cadet hic, inquit, causa. Bona namque propinqui
Pupillo rapuere, & magna dicere contra
Mercede hos homines meque induxere [a]. Parabant
Talia dicentem jugulare; adeo ira pudorque
Mentem incendebant. Zona at cogente, fatemur,
Illi ajunt: falsum testes juravimus, ajunt:
Imo crucem meritum se clamat hic, ille triremem. [b]
  Forte quis expectat, quid Judex fecerit. Ipse
Palluit & judex sese accusare paratus
Multorum. Sed enim juvenis reverentia dextram
Continuit, posita qui Zona ablata recepit,
Eque foro mirum! quod adiverat unus inopsque,
Victor multorumque opulentorumque recessit.
  O Zona! o de te quis filum mî dabit unum,
Quisve meis, genti ingenuæ, dabit alterum amicis,
Quod circumpositas possit dissolvere fraudes,
Et parasitorum nostro de limine turbam
Pellere? Continuo premerem, quum Gellius ad me
Ventitat, & Proceres numerat longo ordine, queis est
Junctus amicitia, recitat quos nomine nudo,
Et facit auctores longorum, quæ mihi narrat
Nunc super Urbe, super nunc Cæsare, commentorum.
Continuo premerem, quum schedas Gargilianus
Dat mihi pro nummis, vel quum me poscit in aurem
Mutua pauca dies in sex, septemve Mamercus.
Quam sævis tunc aspicerent me luminibus, quam
Torva fronte! Tamen majora pericla caverem,

Hos

a *Adversumne illum causam dicerem, cui veneram advocatus?* Terent. in Adelph.

b *Nam se Judice nemo nocens absolvitur.* Juv.

Hos & seligerem, queis possem fidere tutus.
At venti mea vota ferunt. Fraus pestis ad instar
Aera corrumpit verbis effusa, monetam
Inficit & pannos, subrepit in interiora
Tecta hominum, violat penetralia sancta Deorum.
O quis nos miseros monstro servabit ab illo?
Tu, PRINCEPS, fraudes contra & perjuria nostrum es
Præsidium, fontesque dabunt Te vindice pœnas.
Falli non patitur tua Te sapientia. Quanti
Constent res hominum novisti, quamque caducis
Sint tibicinibus subnixæ: hinc fingere tota
Nil usquam vita didicisti, quod Tibi vero
Nil usquam visum est majus meliusve. Potestas
In populos, Regesque nihil mutavit in aureis
Moribus: exiguos homines affaris, ut ante,
Nec pateris tristes a Te discedere. Namque est
Ante alias res una animo Tibi fixa; Supremum
Quod non Pontificem faciunt Diademata terna,
Nec stipatorum longissimus ordo, beata
Nec vita inter opes, aurata palatia, pronos
Vertice, quum transis, homines, genibusque minores:
Sed pura in Superos pietas, constansque carensque
Labe animus, populum Patris complexus amore,
Et populus Patrem complexus amore vicissim
Certatim qui clamet io! sua gaudia testans
Sincero plausu, quoties datur ora tueri
Pontificis, qui pene sui rerumque suarum
Oblitus totas in publica commoda curas
Versat, & exemplo durum superare laborem
Usque suo docet urbanis juvenesque senesque
Rebus præfectos; Vir talis denique, quem non
A recto & vero fractus deterreat orbis.

SERMO SECUNDUS.

Sub persona Fabii probi senis deplorat parentum oscitantiam in educandis liberis, quorum licentiam arguit. Ostendit quot ac quanta mala ex prava educatione proveniant.



NTIQUÆ exemplum probitatis honorque senectæ,
Ille Tibi Fabius par, ANGELE [a], moribus aureis,
Doctrina longo sed dissitus intervallo,
Me convenit heri vultum dejectus honestum,
Imo & multa trahens suspiria pectore sedit,
Et mihi vix totam tremulo dedit ore salutem.
Pallidus hortor ego fari, quid triste bidental [b]
Moverit. Ille animis paulatim & voce recepta:
Nunc, inquit, capitis nulla est reverentia cani,
Nullus honor Superûm pueris. Furit improba turba
Nunc quoque non procul hinc, & saxa sudesque præustas
Conjicit. In medios illapsus, ut huc veniebam,
Frustra objurgavi, frustra hunc illumque tenere
Sum nisus; nam de manibus mihi plura minantes
Evasere: tuas veni vix salvus in ædes:
Densa adeo lapidum grando est, & tempora circum
Sibilat aura. Senem multis consolor, & imam
Derivo in plebem facinus, tutatus honestæ
Gentis progeniem. Sed negligit ille loquentem,

Lon-

a Michaël Angelus Jacomellus Summi Pontificis Cappellanus secretus Vir liberalibus quibusque disciplinis eruditione omni omnique humanitate Clariss.

b Quid infausti acciderit. Duarum bidentum sacrificium fiebat pro expiandis locis fulmine tactis, & avertendo malo omine.

Longum imo orditur ſermonem, ac talia fatur.
Quis vecors, quis mentis inops non ferveat ira
Tam juſta? Sobolem Lucina parentibus auget,
Et ſtudium ſobolis formandæ diminuunt, &
Ad Nomades ſenſim & fuſcos migravit ad Indos
Cura juventutis. Pauci ſumus & prope balbi,
Qui juvenum vitiis obſiſtere nitimur, & qui
Pullis hiſce togis & ſolo nomine patres
Stentorea veros agitamus voce parentes,
Ut vigilent: ſed deprenſi minus accola Nili
Surdeſcit. Quid id eſt? Torpebimus, atque ſedentes
In lapide obſtipi ut lapides ſpectabimus? Euge,
Majores ſumunt neglecta incendia vires:
Nemo ſuis non injiciat pro viribus undam.
Natus ut in magnis nitidiſque Penatibus infans
Implorare ſuæ vagitibus atque querelis
Incipit auxilium matris, veluti reus auſus
Ingentis, patriis tectis expellitur exul,
Ut perturbator ſomni, mammæque tenellæ.
Cur igitur natura ipſam turgeſcere mammam
Juſſit lacte novo? num forte malagmatis [a] eſſet
Ut cibus, an pueri? Noſtræ ſua pignora matres
Ab ſe abigunt: pudor o! generiſque infamia noſtri!
Et vaccæ cornu vitulos armoque tuentur,
Audet ſiquis eos propius mulcere. Bubulci
Aut cerdonis ei nutrix datur uxor. Horati,
Clama, & matronis Venuſinam oſtende lucernam:
„ Quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem
„ Teſta diu [b]. Fratris ſaxo, quod forte tenebat,
Tempora colliſit, quum mœnia Romulus Urbi
Poneret. Anne ſapit feritas hæc ubera furvæ

a Medicamenti genus, quod matrum uberibus applicatum, lac ſenſim exugit & exſiccat.
b Lib. 1. epiſt. 2.

Sæva lupæ, quibus ille avido puer ore pependit? [a]
Ergo haud naſcuntur mores, ſed lacte bibuntur
Cum tepido, veniſque fluunt, intrantque medullas,
Primo molle cibo quando coaleſcere corpus
Incipit. Ad Chionem redeamus, vel Telethuſam,
Quæ nato Curii nutrix, natove Metelli
Contigit. Eſt animus primum levis atque puſillus,
Et qui pro picto cum Baſſa litiget ovo
Acriter atque diu. Colus hinc & acus procul, una
Ars eſt nutricis fabella licenter amores
Inſinuans, aſtus, triſcuria, qualia vatum
Fex impura dedit pictis cantare flabellis,
Aut populo monſtrat media Bagoa platea.
Dic modo, quos animos, quam mentem tam mala nutrix
Aſſaraci magni dabit, Enææque nepoti? [b]
Condimus in ſulcis ſterilis qui ſemen avenæ,
Et lolii, fruſtra ſegetem expectamus opimam &
Horrea Sardiniæ: ſterili veſcemur avena
Et lolio. Glandes antiquas non meret ætas
Noſtra; alios etenim mores ea pabula alebant.
Sed puer ecce uda bimus, trimuſve culina,
Aut rure inter oves vaccaſque capraſque ſalaces
Nutritus vultu fuſco redit atque tumenti
Ventriculo, ſimilis proli, quam ruſtica mater
Ligna domum referens enixa ſub arbore fudit.
Agreſtem at ſubito mutabit in urbe colorem,
Exuet arva. Utinam coleret campoſque caſaſque
Ruſticus æternum, ne luxum diſceret urbis,
Neve domus pudibunda ſuæ. Vix reddere voces
Scit miſer, ore vomit jam ſeſquipedalia verba,

Quæ

a. *Corpus infantis benigne ingenitis primordiis inchoatum inſitivo degeneri que alimento lactis alieni corrumpitur.* Phavor. apud Aul. Gel. l. 12. c. 1.

b. *Scilicet expectas, ut nutrix tradat honeſtos,*
Atque alios mores, quam quos habet?
Juv. Sat. 5.

Quæ proferre pudet. Didicit tamen illa docente
Obscœno famulo, cui collo sarcina pendet
Sæpe, genisque genas jungens atque oribus ora,
Criminis ante luem, crimen quam noverit esse,
Imbibit. Ipso etiam didicit, quis crederet? ipso
Patre, afflat crebris olidos quum vocibus hircos.
O pater! o tunica dignissime serve molesta! [a]
  Parte domus alia cum matre puellula cantat,
Quas iterum mollis repetebat Apogonus [b] odas,
Quum plenis Bacchi resonarent festa theatris.
Spicula scit quot amor gerit, & quot vulnera fecit,
Quo calet igne Helene, quo Dido. Posce quid alti
Lex Vaticani jubeat nos credere, quodve
Sit dubitare nefas ablutis Flumine sacro:
Ungues rodit inops verbis, tam garrula primum,
Pallet, nescit. Erant quum ignita forcipe crines
Vibrandi, cerussa genis pingenda, vel imæ
Plurimus & sensim succrescens ordine quino
Circulus aptandus pallæ, quo cedere lata
Nos jubet una via mulier, mala perdidit horas
Pontia sæpe duas, & avitæ dogmata legis
Vel nunquam natam docuit, vel stans pede in uno
Dimidiis dixit duo vel tria verbula labris.
Scilicet hoc natam, quod nesciat ipsa, docebit.
  Heu quos ad mores devenimus! Abdidit olim
Ut sacrum Cereris sua pignora sedula mater,
Secum asservavit conclusa in pariete eodem,
Quanquam nullus adhuc digitis, & nullus ocellis
Sermo esset, spissas repetito corde tabellas
Nec dum ferret anus. Viguit sanctissimus olim
Mos, ne proferret jam grandis virgo fenestra

Ad

a Tunica molesta ignis alimentis illita, ac mox succensa obvolutos nocentes amburebat. Juv. & Senec.

b Nomen græcum, cujus significatio, sine barba, vel imberbis.

Ad murmur quodcunque caput: ne sciret in omnem
Filius ire viam, quanquam barbatus, & illi
Otia, amicorum longissima turba, popina,
Alea, erant teneri prope barbara nomina amores.
At nunc liberior juvenis, quum Luna renidet,
Mussat ad ædiculas & limina nigra, vel undam
Quantum hydrops, potat calidam, versatque fritillum.
Auratis gaudet crepidis patulaque puella
Tibia in omne foro, festo in quocunque videri;
Tussit ad hunc, illi ridet loquiturque videndo.
I modo, & ex animo pelle omnem suspicionem.
Nulla hoc Penelope, nulla hoc Lucretia fecit.
Non sat erant igitur privata pericula? Perge,
Plurima sæpe domo congesta videbis in una.
Prostant expositi venientibus ultro libelli
Et numeris & lege soluta poëmata versus,
Atque pudicitiæ [a], quæ forte Propertius, & qui
Illi adjunguntur, magis erubuisse docerent.
Quis Veneris tabulas dicet, quis signa Priapi
Nudos & Satyros Nymphas & in amne natantes,
Sulphureas, plusquam Phlegeton, revomente favillas?
Hæc sunt muta malæ instrumenta libidinis. Ore
Prædita vix numeres. Parasitus, scurra, choraules,
Comœdus, cantor Proculejæ qualibet hora in
Ædes conveniunt, nec cuiquam janitor obstat.
Occurrunt pueri, virguncula & ipsa salutem
Accipit & reddit; matrem dumque occupat ille,
Hospitibus nati colludunt. Gelliola aures
Tendit & os, auctas [b] nuper dum vellicat Ollus
Psalterii chordas protensis unguibus instar
Accipitris. Terram Corpus majorque sororum
Alatis

a Poëmata prosaica, Italice Romanzi, plerunque libidinum ac facinorum plena.

b Non pridem egregius fidicen antiquis psalterii chordis novas addidit, quæ multo jucundiorem sonum efficiunt.

Alatis pulſant pedibus ſimul: alea pernox
Luditur inde: pater nato, qui ludit & ipſe
Coram, Numinibus convicia torquet ab ore
Sacrilego. Medium quum nox pertranſiit axem,
Ad cœnam, ſibi qua linxiſſet Apicius unctos
Abſterſis patinis digitos, puerique virique
Fœminaque accumbunt mixti, dapibuſque meroque
Indulgent, donec vicina e turre Cucullus
Adventare diem Campano præmonet ære.

Et querimur priſci ſi non veſtigia recti
Ulla manent? noſtri ſi vincunt improbitate
Nequitiaque ſenes pueri innuptæque puellæ?
Nos ipſi, quibus hæc tumidum faciunt, & acuta
Bile jecur mordent, nos ipſi mole trahentis
Exempli rueremus in omnia, niquis ab illo
Gurgite nos miſerans Deus eripuiſſet: & uda
Mollior argilla juvenum natura reſiſtet
Nunc oculis vitio, nunc auribus inſidianti
Viribus Herculeis? Limum ad præcordia Titan
Quemlibet efformanda paret, peccare timentem
Particulam inſinuet Jovis ipſius. Ire deorſum
Poſſe ignes credam, poſſe ire & flumina ſurſum:
At non exemplis coram tam turpibus ullum
Immunem vitiis fore credam, aut labe carentem.

O nati! o Divis jam turba inviſa parentum
Ob ſcelera & fraudes! O terque quaterque beati,
Si catulos, vel equos vobis natura dediſſet
Eſſe! Canem pectit, gremio fovet, amne lavat, nec
Blandiri quemcunque ſinit Cæſonia: nutrit
Ipſe ſuos Lepidus mannos, caudamque jubaſque
Criſpat, & arguto detergit pectine ſordes.
„ Vos viles pulli nati infelicibus ovis [a]

Vos

a Juven. Sat. 13.

Vos soli manibus patriis cultuque caretis.[a]
 At patres natorum hostes sævæque novercæ,
Vos quanta mihi voce datum est, vos bile senectæ
Fatidica alloquor admoneoque. Mihi arrigite aures.
Illa dies veniet, qua philtro percita vappæ
Filia nubet, onusta prius, vestrique suique
Dedecus, atque aliquo discedet cum nebulone.
Psallit enim, saltat, callet citharam, atque cicutam.[b]
 Si tanto est animo, tanta si fronte puella,
Quid non audebit frater? Non dissita lux est
Illa, nec ad Græcas me vate ferenda kalendas,[c]
Solvendo qua non æquus patrimonia vendet,
Inque diem vestes a fœdo quæret Apella,[d]
Incolet & magnam nitida pro sede popinam,
Commistus nautis calonibus & fugitivis;
Ille idem, qui nunc nil præter nomina magna
Ampullasque sonat, qui censum fundit equestrem
In vestes, currus, epulas, famulosque canesque.
Desino; namque meo jam terreor omine vates.
 Ut Stygiæ Eumenides natorum admissa agitabunt
Confectos vitiis & longa ætate parentes,
Optantesque mori. Tetricæ sed stamina ducent
Ulteriora Deæ, quibus inter mortis amorem
Atque odium vitæ suspensi culmine ab alto
Procubuisse domum videant & fata suorum
Communi culpa communi clade ruentum;
Ut tandem pectus transfixi vulnere acerbo
Nec surdum esse Deum, nec Tiresiam[e] fateantur.

Hic

a *Majorem asinorum & equorum, quam filiorum curam habemus*. S. Jo. Chrysost. hom. 60. in Matth.

b Sempronia didicerat *psallere & saltare elegantius, quam necesse est probæ*. Sallust.

c Græci nullas kalendas habent.

d Judæo.

e Tiresias vates Thebanus fuit oculis captus. Ponitur pro cæco: ut Juv. Sat. 13.

Nec surdum, nec Tiresiam quemquam esse Deorum.

Hic tandem senior finem dedit ore loquendi.
Quæ memini, retuli tibi, JACOMELLE, calenti
Igne pari studioque, malos ut & ipse parentes
Excutias, promens meliori tela pharetra.

SERMO TERTIUS.

Bassum rigidum aliorum censorem reprehendit, & hortatur ut primum de se judicium instituat. Addit utilia monita.



BASSE, novi quid ab urbe? bonus si nuncius intras,
Sterno tibi limen myrto lauroque virenti.
Sin prisco de more venis questurus, & affers
Mille mihi causas, quas non ego pondero, nec tu
Legitimus judex, hodie mihi gratus abibis.
Nam mihi sunt, quanquam non magna negocia, & illud
Præcipuum, pugnis quod tundere pectora nolo,
Scindere nolo miser vestes. Sit fortis oportet,
Hæc qui non faciat te narratore. Libido
In vetitos egit thalamos hunc, impulit illum
Turpis avarities aconito efferre parentem,
Iste fidem violavit, opes sacri hospitis ille
Abstulit; & reliquas dum fraudes atque pudenda
Facta hominum recitas, mihi perdita labitur hora,
Vulnus & infixum sub corde diutius hæret,
Quum non posse mihi hanc detur fulcire ruinam,
Nec meus apta malo medicamina proferat hortus.
BASSE, peto hanc veniam: quoniam te sæpe querentem
Perversos hominum mores, altumque gementem

Audivi: ſtimulabat enim reverentia amorque
Me meus erga te; patienter ut ipſe viciſſim
Utiliora feras meditantem dicere, teque
Pauca monere, quibus ducas tranquillius ævum.

Humanum eſt peccare. Lues ab origine noſtri
Sanguinis hæc fluxit, pervaſit & ima nepotum
Viſcera, nequidquam & munitas oſſe medullas.
Ex hac quiſque penu vitiorum qualibet haurit
Multa die, præceps & pondere fertur avito. [a]
Totum percurras hominum genus: optimus ille eſt,
Quem pudet admiſſi [b], vel providus ante pudorem
Abſtinuit magnis. Immenſo ſi duo treſve
Excipis e numero, ſordebit cetera turba,
Nec tu immunis eris, ſi te bene concutis ipſum.

Verum, BASSE, hodie tibi dicit amiculus: æqui
Conſule. Nos vitiis ipſi, qui carpimus omnes,
Non ſumus expertes. Sæpe eſt, quem lege ſevera
Damnamus, nobis melior: namque hunc ſua ſaltem
Demiſſum facit improbitas; at noſtra ſuperbos
Nos facit, atque ſibi trux arrogat omnia virtus. [c]

Cur indignamur vitiis, odioque ſceleſtos
Inſequimur, niſi quod ſanctis parere recuſant
Legibus, & molles ſibi quidquid amica cupido
Suaſerit, indulgent large virtute relicta?

At lex prima jubet, quos ædes accipit una,
Quos urbs una ſuis concludit mœnibus, illos
Ut communis amor nodo devinciat arcto; [d]

Par-

a Chilo dicere conſueverat: *Cave a te ipſo. Omnes ſibi cavent ab aliis: at nemo magis eſt hoſtis homini, quam homo ſibi, dum libidinem, iram, ambitionem, aliaſque cupiditates adhibet in conſilium*. Laërt. l.1. c.4.

b *Quem pœnitet peccaſſe, pene eſt innocens*. Sen. in Agamem.

c *Meliora ſunt peccata cum humilitate, quam innocentia cum ſuperbia*. Opt. Milevit. l.2. contra Donat.

d *Natura nos cognatos edidit, cum ex iiſdem & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & ſociabiles fecit*. Sen. ep.93.

Parcat ut hic vitiis illius, ut omnia de se
Quæ dici metuit, de quovis dicere servo
Abstineat; demum ut stomacho moderetur acerbo,
Iram & contineat. Quæ si bona demseris, ædes
Claude tuas, urbis portas claudamus, & antra
Tutius ingrediamur; erit nam nil ibi tantum
Quod formidemus [a]. Tetigi jam vulnus; amicam
Ne fuge, BASSE, manum. Morbo vexaris eodem
Quo illi ipsi, quibus indignaris. Quid ni ita? Nunquam
Mitis enim bilem cohibes. Hic paret amori,
Ille gulæ, pares stimulis tu tristibus iræ.
Ergo es mancipium, sola est diversa tyrannis.
Nemo sapit tibi, nemo placet. Damnare triremi
Nunc Lepidum velles, nunc Paulam carcere nuper
Erecto ad Tiberim, triplici quo sæva libido
Crate coercetur [b]. Statuis sed tu tibi nullam
Pro ingenti hoc fastu pœnam, sævoque reorum
Contemtu [c]. Cedo, reus est & iniquus uterque,
Quem damnas; sed tu non insons, BASSE, nec æquus,
Qui sine rubrica prætoris crimina plectis.
Adde quod in multis ingentia tubera amicis
Fers me teste, aliis verrucas objicis, ipsos
Vertis & in faciem nævos, & in ora Medusæ.
Usque adeo verum est, quod nos vitia ipsa aliorum
Delectant, aliorum virtutem odimus ipsam. [d]

a *Feræ potius, quam iracundo homini cohabitandum est: nam illa quum semel mansuefacta fuerit, suam servat legem: hunc autem quoties mitigaveris, rursum efferatur.* S. Jo. Chrysost. hom. 29. ad pop.

b Carceris facies exhibet inscriptionem hanc:

CLEMENTI. XII. PONT. MAX.
COERCENDÆ. MVLIERVM. LICENTIÆ
ET. CRIMINIBVS. VINDICANDIS
ANNO. 1735.

c *Ut quisque est vir optimus, ita difficillime esse alios improbos suspicatur.* Cic. ad Q. Fratr.

d *At nos virtutes ipsas invertimus, atque*
Sincerum cupimus vas incrustare. Probus quis
Nobiscum vivit, multum est demissus homo: illi
Tardo cognomen pingui damus &c.
Hor. l. 1. Sat. 3.



Heu! qui castigatque auditque dolos ab amore
Liber & invidia, non hac te lance nec hoc te
Pondere discutiet. Facies hunc nulla movebit,
Nullum thus mistum nigra pice. BASSE, sed ad nos
Jam redeamus. Ineſt nobis genitricis ab alvo
Ambitio quædam, qua poſſumus omnia ſoli,
Soli recte agimus [a], ſapimus, ſolique caremus
Omni labe. Fit hinc ut quod non ſuaſimus ipſi,
Longe quidquid id eſt, a libra atque ungue recedat,
Quod non conſulimus, recto aut ſermone docemus,
Id commune bonum labefactet, moribus obſit.
Sunt, qui forte putent ex noſtris hiſce querelis
Æqui nos pretio tangi, & virtutis amore: [b]
At ſunt nare alii ſicca magis atque ſagaci,
Qui nos perpetua ſub veſte latente lucerna
Veſtigare putant aliquod jus imperiumque
In populum. Mihi dic, hos fallit opinio, an illos?
BASSE, laboramus, quum verum ſe objicit ultro.
Ergo qui tumidi ſumus ambitione, ſuperbi,
Iracundi, acres, capitoſi, quidquid & iſtis
Cognatum eſt vitiis, totas efflabimus iras
In miſeros, multa qui nos virtute probiſque
Moribus interdum ſuperant? damnabimus omnes,
Omnes perdemus nobis impunibus hiſque,
Quos, quod adulantur, præſtantve quid utile, amamus?
O probrum! o duras ſuper omnia marmora frontes!
Æquam nulla tulit lex pœnam talibus auſis.
Credidit ingenuo quod forte pudore luemus,
Occultoque animum quatiemus verbere tantæ
Fraudis participem. Sed me indignatio agebat

Im-

a *Homine imperito nunquam quidquam injuſtius,*
Qui, niſi quod ipſe fecit, nihil rectum putat. Ter. in Adelph.

b *Non ex ſingulis vocibus philoſophi ſpectandi ſunt, ſed ex perpetuitate atque conſtantia; reſque ſpectari oportet, non verba.* Cic. 5. Tuſc.

Improviſa animo. Muſæ, clementius œſtrum
Inſpirate mihi. Fama eſt animalia quondam
Conveniſſe ſimul, quo ſe quodcunque tueri
Contra vim poſſet ſociorum, & ferre querelas
De furtoque doloque malo. Sedet ore ſevero
Arrectiſque jubis leo judex; undique circum
Stat turba, e ſilvis pars plurima, plurima ab agris.
Ut tandem facta eſt dicendi cuique poteſtas,
Hirtum & parvum animal, cui nomen ericius, ante
Surgit equumque bovemque: tumet, ſpuit, excreat ora
Componens ad verba. Canem, qui proximus illi
Sederat, accuſat primum male mobilis iræ;
Deinde lupum famis omnivoræ, leporemque timoris
Imprudentis, ovem ſtolidam, vulpemque doloſam,
Socordemque aſinum. Demum mala beſtia nulli
Parcit: quin lacrimans ſubdit ſibi quodque malignum
Parte nocere aliqua, vel quum ab ſede aggrediuntur
Pellere, vel multo quum parta labore rapaci
Dente petunt. Referens hæc tota exæſtuat ira.
Dudum at diviſus brutorum hinc, inde ferarum
Grex frendebat. Equus nutu veniaque leonis
Occipit, & multis ex ordine multa refellit.
Addit plura ſenex rauco pulmone jugo bos
Tritus & aſſiduo. Sed nullum vulpe reſolvit
Clarius ambiguam litem. Conſederat imo
Illa tribunali, ſeſe & ſurdeſcere fingens,
Accedat propius, quæſo inquit, ericius; aures
Nam ſtupuere mihi, voxque eſt exilior illi.
Imperat hunc ſubito judex procedere. At ecce
Judicis ante oculos dum repit, ſauciat omnes.
Jamque propinquârat demiſſa & fronte leonem
Pronus adorabat, quum figens oſcula fixit
Spicula multa. Pedem retrahit leo fervidus ira,
Hocque eſt, hoc, inquit, monſtrum, quod bruta, feraſque
Au-

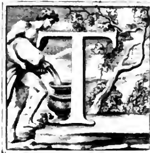
Audet me coram accusare? Apagete pusillum
Hinc animal, sed grande malum, detrudite subtus
Terram: ne posthac conturbet qualiacunque
Utlibet in nostro fiunt commercia regno.
Dixit, & extemplo fuit in scrobem ericius altam
Trusus, ubi latitat, potis est nec lædere quemquam,
Seque ferunt, vel ab hoste cavent animalia noto.
Fabula, BASSE, feret tibi commoda plura, pilosos
Qui carpis multa vestitus cuspide. Primum
Stultum est, contra omnes privatum nitier, alba
Ex nigris facere & moderari cuncta volentem.
Hoc nulli sceptro licuit, nec fascibus ullis,
Multaque prætereunt laquei, rigidæque secures.
Mendis quid si idem multis scatet, audet & ollam
Appellare nigram, & ridere nigerrimus ipse?
Deinde malos homines juvat inter vivere, sicut
Inter deformes. Nam suescimus ora videre,
Qualia, Dj Superi! sima, atra, pudenda, quibus non
Æthiopes possint, non invidisse Lapones.
Sed præstat media Sapientem excedere turba,
Inque salubri ægram mentem curare recessu,
Et quas in nobis fastidit, tollere rugas.
Denique, BASSE, nefas si nullum admisimus, ausi
Nec sumus, expurgent quæ Centum-crimina-Cellæ, [a]
Debemus Superis grates. Hi sæpe superbis
Hanc statuunt pœnam, patrent ut turpia nocte,
Postera lux retegat. Qui lapsum errore, lutove
Præ fragili ridet facile, cras fiet adulter,
Tota & cantabit cum compare rumor in urbe.
Postremum monitum memor esto ante omnia mente
Condere. Nos inter tenues, queis publica non sunt
Munera, censor erit vitiorum æquissimus ille,
Qui tacet, & sola morum probitate perorat.

SER-

a Centum-cellis triremibus aut ergastulo criminum pœnas luunt flagitiosi.

SERMO QUARTUS.

CLEMENTIS XII. vitam imitandam proponit Nobilibus Adolescentibus in Ecclesiasticis Dignitatibus initiandis.



Te Custos hominum, Clemens, Te Maxime Regum,
Parque Diis Superis, humili celebrare camœna,
Et novus audebo Vates? At Jupiter ipse
Non semper tauros aurata fronte venire
Ad sua sacra videt. Proceres mactent hecatonben:[a]
Far dabit & fruges modici possessor agelli,
Nec tamen ille minus veniet Djs carus ad aram,
Quam Proceres, si pura feret munuscula dextra.
Hoc ego deductum meditatus arundine carmen
Offero, Magne Pater. Forsan Te digna loquentur
Arcades imbuti toto præcordia Phœbo:
Sed non me studio, laudum nec amore tuarum
Vincent, hoc cæli testor spirabile lumen.
Ergo mihi, Clemens, adsis Deus alter, & audi
Vera quidem de Te vatis licet ore loquentem.
Quum Titan hominem fragili componere limo
Constituit, naturam inter brutumque Deumque
Mente agitans mediam, Divinæ particula auræ,
Æthere vel rutilo, certe est cælestis origo
Illi, animum finxit puris virtutibus aptum,
Deque Diis multum referentem. Tum grave cœpit
Corpus humo madida, conjunxit & undique partes
Dis-

a Sacrificii genus, in quo centenæ unius generis victimæ, v. g. centum boves mactabantur: ut Juven. Sat. 12. *Existunt, qui promittant hecatomben.*

Diſſectas variis animalibus, unde cupido,
Unde timor, noſtrorum ingens & turba malorum
Profluxit. Tamen ille luto meliore creavit
Quoſdam, nec tantum terreſtre irrepere pondus
Mollia conceſſit ſub pectora, poſſet ut illam
Divinæ lucem mentis vel corpore tardo,
Vel vitii illecebris tetra & caliginæ culpæ
Obruere. Heroas ſemper comitatur amicum
Tutaturque aliquod Numen vel ab ubere matrum.
Ergo CORSINUM antiquo quum ſanguine cœpit
Formare Heroem, Deus adfuit ille Virorum
Nobilium Deus: hunc gens priſca vocavit Honorem.
Adfuit incorruptus Honor. Si patria nomen
Illuſtrat, naſci Regalem vidit ad Arnum,
Quo qui fonte bibunt ad honeſtas promtius artes
Ingeniumque ferunt, veræque cupidine laudis
Et maria & terras & ſidera gentis Etruſcæ
Fama impleverunt. Sed te pulcherrima rerum,
Te Regum & Divûm magnam, Florentia, matrem
Non opis eſt celebrare meæ, quam fertilis Arni
Ad ripas dicunt centum, & modulantur olores.
Pergite, Pierides. Si mores donat avorum
Sanguis, Honor gentis maternæ hinc, inde paternæ
CORSINO priſcumque genus [a] nomenque ſuperbum
Præſtitit & miſtum Superis. Date lilia plenis,
Romulidæ, manibus, date plenam thuris acerram.
ANDREAS magno ſupera de ſede Nepoti
Magnus avus plaudit, divini habiturus Honoris
Illum participem, quum integrum expleverit ævum.
Huc ades, o primo lætiſſima flore Juventa;
Jam Puer ingenuus tibi creſcit, & atria luſtrat
Ornata Heroum ſignis & imagine multa
Vir-

a Vid. inter alios Genealogr. Gambur. in Nob. Fam. vol. 3. p. 143.

Virtutis patriæ. Stupet intentuſque videndo
Nunc hujus nomen, nunc poſtulat illius arma.
Tum pater oſtendit clypeos haſtaſque ſagittaſque
Et veterum monumenta ducum, qui vulnera paſſi,
Dum patriam ſervant, inimica vel oppida cingunt.
Victores oſtendit avos, fuſa agmina narrat
Attonito ſimili, Martiſque accendit amorem,
Et tenero jam laus in pectore bellica fervet.
At fulvum infantem retrahens ſubturbida mater,
Ne mea vita, inquit, ne lux mea, amaveris iſtos
Tam ſævos vultus indutaque pectora ferro.
Hos potius. Placidas frontes atque ora verenda
Pontificum monſtrat, quorum pars ſplenduit oſtro,
Splendet & evectus ſuper æthera plurimus ordo.
Matris Honor votis reſpondet; & ægide & haſta
Depoſita, qualiſque ſolet ſe ferre videndam
Cœtibus Arcadiæ vultuque animoque ſerenam,
Pallada ſe talem CORSINO offerre boniſque
Artibus informare jubet. Non fluminis alveum
Pervolat ulla ratis, quum prono labitur amne,
Vix remo tangente ſolum, vix carbaſa vento,
Ut facili ingenio ſtudii genus omne peregit
Aſſiduus Juvenis vincto pede, ſive ſoluto
Dicere, vel dubias rerum perquirere cauſas,
Vel ſacra jura libet, non ulli laude ſecundus.
At qualem variis junxit vitæ integer uſque
Virtutem ſtudiis! quos mores quamque pudicos!
Sic opifex ebore in lævi nitidoque ſmaragdos,
Aut rutilo includit gemmas Garamantides auro.
O juvenes, juvenes! quorum labor unus, & una eſt
Cura comæ ferro criſpandæ, vultus amici
Cenſura ſpeculi pingendus, odore Sabæo
Ungendum caput, & perdendi temporis index
Lata monſtrandus vitta flavaque rubraque,

Clavicula feriente oculos duplicique sigillo:
Me numerare pudet ludos, convivia, amores,
Et quibus in vitiis robur consumitis ævi.
Ite gynecæis aptissima turba, nec ullam
Pascite spem populi post tot commissa regendi.
Res alios homines hæc poscit & arte subactum
Longa animum & plenum generoso pectus honesto. [a]
Vos molles animæ.. Sed quo me Phœbus agebat?
  Parce decus magnæ, CORSINE, & gloria Romæ,
Parce; tuis me tam contraria moribus ætas
Obliquum abstulerat: virtus tua sideris instar
Errantem revocat. Vix Te deduxit in Urbem
Ille tuo lateri custos affixus in omne
Tempus Honor, rosei divina modestia vultus,
Candor & integritas animi, fidumque colendæ
Pectus amicitiæ Tibi conciliavit amorem
Romulidum. Quæ turba tuas non fluxit in ædes
Nocte dieque? tuæ quem non cultissima linguæ
Gratia devinxit? Venit, qui rostra diserto
Personat ore, lyra qui carmina fundit eburna,
Venit Eques nitidus, Patres venere togati.
Quisque tua melior, vel doctior æde recessit,
Nemo nimis facilem te questus, nemo severum.
  Sic ubi vere novo genialis floruit hortus,
Undique cogit apes odor æthere fusus aperto.
Illæ nectareos flores & olentia nactæ
Pascua perque rosas funduntur perque ligustra:
Quum tandem ceraque graves & melle volatu
Se denso attollunt, & grato murmure parvos
Ad fœtus referunt & odoras munera cellas.
  Quid moror? Heroem dum clara celebrat in Urbe
Fama,

a *Qui voluptatibus ducuntur, & se vitiorum illecebris & cupiditatum lenociis dederunt, missos faciant honores, nec attingant Remp.; patiantur, viros fortes labore suo perfrui.* Cic. pro Sest.

Fama; trahitque homines, adſunt quoque Numina. Leges
Et res humanas Themis offert, Sacra Deoſque
Relligio inſigni pietate & fortibus auſis
Commendatque Viro, crineſque bivertice mitra
Ornat, & Aſſirio fulgere nitentius oſtro
Imperat. Invicto quid dignum Interprete legum
Dicere, quid tanto Sacrorum Præſide, Muſæ
Poſſumus, Heſpiades Muſæ? Nil ſanctius ore,
Quum pia vota facit, nil dextra largius, aris
Cum dona imponit, templiſque inſtaurat honores.
At nos inceſſumque gravem vultumque decorum,
Nos pictas veſtes Phrygiam miramur & artem,
Vos ſoli latebras animi, vos corda videtis
Interiora, Dii. Quanta eſt in pectore virtus,
Quantus amor! Divos movet hæc pietaſque fideſque,
Non mitra, non vittæ, non pingui de grege tauri.
 At Sacris functus ſanctarum oracula legum
Dicturus procedit. Io, properemus egentes,
Turba ſoluta metu. Lictore ſeverior omni
Noſtra hoc paupertas non nos ab limine pellet.
Nomine nam ſolo differt a divite pauper
Judice CORSINO. Nil fœda pecunia lites,
Nil metus, aut odium, nil gratia promovet, una
Certa patrocinii cauſa eſt, quæ nititur æquo.
 Diſcite juſtitiam, quibus eſt agitare poteſtas
Faſque nefaſque [a]. Tegunt ingentia crimina ſæpe
Nobilitas & opes: reus eſt, cui deficit aurum.
Heu pudor! heu diro vadimonia prodita lucro!
Talia CORSINI non vidit monſtra tribunal;
Judice, cui ſemper Themis adfuit altior ipſo.
 O dignam imperio virtutem! o nata coronæ
Tempora! Jam dudum mens dextera rebus agendis,

a *Cum Judici dicenda ſententia eſt, meminerit ſe Deum habere teſtem, id eſt, mentem ſuam; qua nihil homini dedit ipſe Deus divinius.* 3. Offic.

Propositique tenax & vultu semper eodem
Fortunam excipiens variam, jam Palladis artes
Et res ambiguæ Latiique negocia regni
Hunc exposcebant Regem. Communia cives
Detulerant positæque procul suffragia gentes,
Ante sacer ferret quam vota fidemque Senatus.
Jam Princeps, jam dictus erat patriæ Pater ante,
Quam fieret. Nostris extremo hoc tempore Divi
Præsidium rebus nostræ columenque saluti
Tutelamque animæ servarunt. Ipse Tiaram
Innumeris metitus Honor virtutibus annos,
Imposuit capiti, & terra, inquit, & alma senescat
Sub Duce Roma suo, simul aurea secula ducat.
Semper ego sistam veræ in vestigia laudis,
Sufficiamque pares animos nomenque decusque.
Dixit, & ingenti plausu nova gaudia cives
Testantur, cælum læto clamore resultat.

Tum CLEMENS hominum curam subit imperiumque
Non alio vultu, quam quo grave pondus Olympi
Cepit Atlas humeris, latera ardua nixus, & artes
Et prius experiens iterumque iterumque valerent
Quid vires. Subiit tandem, fortisque ferendo
Fit magis, & facili jam sidera vertice fulcit.

Salve, Magne Pater, quo sospite Vaticanum
Sospes erit, septemque dabit longa otia colles
Ducere, & antiquæ monimenta resurgere Romæ,
Atque per Œnotriæ reduces dominarier urbes
Justitiam doctasque artes vitæque beatæ
Commoda. Salve iterum, mundi decus, inclyta Divûm
Progenies: Phryxi Tibi vellere stamina Parcæ
Dum nebunt, radiosque suos intexet Apollo;
CLEMENTEM atque iterum CLEMENTEM publica vota,
Et communis amor CLEMENTEM ad sidera tollent,
Sidera cognatum resonabunt aurea Nomen.

SER-

SERMO QUINTUS.

Friderico Electorali Principi Saxoniæ in Academia Arcadum variis floribus & frondibus coronato defert animorum imperium. Docet de instituto & de rebus Arcadiæ, cujus laudes cum ejusdem Principis laudibus prosequitur.



Ultiplici nitidos quoniam, Friderice, capillos
Nostri ornaverunt Tibi flore & fronde Poëtæ;
Non etenim possunt alias dare rura coronas:
O Flos Saxonici purissime Sanguinis atque
Austriaci, cape sceptra novi florentia Regni,
Non quæ Saxoniæ Gens inclyta gessit ab annis
Innumerabilibus, non quæ gessere vetusti
Induperatores de Gente tua [a], generosæ
Nec quæ gessit Avus Scythiæ, nec quæ gerit & nunc,
Et longæva ætate geret Pater optimus; at quæ
Plausibus & lætis hodie Tibi vocibus omnes
Arcades uno ore, uno animo, uno corde tulerunt.
Ecquid enim, quid non, Friderice Auguste, mereris?
Ingredere [b], o felix, nec nostra mapalia temne,
Nostri Rex animi, nostrorum Rex & amorum
Ingredere. At pendes, & circum lumina volvis,
Quod fortasse Tui dignum nihil undique cernis.

Per-

a Henricus I. Otho Magnus, Otho II. Otho III. & Lotharius II. Vid. *Virdichil.* in Chron. Sax. Sigeber. Frising. & alios Script. Vit. Imp.

b Adiverat Academiam Latinam haberi solitam in Ædibus Custodis Gen. Arcadiæ, ubi maximo plausu frequentissimi Cœtus exceptus & omni carminum genere celebratus inter Arcades minime dubia cum voluptate acclamatus est, ac dictus Lusatius Argireus.

Perge tameń, Juvenum pulcherrime, vilia quamvis
Exteriora Tibi Arcadiæ videantur, & agros
Despicis & pecudes & aratra: introspice nostros
Eja animos, ubi facta Tibi regnare potestas.
Nos intra meliora latent. Concordia nostræ est
Gentis Stemma [a]. Probos ea primum junxit in unum
Pastores, sumus unde sati, facilesque parentum
Servamus mores [b]. Sincero pectore quisque
Quemque colit; nemo rebus macrescit opimis
Alterius, nemo ferus ambitione vel ira
Turbat amicitiam: rixas & jurgia vultu
Phylacidas placido arceret, nec eo duce quisquam
Devius erraret [c]. Nos continet unus honesti
Limes, & una simul ducit nos semita justi.
Jamne tui, o Princeps fortunatissime, Regni
Incipis agnovisse bonum pretiosius auro,
Clarius argento, gemmis præstantius ipsis?
Incipit en oculis nobis connivet amicis, [d]
Nosque sua egregius virtute & moribus aureis
Metitur. Grandes animæ sic non bona cœcæ
Expendisse solent fortunæ, non quid in arca
Claudat is, ille quibus distendat jugera metis:
Sed quam quisque tenax sit recti cultor & æqui.
Ergo Tibi, Princeps animo æque candide & ore,
Nostra hæc simplicitas ævoque simillima prisco
Vita placet, placet atque ideo nobis magis ipsis,

Hanc

---

a *Fistula disparibus septem compacta cicutis*. Virg. Ecl.2.

b Arcades non nomen solum pastorum, sed & ingenuos mores & pastoralem simplicitatem suis in consessibus præseferunt. Academiam hanc XIV. Illustres Viri sub finem superioris seculi maximo literarum ac bonarum artium emolumento instituerunt, & colonias per multas Europæ urbes propagarunt. De ea vid. inter alios egregium Lib. Carminū Mich. Josephi Morei Viri de literis Academiisq; nostris optime meriti.

c Inter præcipuas leges Arcadiæ una est, quæ eos, qui turbas excitant, de gradu Academiaque movet.

d *Illud honestum, quod in aliis cernimus, nos movet, atque illos, in quibus inesse videtur, amicos facit*. 1. Offic.

Hanc quod amas. Sed perge, & adhuc meliora videbis.
  Interea virtutis iter percurrito apertum,
Et magnos imitatus Avos gere digna ſuperbo
Nomine Saxonidum. Populos in pace tueri
Sueſce, hoſteſque procul retinere a finibus: olim
Quum Victor venies ſpoliis Orientis onuſtus,
Et per Te regio Septen-ſubjecta-Trioni
Jus Vaticani una Relligione Fideque
Nobiſcum intemerata colet, Sanctumque Parentem
Utraque communi gens una vocabimus ore:
Ingenti Te laude ferent ſuper Arcades aſtra,
Majoreſque dabunt animos, aliaſque coronas
Æterna innectent Tibi circum tempora lauro.
  O ſi illos nebunt mihi Parcæ ſtamina in annos,
Quot rebus monumenta tuis erecta videbo!
Quot mihi feſtivis reſonabunt plauſibus imæ
Valles Arcadiæ, quot dignis verſibus alti
Colles, quamque pater ſublimi voce Lyceus!
  Tunc vel in extrema robur juvenile ſenecta
Induam, & ante tuos, Victor generoſe, jugales
Unda actus populi turbaque elatus ovanti
Ibo manu plaudens, dicamque io io venit ecce
Mavortis FRIDERICUS honor terrorque tyranni
Odryſii, Axiacæ reſtauratorque ſalutis.
Tum læti repetent io io juveneſque ſeneſque,
Reſpondebit io cunctis e vallibus echo.
Nam mos Arcadiæ eſt Heroum dicere geſta,
Et magna ſtimulos currentibus addere laude.
O FRIDERICE, capit jam Te, reor, iſta voluptas,
Exultaſque animo totus mihi, jamque triumphas.
  Si Tibi non ſatis eſt Muſarum plauſus [a], habemus
For-

[a] Habita eſt Academia hæc in Capitolio, ubi de more Nob. Artium Sculpturæ Architecturæ & Picturæ ſpecimina coram S.R.E. Cardinalibus ac Sereniſs. Principe exhibita ſunt, ac præmiis pro cujuſque merito donati Auctores.

Forte aliquid majus: namque Arcades omnia nôrunt.
Quandoquidem ſtatua non eſt Te dignior alter,
Hic Bronte & Sterope melior Te fundet in ære
Urgentem ſpumantis equi calcaribus armos;
Ille Tibi ſtatuam niveo de marmore ponet [a]
Inter & Henricos & Magnos inter Othones,
Atque alia Auguſtis clariſſima Nomina Faſtis,
Quorum in Te virtus puro cum ſanguine fluxit.
Artis Apellææ ſi Te magis occupat ardor,
Centum hic Parrhaſii centum Te Zeuxides [b] amplis
Certatim in tabulis pingent, Juvenemque decorum
Plenum efformabunt & majeſtate & amore,
Qualem Narciſſum, qualem ſpectamus Adonin.
Namque pudicitia quem longe vincis, Adoni
Non cedis forma: Narciſſum fulgidus æquas,
Conſiiio vincis. Vis aurea ponere tecta
Regaleſque domos regalibus addere & aulam
Uxori fabricare novam natiſque futuris?
Non hic Artifices deſunt; nam mille Vetruvj [c]
Inter nos priſcæ renovant miracula Romæ.
At ſapis, & non hæc tua ſunt ardentia vota.
Namque ædes, tabulas, atque ærea ſigna vetuſtas
Invida dente petet, turpi & confundet acervo
Omnia. Sola hominem Virtus, FRIDERICE, beatum,
Sola immortalem facit. Hanc animoſus in unam
Nitere [d], & æterno tua laus æquabitur ævo.

SER-

a Multi ſunt Arcades egregii Sculptores, ut Equ. Camettus, Ruſconius, Ameranius, Othonius, Monaldus, Mainus &c.

b Græcis ipſis non invident Pictores noſtri Eques Conca, Treviſanus, Equites Voghius & Ghezzius, Nellius, Mancinus, Ricciolinus, Muradorius &c.

c Sunt & antiquis Architectis non impares March. Theodulus, Nic. Salvius, Equites Valerius & Deriſetus Lugdunen. Fontana, Michettus, Cirollius &c.

d *Omnes bene vivendi rationes in virtute ſunt collocandæ, propterea quod ſola virtus in ſua poteſtate eſt. Omnia præter eam, ſubjecta ſunt fortunæ dominationi*. 4. ad Heren.

SERMO SEXTUS.

Consolatur Com. Petrum Marazzanum in obitu Cl. Viri Com. Philippi Antonelli ejus leviri. Commendat utriusque virtutem. Describit beatitudinem, qua Philippum cum praemortua uxore sua potiri auguratur. Laudat superstites ex Familia.



Petre nos miseros! Vis ergo resistere nulla,
Nulla potest virtus Libitinæ? Nostraque vota
Nostras & lacrimas contemnit. Te quoque quamvis
Sanguine prognatum claro, functumque superbis
Muneribus, notum pietate & fortibus ausis,
Et lugenda aliis multum & lugenda propinquis
Te quoque fata manent, Petre Optime; nam tuus ille,
Præstans illustri genere & virtute Philippus
Vivere Nestoreos annos dignissimus unus,
Proh dolor! occubuit. Frons illa serenior olim,
Illi acres oculi vultusque decore virili
Plenior heu! nigra tegitur caligine, morsque
Robustos agilesque olim depascitur artus
Non secus, ac medio quum forte in tramite fessum
Nacta viatorem fera dejicit, & super hærens
Membra vorat circum, simul & rimatur aduncis
Unguibus, atque avido discerpit viscera rostro.
Dementes heu! Petre, sumus, qui fidimus istis
Viribus, & speciem formæ sectamur inanem. [a]
Momento perit illa, velut rosa flantibus austris
In-

[a] *Nihil meū est, aut cujusquam, quod auferri, quod eripi, quod amitti potest.* Parad. 4.

Invectoque super pallentia sole ligustra:[a]

Si Te, quum vestris tulit in regionibus arma,
Imperioque animoque potens & flore juventæ
Vinxit amicitia, digno quod gratior ore
Ibat, eratque decus Martis comitumque suorum,
Et longa nitidi crines cervice fluebant;
Horum quid superest hoc tempore, PETRE? vel horum
Siquid adhuc superest, antiquum inspirat amorem,
Aut individuæ renovat tibi gaudia vitæ
Pristina? Pro verbis imo suspiria corde
Ducis, & in fletus solvis pia lumina. Cernis
Namque animo, quo sæva loco detrusit amicum
Parca tuum, furto quam ditia sustulit uno
Munera naturæ, quam longe corpore ab uno
Corpus abesse aliud cogit, gratoque carere
Alloquio jubet æternum. Sed parce loquuto
Talia. Non animos tam mollia vincula vestros
Junxerunt: nec enim rebus venerabile fluxis
Gaudet amicitiæ nomen: jus fasque piumque
Illa colit, solo & nitendum credit honesto.

Talis amor juvenile licet conjunxit utrumque
Pectus, idem studium virtutis, laudis iidem
Moverunt stimuli[b]. Semper dum fata sinebant,
Velle & nolle ambobus idem fuit; hocque solutum
Parte aliqua fœdus ne forte dehisceret, arcto
Sanguinis assertum est vinclo. Nam candida Virgo,
Virgo soror germana oculis tibi carior ipsis

Di-

a *Anceps forma bonum mortalibus*
Exigui donum breve temporis
Ut velox celeri pede laberis!
Non sic prata novo vere decentia
Æstatis calidæ dispoliat vapor,
Sævit solstitio cum medius dies,
Et noctē brevibus præcipitat rotis;
Languescunt folio lilia pallido,
Et gratæ capiti deficiunt rosæ;
Ut fulgor, teneris qui radiat genis
Momento rapitur, nullaque non dies
Formosum spolium corporis abstulit.
Res est forma fugax. Sen. in Hippolyt.

b *Nihil est, quod tam attrahat, & alliciat amicitiam, quam similitudo, qua fit, ut bonos boni diligant, asciscantque sibi quasi propinquitate conjunctos atque natura.* Cic. in Lael.

Divitibus quæſita diu, multiſque petita
Patriciis uni conceſſit nupta PHILIPPO,
Quem non illa minus, non plus quam frater amabat.
 Læta virum conjux Superorum in ſede reviſit
Nuper. Nam membris exuta volaverat ante
Arces ad ſuperas, noſtro quas eminus orbe
Denſa licet caligo premat, totumque profundum
Nos interjectum late diſterminet; illos,
Illos, PETRE, tamen video, quos non metus angit
Interitus, non membra gravant, nec acumina mentis
Obtundunt hebetes ſenſus, non denſa malorum
Agmina noſtrorum perturbant amplius. O par
Illud ubi eſt? lætis quam cœtibus intermixtum!
 Par illud meritis, illud virtutibus æquum
Semper habet ſine fine quies, ſine ſine voluptas.
Nulla intemperies vexat, nox nulla, nec umbra
Quos ſpatiantur agros, veſtit ſed flore perenni
Ver placidum: nullæ capiuntur in aure querelæ,
Sed reſonat purum melos & Rectoris Olympi
Laus immortalis, repetunt quam vocibus ambo
Dictam aliis, aliis repetendam rurſus & ambo
Occinuiſſe altum gaudent, qua cuncta reſultant
Atria, feſtivo & ſocii clamore ſequuntur.
 Par iterum, PETRE, illud ubi eſt? Mihi præripit uber
Copia rerum oculos, neque celſum Muſa volatum
Jam feſſa aſſequitur. Merguntur in amne, profundo
Amne voluptatis; rapit unda, & volvit in illum,
Omnia qui cernit, qui continet omnia ſolus,
Omnis quique boni, quique eſt virtutis origo.
Ut pluviis quum forte tumet nivibuſque ſolutis
Abreptas fluvius ſinuoſo in vortice cymbas
Ducit agens circum, mediumque volutat in æquor.
 Ergo, PETRE, tui felici ſorte PHILIPPI
Gaude; nec funus lacrimis, aut queſtibus urge

Perpetuis, ne forte aliqua videaris amici
Invidiſſe bonis ingentibus. Ille ſuorum
Luctu dignus obit, qui nulla laude, nec ullis
In patriam meritis vixit, quemque obruit idem,
Qui corpus tumulus [a]. Noſter non totus obivit,
Imo ſui multa eſt nos inter parte ſuperſtes.
  Vivit adhuc ſincera fides, mens conſcia recti
Vivit adhuc, duris multa & patientia rebus,
Vivit conſiliis patriæ decor additus, inque
Magna ſuos pietas & munificentia cives.
Clara animi vivunt monimenta, domeſticus ille
Et nitor eloquii vis & facunda Minervæ
Etruſcos vel inire modos, vel inire latinos
Apta, vel ambiguas rerum diſquirere cauſas.
  Rapti quin etiam ſupereſt genitoris imago
Sanguine digna ſuo proles [b], & idonea ſanctis
Moribus antiquæ Gentis. Non cura paterna
His deerit. Supereſt nam Frater [c] cetera Fratri
Par, ætate minor, quo non mihi carior alter,
Non alter claris ſapientior artibus, ore
Græco ſive libet percurrere, ſive Latino.
Illum Purpureis Patribus facit atque Supremo
Pontifici carum doctrinæ rara ſupellex,
Et conſtans probitas & vera medeſtia dotum
Et decus & pretium tantarum. Laudibus iſtis
Roma novas addet, jamque addidit. Ille PHILIPPI
Inque locum munuſque boni ſuccedat amici:
Nam tibi eo melior poſt Fratris funera nemo eſt.

SER-

a *Mors terribilis eſt iis, quorum cum vita omnia extinguuntur, non quorum laus emori non poteſt.* Cic. in Parad.

b Quatuor Liberi optima educatione futuri non Patri Patruoque diſſimiles.

c Nicolaus egregius Præſul Canonicus Baſilicæ Lateranen. multis Pontificiæ Curiæ Muneribus ornatus.

SERMO SEPTIMUS.

Narrat morbum lethalem, ex quo convaluit opera & arte Viri præstantissimi Jacobi Toyon Pictaviensis, Chirurgi ac Medici Ducis Sancti Aniani Paris Franciæ & Legati Regis Christianissimi apud Sanctam Sedem.



VASI tandem lectum, morbumque malignum,
Quo me invisisti absumtum prope, quoque reprêsti
Vix, o amice MARI [a], lacrimas. Cruciabar acutas
Hoc inter febres, moriens quod linquere Te ipsum
Deberem, mihi quem multum Pater optimus olim,
Quem probitate & murice clarus Avunculus [b], & quem
Plus commendârat frons pura parentibus ipsis.
Illi animo casti mores prudensque subibat
Simplicitas, amor ille bonas incensus in artes,
Illa tenax rerum mens, illa subibat honestas
Vultus atque animi, cui nemo negaret amorem.
Te non, ajebam, Juvenis generose, videbo
Romuleis clarum violis jus dicere, lites
Dirimere, atque viam majori sternere famæ;
Quem vidi raptis indigna morte propinquis, [c]
Quos lacrimis merito, quos semper honore colemus,
More senum rexisse domum, legesque paternis
Ponere rebus, eodem & tempore discere leges,
Jungere amicitias Procerumque Virûmque bonorum,
Aucto-

a Marius Compagnionius Patritius Macerat. Francisci Viri integerr. filius.

b Prosper Maresuscus S.R.E. Card.

c Avunculo, Patre, & Patruo Julio Cæsare Episc. Septemped. uno pene tempore mortuis.

Auctores priscos miscere recentibus, atque e-
Volvere continuo, sapienter dicere: demum
Consilio ætatem longo prævertere cursu?
Sumta ex Te claris exempla sodalibus ullo haud
Tempore proponam, seu deterrere ruentes
Tentabo incautos in aperta pericula, sive
Arcere a vitiis solido virtutis amore
Grande opus aggrediar? Sed qui pudor ingenuus jam
Ore Tibi fervet, quæque est mihi reddita Divûm
Munere amica salus dicta hæc abrumpere cogunt.
Vivimus, o jucunde MARI, per tot mala docti
Forte mori melius, pedibus quum sera magis mors
Falcem impinget. Utrum at mecum lusisse putandum est
Nuper, & interitus solum incussisse timorem?
Mitior illa fuit, quum multos funere mersit.
Audi igitur tragicam rem forti pectore, nec me
Dicentem indignere. Ex tempestate recepto
In terram dulce est narrare pericula amicis.
Frigore concretum virus labente Decembri [a]
Oppleto femur in lævum mihi ab hepate fluxit,
Atque dies morbi vidit me prima jacentem
Viribus afflictis, sævoque dolore moveri
Difficilem, totas sitientem Tibridis undas.
Tanta mihi salium mordebat copia pectus.
Peccatum est fortasse, mihi quod vena lacerti,
Vel pedis haud subito ferro est incisa, nec humor
Teter ea minui potuit ratione: reperto
Ast aditu totus diffluxit, eoque fibrillæ
Contractæ venas & vasa exilia lymphæ
Presserunt. Sanguis novus & nova lympha meatus
Vasorum obstrusos nequaquam intrare potentes,
Circum obsederunt reflui, stagnoque quierunt.

Sic

[a] Anno 1736, Immanis quidem narratio, sed forte non omnibus futura inutilis.

Sic obicem rapidi quum quis torrentis in alveo
Extruxit, ripam ſuperenatat humor utramque,
Viciniſque ſedet foſſis, & multus inundat
Planitiem, peſtemque vehit cerealibus agris.
Ergo penetravit femur unda ſoluta diebus
Ter ſeptem, intumuitque horrendum ſanguine coxa,
Et fuit una mei pars major me prope toto.
Applicuere diu fomenta, expellere apertis
Forti rati poris [a] latitantem in gurgite peſtem.
Illa ſed eluſit medicamina, vimque recepit
Majorem pugnando. Febri conſumor & æſtu.
Hinc omen capiunt lævum, alternique ſuſurrant
Me procul. Ecquid id eſt? inquam, communia verba
Solus ergo ignorem? Metuunt mihi dicere verum,
Cujus erat nauci jactura. Potentibus atque
Imperio claris quis mortis nuncius audet
Eſſe, MARI? audentem vel quis ſinit ire? Laborant
Mente prius plerique, ſciant quam funeris horam
Inſtare, ac rigidos ad portam vergere calces.
Tandem mecum aliter: nam nunciat eſſe migrandum
E vita nulli cedens Vir in arte Richardus [b]
Paſcere verbo animas, celſoque inducere cælo.
Hic mihi cum vita viſum eſt finire dolorem
Dulce, MARI, fatear: ſed terreor ora propinqui
Judicis aſpiciens: nil morbus me meus angit,
Incipit & levis eſſe dolor, quum mente voluto
Me gravibus preſſum vitiis, me crimine multo
Jam coram infracto ſiſtentem Judice, verba
Omnia qui penſat, qui ſenſus diſcutit omnes.
Me iſta, MARI, febribus magis omnibus urit imago,
Vixque bonus ſenior, qua pollet, ſpeque fideque

Eſt

a. *Tranſpiratio eſt inſenſibilis per poros diſſlatus excrementorum fuliginoſorum, ſeu fumoſorum ſlatus.* Raveſt. verb. Tranſp.

b. Senex religioſiſſ. Cler. Reg. Scholarum Piarum.

Eſt potis hortando ingentem ſuperare timorem.
Heu quotus evadet tam ſævo e gurgite ſoſpes!
 Panditur interea via non incerta ſalutis.
Nam ſubit in mentem Toyonus Jaſides [a] alter,
Qui mutas agitat, ſed non inglorius artes.
Hunc voco: quandoquidem letho me cetera turba
Deſtinat. Extemplo Juvenis me conſtitit ante,
Poſcit multa, malum tentat, linguamque manuſque.
Nec mora ſeſe operi ſolers accingit, & uda
Amovet anodyna [b], quibus noctuque diuque
Permaduit male putre femur, veſtitque referto
Pluribus & ſuppuranti cataplaſmate [c]. Quarta
Lux aderat, multum febriſque dolorque remitti
Cœperat, & puncto tumor aſſurgebat in albo.
 Ergo ſignatur crucis inſtar linea duplex,
Altera dimidio palmo, toti altera ferme
Æqualis [d]. Putrem Toyonus vomere terram
Scindit ſigna ſequens, & acuta immergit in imos
Tela ſinus. Fugiunt huc, illuc humida palmis
Lumina ſtringentes, aderant qui forte; ſedebat
Longe hic pallidior buxo, defecerat ille
Spiritu: erant, qui Te, præſtans Toyone, vocabant
Crudelem & Congo in medio, vel Canade natum,
Quique mihi taciti lympham feretrumque parabant.
Hos ego cernebam, moribunda & voce vocabam.
Vivebam ſiquidem, me vivere ſive putabam
Aut igne in medio, aut mucrones inter acutos:
Nam ſcindebatur dum muſculus unus & alter,

In

a Japis excellens chirurgus apud Virg. Æneid. 12.

b *Medicamenta ſunt, quæ ad ſedandos dolores ſenſum ſtupefaciendo, parantur*. Raveſt. Verb. Anod.

c *Medicamentum molle, quod concoquendo, reſolvendo, laxando, vacuando, ſedandoque dolori adbibetur*. Idem.

d *Majores ſinus latius incidendi ſunt, dandaque opera, ut imus ſinus exitum habeat, ne quis humor intus ſubſidat, qui proxima & adhuc ſana rodendo ſinuet*. Celſ. l.7. c.2.

In femore, obſcindique genu cerebrumque putabam;
Sunt adeo toto conjuncti in corpore nervi.
Quid multa? efficitur latiſſima foſſa: chirurgis
Nam lex eſt, aperire ſinus, & ſcindere lato
Vulnere. Menſuram cognoſcere ſi cupis, ungue
Vulſa fuere levi tenuiſſima vellera lini,
Quot capit inverſe plenus preſſuſque galerus,
Quæque ſuper digitis tribus eminuere; tot antrum
Illud enim abſterſum glomerato ſanguine cepit.
Si quoque vis carnis ſenſum cognoſcere ſectæ,
Illam pungebant tenuiſſima vellera, ſicut
Nudum ſpina pedem, teneram vel acicula frontem.
Uno horæ quadrante chalybſque manuſque chirurgi
Diſcerpſere mihi fibras; a vulnere jamque
Longe aberant, dolor idem, eadem punctura manebat
Seu parte in læſa, ſeu viva in imagine mentis,
Quæ cædem veluti præſentem exhorruit ultra
Horam, deinde nigrum phantaſma expellere niſa eſt;
Sed redit expulſum interdum, renovatque dolorem.
Hinc ad me gravis indignabunduſque vetabam,
Diſſector propius quatuor ne accederet ulnis,
Ni mihi monſtraretque manus manicaſque ſinumque:
Nam ferro armatum haud admittimus amplius ullum.
Oppletum lino vulnus revoluta ligârat
Tænia, jamque viam mediam nox humida cælo
Attigerat, quum me circum omnia plena cruore
Sentio. Adeſt ſubito Toyonus, opemque vocanti
Porrigit, ambiguus ne forte inciſa ſecando
Mi foret arteria. Abſtergit, medicatur, & arcte
Nectit vincla; cruor ſequitur novus & nova cura.
Spemque metumque inter binis diſtillo diebus,
Et nigrum apparet vulnus, cancroque propinquat.
Sacra dies aderat, qua VIRGO Puerpera NATUM
Depoſuit tremulas cani Simeonis in ulnas:

Q Hanc

Hanc ego præsidium mihi semper rebus in arctis
Voce animoque voco, compello hanc nomine Matris.
Quæ non VIRGO suos, quæ nullum temnit egentem,
Audiit alma preces. Nec enim Tibi gloria, VIRGO,
Ulla unquam per me minuetur, nec mihi per Te
Spes ulla. Expediunt humentia sanguine puro
Vincla, caroque rubens & viva in vulnere circum
Inque imo apparet. Primum risitque, serenamque
Ostendit frontem Toyonus; lætior olli
Ipse ego arrisi, simul arrisere propinqui
Læti omnes, & laude virum super astra ferentes.
Crediderìs finem tantorum hic esse laborum.
Falleris: est etenim bellum hoc ferrumque sequuta
Atra fames *, qualem vix secula prisca tulerunt,
Solvissemque libens uno pro mure philippum.
Est quoque lex sævis vel in ipsa pace chirurgis,
Ut dira esurie medicentur vulnera passis.
Legem observavit, legi & parere coegit
Me Toyonus inexorabilis; ardor edendi
Cuncta licet misero popularetur mihi membra.
O! quoties, rogo te dixi, Toyone, per ista
Brachia, perque manus, quæ turpia sub cute monstrant
Ossa, per hunc ventrem tam longo tempore inanem:
Da dextram misero, da frustum panis amico.
Quid juvat eripuisse uno de funere, cogis
Si me alio periisse? Immobilis atque supinus
Ecce duos jaceo menses: mea lumina somnum
Quinque per hebdomadas nullum cepere: quietem
Nullam habui, neque te sum passus habere. Laborem
Posco per hunc, per opus durum, quod sponte subisti.
Da pulli mihi particulam, da crura palumbi:
Non refricabit enim obductum res tantula vulnus.
Sed surdo canimus. Solo me jure per unum

Men-

* *Si grave vulnus est, abstinere, quantum vires patiuntur, cibo debet.* Cels. l. 5. c. 26.

Mensem aluit: jus mî hoc visum est contra omnia jura.
Ast aliter sapiens juvenis momenta pependit
Filo animæ tenui suspensæ. Nam cibus arcto
Ingestus stomacho humores renovâsset inertes
Fœcundumque nova môsset prurigine vulnus.
  Ex tot vulsellis reduci tantaque ruina
Tristia Vulcani mihi vates fata canebant;
Scilicet aut captum fore viribus ima movendi
Membra, aut more anatum progressurum male claudum.
Omen & id duplici nixi ratione ferebant:
Seu quod vastâssent ingentia vulnera nervos,
Sive quod incurvus terno jam mense rigeret
Interius poples strictus multiplice nodo.
  Sed me damna juvant. Extremum audito laborem,
Sique potes risum cohibe. Subiit mihi vires
Explorare novas. Aberant custos & amici.
Surgo igitur solus paulatim, circumeoque
Ter lectum quanquam claudus, Vulcanus ut alter,
Et mihi plaudo, putans me imitari heroas eundo. [a]
Dumque ita turgesco demens, offendo scabrosum
Nescio quem in laterem, & præceps cado pondere toto.
Est adeo tutus, quemcunque superbia fulcit.
Horrendum doleo: pudet acclamare. Quid ergo
Actum est? Irrepo leviter, manibusque prehensans
Fulcra & lodices supero conatibus arcem
Morphei, & insidias laterum vito altior ipsis,
Inferiora velut sublimis retia turdus.
  Paulatim dolor ut cessavit, crura pedesque
Metitus reperi, proh mirum! æqualia crura
Æqualesque pedes, toto & me corpore salvum.
Casus enim fecit curvato e poplite rectum.
  Testis es ipse, MARI, quo coram incedo solutus,

 Gra-

a Videbatur tam male affecto aliquid esse veluti heroicum movere se posse & ambulare. Adeo preciosæ sunt vires carentibus.

Gratulor atque mihi veteri me redditum amico.
Quid noſtro de more iſto ab ſermone feremus
Utilitatis? Amuletum morbos Tibi contra
Mille duplex ſcribo. Studium vitare memento
Cœnatus pranſuſque: graves dein excute curas.
Præſtat namque bene, ignorantem multa, valere,
Quam Senecam tuſſire, vel ægrotare Platonem.
Præſtat multa ſuo volvenda relinquere fato,
Quam male torqueri, fruſtra retinere volentem.
Hæc facito, MARI Amice, diuque quod opto, valebis.
Aut ſi unquam, avertant quod Numina, corripiet Te
Par morbus, Tibi ſit præſto idem, parve chirurgus.
Nam mites interficiunt humaniter ægrum.

SERMO OCTAVUS.

Reſpondet Jo. B. Guilielmino gentili ſuo, Caſtellano Vennenſi, qui ſe ad reditum in patriam ſolicitaverat. Exponit cauſas, cur ſibi non redeundum putet.



UILELMINE, aliis qui æquum jus dicis, iniquum
Mî dicis, remeare jubens ad patria tecta.
Pœnituit rediiſse ſemel. Tibi ſcire volenti
Cauſas ſimpliciter narrabo, pericula primum
Enumerando viæ, dein multa obſtacula, quæ mî
Opponit natale ſolum, prohibetque reverti.
Septembri medio digreſsus ab Urbe malignum [a] ob
Aera

a Digreſſis ab Urbe ſub finem æſtatis ad dimidium uſque autumnum putatur mortiferum dormire intra ſpatium quadraginta aut quinquaginta M.P. Optima ſunt remedia vigilia, ignis, ſuffitus, diæta.

Aera nil prima dormivi nocte, secunda
Turbárunt somnum longissima jurgia propter
Turdum, quem tulerat secum hospes, caupo negabat,
Nomine in Italia, re perfidus hostis [a] ubique.
Tertia erant nobis gens circumfusa Canopi [b]
Multa, statura humilis, facie nigra, corpore toto
Fœda, & si credis famæ, divina futuri.
Scrutari at loculos melius, quam sidera nôrunt.
Nemo dormisset monstra inter talia tutus.
At mihi nullus erit finis, si dicere noctes
Insomnesque gravesque velim plenasque timore.
Nam ternus mihi mensis itu redituque cucurrit,
Resque novo semper gravis est decumbere lecto.
Nox tamen una aliis fuit anteferenda, jacebam
Qua sacco paleis & sicca fronde referto
Alpibus in mediis [c]; quod nempe jacere putarem
Me primum egregio in thalamo securus ab omni
Vermiculo & contage: luem nam sæpe cubile
Affricat incautis, cogitque exolvere pœnas
Sontis alius. At hoc penitus non esse sinebat
Felicem, quod vel leviter quum membra moverem,
Obstreperent siccæ frondes, somnumque fragore
Præcipiti excuterent, sua vulnera forsitan ultæ.
Cui sunt deliciæ tales, incommoda per Te
Conjice quot tulerit. Missis majora minutis
Persequar. In pelagum tranquillum mane Liburno
Solvimus exiguam puppim, Thetidemque secamus.
Sol medium faciebat iter, quum vertere proram
Ad litus Lucense Charon [d] jubet, æquore quamvis
Immoto: nautis namque est præsaga mali mens.

Flare

a Caupo Italice Oste.

b Natio ab Ægypto oriunda, Tartarorum more vaga, omnia secum portans. Italice Zingari.

c Cum de solis noctibus agatur hic, perturbat ordinem narrationis: nam hoc contigit in reditu in Italiam.

d Nauclerus.

Flare autem ſenſim Notus incipit. Inſtat anhelis
Navita remigibus; nam longe diſſita nobis
Eſt Via Regia [a]. Aquis innaſcitur æſtus, & undæ
Horribili ſtrepitu reſonantia litora pulſant.
Quo propius terris jactamur, eo minus oram
Cernimus, & quoties dorſum ſuperamus aquarum,
Stentorea nautæ conclamant voce vocantes
Auxilium, & manibus geminantes ſigna. Coloni
Litoris accurrunt, contoſque uncoſque ferentes
Ferrataſque ſudes, quæ cœcum intrare canalem
Cymbam adigant dubiam, mediumque tenere: per utrum
Nam latus irruimus certo gens debita letho.
Ergo duas nudorum hominum collabimur inter
Alas: hæc muro ſtat dextero & illa ſiniſtro,
Diſtantem nimis hæc retrahens, nimis illa propinquam
Depulſans cymbam, lumbis tenus utraque collo &
Summerſa interdum. Niſu ingentique labore
Ingreſſi tandem curva deducimur acta
Incolumes, ſed aqua madidi gelidique timore.
Pellimus igne gelu. Interea qui forte ſedebat
In Laribus ſenior, queritur ridetque. Quid hoc eſt
Monſtri, ajo? gaudet, dolet uno & tempore. At ille,
Punctus ait podagra doleo, ſed jam prope ſanus
Gaudeo; namque inſtat jejuno quarta dies mî,
Et finis podagræ, eſuries cui ſola medetur.
Nos eſt mane ſenex comitatus paſſibus æquis
Ad cymbam, juſſit multum & ſalvere abeuntes.
Quando laborabis podagra, jejunia ſerva;
Hinc etenim pedibus mordax ſubducitur humor.
Sed noſtrum repetamus iter, pelagoque ſequamur.
A modico liber majori occurro periclo.
Nam grandem Ligurum conſcendo in litore [b] pinum
Maſſi-

a Oppidulum in ditione Lucenſi, cujus canalem intrant minora navigia.

b Januæ.

Massiliam petiturus. Unelia [a] nocte secunda
Nos videt immotos, nisi quod verrunt duo remi.
Nocte fere media flare incipit Eurus, & Euro
Vela damus læti, modico sed tempore: namque
Sævior increscens turbat cælumque salumque.
Amplius haud vidi nisi ruptos nubibus ignes,
Nil nisi rugitumque maris gemitumque rudentum
Audivi, & clamores terrificos nautarum.
Quantum extra navim sævirent omnia, frustra
Dicere coner. Ab his intellige, quæ miseri intra
Pertulimus. Modica nostris cum rebus ad octo
Sistimus in cella. Pendens e fune lucerna
Horribili impingit motu ad laquearia, lucemque
Eripit ex oculis. Paries me hic dejicit, illum
Mî ad frontem paries alius collidit, & udo
Volvimur ambo solo: multi glomeramur in unum
Rursus nunc sursum jactati, nuncque deorsum.
Hinc onus impellit, plena illinc mercibus arca
Dejicit in morem testudinis omnia ubique
Obvia; miscetur pede pes densusque viro vir,
Et scamna & lances & vasa & ahena. Redimus
In chaos antiquum, simul & confundimur. Algent
Sparsa maris spuma crebraque aspergine membra,
Insilit os imber salsus naresque oculosque:
Nautarum plangor sociorum & flebile murmur
Terrorem ingeminant, quatiuntque immaniter aures.
Denique mortis adest quocunque impellor, imago,
Proque patet tumulo mihi plurimus æquore gurges.
At cui sæpe datum est tumidos compescere fluctus,
Atque suos JOSEPH tuto deducere portu
Naufragio abreptos, mihi terque quaterque vocatus
Adfuit, & nota sese pietate parentem

Mon-

a Civitas Liguriæ sub Rege Sardiniæ, Principatus cognominis caput.

Monstravit. Siquidem cum nocte procella resedit,
Et salvos portum Telonis [a] vidit inire
Nos aurora. Adeo volat Euro concita navis;
Nempe plagis Ligurum Telonem quattuor horis. [b]
Mercator, Phrygias qui vestes & muliebrem
Mundum arca clausum cera atque bitumine tecta
Litus ad Hispanum Ausoniis vectabat ab oris,
Luserat audaci cum virgine sæpe quieto
Æquore. Tritonem hunc ægre nymphamque ferebant
Nautæ, importunos osi gens frigida amores.
En tibi Massiliæ sua quum deponit ab alno
Pondera quisque, arcam videt hiscere noster amator
Partibus in multis. Aperit. Proh vulnus acerbum!
Proh dolor! unda maris natat inter serica, pallent
Puniceum & croceum fusco mutata colore:
Auro distinctas situs & rubigo figuras
Confundunt, faciuntque aurum jam vile metallum.
Dum gemit horrendum mercator, & ungue revellit
Cirratos crines, venit en gravis ore manuque
Neuta senex: &, nostræ hæc est, ait, ultio navis.
Namque locus sacer est, quem nemo impune profanat.
Perge age, & æquoreos posthac reverere Penates.
O dignum, urbanas qui pro rate dirigat ædes!
At laudabo procul semper mare, classica, nautas.
Est aqua namque mihi contraria. Ab æquore liber
Naufragium passus sum pene minoribus undis.
Primum intentavit furibunda Druentia [c], fugit
Quæ liquidas Alpes, latoque immergit in alveo
Sæpe ratem improvisa ruens & turbida cœno.
Alterum in Helvetia lacus Altorfensis, in ampla

Quem

a Portus Galliæ amplissimus ac toto orbe celeberrimus.

b Emensum scilicet maris spatium 45. circiter Leucarum, ut dicunt, nempe 140. M. P. horis quatuor, aut non multo secus.

c Fluvius Provinciæ Romanorum, gallice la Durance.

Quem trabe cum bobus tranavimus. At nisi velum
Acceleràsset iter, hominesque bovesque profundo
Trabs inversa lacu mersisset; tanta repente
A fundo latices tempestas miscuit imo.
A puppi ad litus perniciter ire laborans
Densa boum quadrupes [a] repsi per terga. Timore
Horrebat pavitans mutum pecus, & caput inter
Crura abscondebat, laxam solvebat & alvum.
Mox imitatum homines certatim in litora saltu
Desiliebat, & inspecto post terga periclo
Perflabat nares fugiens, caudamque movebat.
Ridebam armentum spectans in litore, abegit
Sed me unda, inspergens multo mihi flumine lumbos.
Jure aversor aquas igitur [b], discoque periclum
Exemplo nostri quondam evitare catelli.
Is primum egressus patrio de stramine fontem
Esse solum ratus, ingreditur; sed cedere sensit
Ut liquidum plantis metuens immergier, auras
Latratu implevit; porrecto fuste reduxi
Ad ripam. Excussis villoso ab tergore guttis
Allatravit aquæ, dentesque ostendit acutos,
Grandior & fontes & flumina credidit hostes,
Et procul objurgavit atrox quemcunque fluentem.
Nunc ad iter venio terrestre. Cadavera vidi
Præteriens Alpes [b] glacie concreta, minaces
In me oculos veluti tendentia, quod nimis audax
Postridie illorum mortem juga dira subirem
Haud ventos metuens niviumque volumina & iras.
Nam denso adversos ferientes turbine vultus
Conclusere animas miserorum in faucibus imis.
Silvam alibi [c] ingresso, quercum hanc, auriga colore

R Mu-

a Nempe manibus & genibus.
b .... *Non hercle dici potest,*
Tantum, quam re ipsa navigare incommodum est. Ter. in Hecyr.
b In jugo, quod S.Gothardi vocant.
c In confiniis Insubriæ.

Mutato, vide, ait: grassator multus heri tres
Ferro hic stravit; adhuc madidæ sunt sanguine glebæ.
At me primo aditu in silvam, stultissime rerum,
Ista mones? Nullum nemus unquam obscurius isto,
Horridius nullum vidi. Brevis est Arduenna,
Terminus Hercyniæ non sic protenditur; hora
Infandum nemus hoc quanquam prætervehor una.
Sed quibus in silva tres [a] non occurrimus, unus
In patulo occurri sævis latronibus agro.
Non procul a Dola gradienti in equo mihi bini
Obveniunt pedites, hic canus, subniger ille,
Torvus uterque oculisque minax. Tum, quo via ducit
Hæc? ajunt. Dolam. Nobis tecto capite? inquit
Junior, assiliunt & utrinque. Pericula fortes
Thersitas faciunt quandoque. Cito omnia tensa
Fræna manu immittens ferio calcaribus armos.
Dejicit hunc equus atque illum, panditque viam vi,
Et velut admonitus communis utrique salutis
Ocior alitibus celeri volat ocior Euro,
Meque probris fures fremituque sequuntur inani.
Sed ne forte putes Æneæ me, vel Ulyssis
Velle pares casus totidemque referre labores,
Cetera prætereo, majora & vera loquutus.
Dic mihi nunc, cur non post vincla, ergastula, remos,
Hoc quoque supplicio sontes damnantur, ut errent
Per maria & terras? Fraterna cæde cruentum
Primum errare hominem jussit, longeque vagari
Justitiæ exemplar primævæ Conditor orbis. [b]
Cur non in vestro est scripta hæc quoque Codice pœna?
Quidquid id est, præstat in sede morarier una.
Quæ a vobis bona, forte malis pejora, recepi,
Jam loquar: iccirco ne ingratum crede: recordor

Quæ

a Auctor, Pictor Neapolit. & auriga, qui illac quoque [illegible] transiverat.

b *Vagus & profugus eris super terram.* Gen. 14.

Quæ mihi Tu, reliqui quæ ſanguine juncti & amici
Officia exhibuiſtis. At ut Sophos ille monet: Ne
Quid nimis. An modicas mihi cœnas ipſe parâſti?
An modicas alii? Conſuetum vivere parvo
Veſtræ accumbentem plus æquo tempore menſæ
Tædebat, mihi nec quanquam humaniſſimus hoſpes
Tædia pellebat, nec doctus ſermo, nec ode
Miſta frequens. Ita faſtidimus cuncta coacti.
Nec ſatis hoc. Guſtare novas poſt fercula plura
Multi ſuadebant epulas, nec grandia multi
Pocula ſpernebant, nec multa, iterumque iterumque
Mique meiſque propinantes. Quid vina Polycnj
Sequanicæque dapes ſaturo potoque decenter?
Plus ſapiunt, quam nos, animalia muta; comedit
Quum ſatis, & potavit equus, potumque cibumque
Præbe, haud illecebris, haud virga ſumere coges.
Adde iſtuc: hodie cœnavi lautus apud Te:
Cras, inquit conviva alius, cœnabis apud me.
Inde alii Lunæque diem Martiſque Joviſque
Ordine diſtribuunt. Ego denique ſemper opimo
Semper in omni epulo converſor Apicius alter.
Invitatori ſi forte venire recuſo
Nec diverticulo ſatis apto callidus utor,
Dicor inurbanus, Clochis præpono Rinaldos:
Atque ita me urbanus neco. Sanus enim nequit ullus
Eſſe diu conviva, frui nec munere vitæ.
Præterea incuſant multis materque ſororque
Tam ſæpe abſentem. Cur, ajunt, ergo rediſti,
Si matremque domumque fugis, nec cura tuarum
Ulla tibi eſt? Tantum a nobis hoc tempore diſtas,
Quantum diſtabas trans longinquiſſimus Alpes.
Solicitæ abſcondunt veſtes exire paranti,
Nec reddunt, niſi me rediturum ad prandia ſecum
Pollicear, dextraque data conteſter. At eheu!

Illabor miser in Scyllam vitando Charybdim.
Namque domum rediens aliquo comitatus amico
Convivas alios me non prudente vocatos
Invenio. Totas urbani moris habenas
Hic laxare opus est, comitesque præire bibendo:
Parcus enim hospitibus gravis est, & sobrius hospes.
At solum me finge domi, soloque meorum
In comitatu. Omnes circumstant me, studioque
Occidunt nimio. Vis hoc? ait ille, vel illud?
Hæc: heu tussit: hiems nostro est magis aspera cælo,
Quam quo suevit: eget medico, medicum euge, vocato.
Illa nihil satagit præter mea; net, fuit uni,
Currit, obit, lustrat, credit me semper egere
Multis; nunquam ideo venit ad me dextera inani.
Quodque est ridendum, flet, si sua negligo dona.
Quæ jam narravi bis terque, reposcit & urget
Morosum, gaudetque iterum spectare minutim
Rerum adjuncta parens, & cuncta pericula nôsse.
Horret & interdum veluti præsentia; cumque
Me videt hiscentem: non nôsti viscera matrum,
Inquit, nec potis es naturam vincere. Perge;
Namque suas lacrimas, sua habet lamenta voluptas.
Pergere mandatum cogit, reverentia sensum
Dissimulare animi non mollia ferre potentis.
Esse odio miserum est, miserum est vehementer amari.
Nemo ad vos redeat tam forti pectore demum,
Quem vestræ non deliciæ, non gaudia frangant.
Captatis fidibus variis & cantibus aures,
Lumina munditie nitida lariumque hominumque,
Et vultu sincero animos & pectore puro,
Officiis pleni certatim atque ubere dono.
Cum me illuc revocas, si rem bene pendis, amice,
Mergere vis vel aquis miserum, vel perdere luxu.
Ergo mentem alio converte. Nihil mihi amœna

De

De valle & lætis Ruſſei collibus, aut de
Chryſopoli [a] templis & magnis ædibus aucta; [b]
Nil mihi de veſtris reſcribito rebus, ut hamo hoc
In patriam retrahas: etenim piſcabere fruſtra.
Eſſe volunt inter nos Alpes fata. Valete &
Eſte mei memores, ut veſtri ſum memor uſque,
Sum memor atque viæ infinitorumque laborum.



a Veſontio Urbs Galliæ antiquiſſima Metropolis Sequanorum dicta Chryſopolis, quod *hujus Urbis portas puro quondam auro contectas fuiſſe conſtat*. Geor. Bruin l.2. de Urbib.pag.16.Hinc Poët. Lig. ad Frideric.II. Imp.

Has tibi Metropoles & primi nominis Urbes,
Chryſopolim placidam, Lugdunum, ſive Viennam:
Chryſopolim Dubis, reliquas perlabitur amnis
Maximus Allobrogum Rhodanus dominator aquarum.

b Addit ibid. Georg. Bruin *Quamvis Veſontina Monarchia tantæ non fuerit dignitatis, quantæ olim Romana; tamen publicorum ædificiorum magnificentia proxime ad ejus gloriam acceſſit. Vetuſta ſiquidem in hac Urbe monumenta, qualia Romæ conſpiciuntur, quæ Pantheon, Campus Martius, Dianæ, Minervæ, Lunæ, & Columnæ vulgo ſemper latine dicta*. Præſens Veſontio ædificiis novis ac magnificis priſtinam pene æmulatur. Vid. de hac Urb. Cæſ. de Bel. Gall. & Chifl. in Veſont.

INDEX RERUM.

Vi-

FINIS.



EXCUDEBANT ROMÆ
NICOLAUS ET MARCUS PALEARINI
BIBLIOPOLÆ ET TYPOGRAPHI
AD THEATRUM POMPEII
ANNO CIↃ. IↃCC. XLII. MENSE JULIO
SEDENTE
BENEDICTO XIV. PONT. OPT. MAX.
ANNO II.

4, 11-16 29 32 33 37 40 42 48 74, 75 81 87 91 93 101 104 120 124 129 131

